

Faunabeheerplan Ganzen Zuid-Holland 2022-2027

Faunabeheereenheid Zuid-Holland
November 2021
Den Haag

1.	INLEIDING	5
1.1	ACHTERGROND	5
1.2	WETTELIJK KADER	6
1.3	DOEL.....	7
1.4	PROVINCIE, FAUNABEHEERENHEID EN WILDBEHEERENHEDEN.....	7
	<i>Faunabeheereenheid Zuid-Holland</i>	<i>7</i>
	<i>Wildbeheereenheden</i>	<i>8</i>
1.5	WERKINGSGEBIED FAUNABEHEERPLAN.....	8
1.6	AFBAKENING EN TOTSTANDKOMING FAUNABEHEERPLAN	9
1.7	REGIOGROEPEN.....	10
1.8	MONITORING	11
	<i>Ontwikkeling van soorten</i>	<i>12</i>
	<i>Beheermaatregelen.....</i>	<i>12</i>
	<i>Schadegegevens.....</i>	<i>12</i>
2.	TERUGBLIK EN VOORGESTELD BEHEER 2020-2027	13
2.1	LANDELIJK BELEIDSKADER 2003.....	13
2.2	PROVINCIAAL BELEIDSKADER 2014	13
2.3	VERSCHIL TUSSEN BELEIDSKADER 2003 EN BELEIDSKADER 2014 EN OPGETREDEN SCHADE	15
2.4	UITWERKING BELEIDSKADER 2014: STREEFSTANDEN VOOR DE VERSCHILLENDE STANDGANZENPOPULATIES.....	20
2.5	EVALUATIE	21
2.6	BEHEERGEGEVENS	23
	<i>Preventieve maatregelen</i>	<i>24</i>
2.7	BEHEERMAATREGELEN 2022 – 2027.....	25
	<i>(On)mogelijkheden uitbreiding beheer ter bereiking van de streefstanden.....</i>	<i>25</i>
	<i>Escalatieladder.....</i>	<i>26</i>
	<i>Beheermaatregelen 2022 - 2027.....</i>	<i>28</i>
2.8	UITVOERING VAN DE BEHEERMAATREGELEN	31
	<i>WBE's en ganzenbeheerteams</i>	<i>31</i>
	<i>Uitvoering nestbewerking</i>	<i>31</i>
	<i>Uitvoering afschot.....</i>	<i>31</i>
	<i>Optreden in Natura 2000-gebieden en rustgebieden van ganzen</i>	<i>32</i>
3.	SOORTBESCHRIJVING	33
3.1	GRAUWE GANS (<i>ANSER ANSER</i>)	33
3.2	BRANDGANS (<i>BRANTA LEUCOPSIS</i>)	33
3.3	KOLGANS (<i>ANSER ALBIFRONS</i>)	34
3.4	CANADESE GANS (<i>BRANTA CANADENSIS</i>)	34
4.	POPULATIEONTWIKKELING.....	35
4.1	GRAUWE GANS	35
	<i>Broedperiode.....</i>	<i>35</i>
	<i>Zomer</i>	<i>37</i>
	<i>Winter</i>	<i>37</i>
	<i>Staat van instandhouding</i>	<i>38</i>
4.2	BRANDGANS.....	38
	<i>Broedperiode.....</i>	<i>38</i>
	<i>Zomer</i>	<i>39</i>

<i>Winter</i>	40
<i>Staat van instandhouding</i>	41
4.3 KOLGANS	42
<i>Broedperiode en zomer</i>	42
<i>Winter</i>	43
<i>Staat van instandhouding</i>	44
4.4 CANADESE GANS	45
<i>Broedperiode</i>	45
<i>Zomer</i>	46
<i>Winter</i>	47
<i>Staat van instandhouding</i>	48
4.5 EXOTEN EN VERWILDERDE GANZEN	48
4.6 CONCLUDEREND	49
5. SCHADE	50
5.1 ECOLOGISCHE SCHADE	50
5.2 LANDBOUWSCHADE	51
<i>Schadecijfers van BIJ12-Faunazaken verdeeld over de gewassen</i>	52
<i>Schadecijfers van BIJ12-Faunazaken in kilogrammen droge stof</i>	55
<i>Schadecijfers van BIJ12-Faunazaken in de zomer- en winterperiode</i>	56
<i>Foeragegedrag en schade</i>	57
5.3 Vliegveiligheid	58
<i>Schiphol</i>	58
<i>Rotterdam The Hague Airport (RTHA)</i>	60
5.4 VOLKSGEZONDHEID EN OPENBARE VEILIGHEID	61
<i>Volksgezondheid</i>	61
<i>Openbare veiligheid</i>	62
<i>Overige schade</i>	62
5.5 CONCLUDEREND	62
6. SCHADE VERMINDEREN: EFFECTIVITEIT VAN DE BESCHIKBARE MAATREGELEN	63
6.1 INZETTEN VAN WERENDE EN VERJAGENDE MIDDELEN (PREVENTIEVE MAATREGELEN)	63
<i>Rust- en foerageergebieden</i>	63
6.2 HABITATBEHEER	63
<i>Predatie</i>	64
6.3 FAUNABEHEER	64
<i>Nestbehandeling</i>	64
<i>Verjaging met ondersteunend afschot</i>	65
<i>Afschot (populatiereductie)</i>	65
<i>Broedvogelreductie</i>	66
<i>Vangen en doden van ruiende ganzen</i>	66
6.4 CONCLUDEREND	67
LITERATUUR	68
BIJLAGE 1: WETTELIJK KADER	72
WETTELIJKE BESCHERMING VAN IN HET WILD LEVENDE GANZEN	72
<i>Wet Natuurbescherming</i>	72
<i>Europese Vogelrichtlijn</i>	72
<i>Bern-conventie & het Verdrag van Bonn</i>	72
<i>African Eurasian Waterbird Agreement (AEWA)</i>	73

<i>AEWA-managementplan</i>	73
<i>Verwilderde en hybride soorten</i>	73
<i>Natura 2000</i>	74
<i>Kaderrichtlijn Water</i>	74
<i>Vrijstelling, ontheffing of opdracht</i>	75
<i>Staat van instandhouding</i>	77
<i>Trekganzen</i>	77
<i>Invloed van beheer op staat van instandhouding</i>	79
STREEFSTANDEN EN POPULATIE- EN SCHADEONTWIKKELING	80
PREVENTIEVE MAATREGELEN	81
EISEN AAN HET FAUNABEHEERPLAN VOLGENS OMGEVINGSVERORDENING ZUID-HOLLAND	82
<i>Artikel 6.3 Algemene eisen</i>	82
<i>Artikel 6.4 Eisen duurzaam beheer van populaties</i>	82
<i>Artikel 6.5 Eisen schadebestrijding</i>	83

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Het aantal ganzen dat in Nederland broedt en de volledige jaarcyclus in de omgeving van de broedplaatsen volbrengt (standganzen) is de afgelopen decennia fors toegenomen (Van der Jeugd, et al., 2006) (Buij & Koffijberg, 2019) (Voslamber, 2002) (Voslamber, et al., 2010); zo ook in Zuid-Holland. Eind jaren zeventig ging het in deze provincie om enkele paren van alleen de grauwe gans (Teixeira, 1979). Nadien hebben zich meer soorten gevestigd en is het aantal van alle soorten toegenomen (Bekhuis, et al., 1987) (Voslamber, 2005) (Visser & Keuper, 2013). Thans zijn meer dan tien soorten ganzen in de provincie broedend vastgesteld en worden er circa 170.000 ganzen geteld tijdens de jaarlijkse zomertellingen (Gommer & Keuper, 2020).

Grauwe ganzen komen verspreid over Zuid-Holland voor met lokaal grote aantallen broedparen. Brandganzen komen vooral voor in de Noordelijke Delta en rond de Reeuwijkse Plassen. Canadese ganzen hebben het zwaartepunt van hun verspreiding in en rond Delfland en de Hoeksche Waard. Brandganzen en Canadese ganzen hebben inmiddels ook op andere locaties in de provincie vestigingen. Kolganzen broedden aanvankelijk alleen op een aantal locaties in het oosten van de provincie, met name in de Alblasserwaard maar komen tegenwoordig ook op andere locaties in de provincie voor, vooral in de Noordelijke Delta. Daarnaast leeft een fors aantal soepganzen in Zuid-Holland. Het aantal Indische ganzen is nog beperkt. De nijlgans broedde voor het eerst in Nederland nabij Den Haag (1967); thans is het een algemeen en verspreid voorkomende soort.

Vanaf oktober is er een sterke stijging zichtbaar in het aantal aanwezige ganzen in Zuid-Holland. In de winterperiode ligt het aantal aanwezige ganzen aanzienlijk hoger dan tijdens de zomerperiode. (Afbeelding 1) (Hornman, et al., 2021) De populatie standganzen wordt aangevuld met wintergasten (trekganzen) die buiten Nederland broeden. Vooral kolganzen vanuit Rusland en brandganzen uit Rusland en het Oostzeegebied verblijven in groten getale in Zuid-Holland. De grauwe gans is ook wintergast in Nederland, maar in kleine aantallen. In de winterperiode bestaat de populatie grauwe ganzen in Zuid-Holland vooral uit standganzen (Hornman, et al., 2013) (Kleijn, et al., 2012) (Visser, et al., 2015).

Ook het aantal wintergasten in Nederland is aanzienlijk toegenomen. Tijdens de piek in december-januari zijn ongeveer 2,18 miljoen ganzen (standganzen en wintergasten) in Nederland aanwezig. (Hornman, et al., 2021) In 1980 waren dat 500.000 ganzen (bijna allemaal wintergasten want de standganzen-populatie was in 1980 nog heel klein). (Visser, et al., 2015)

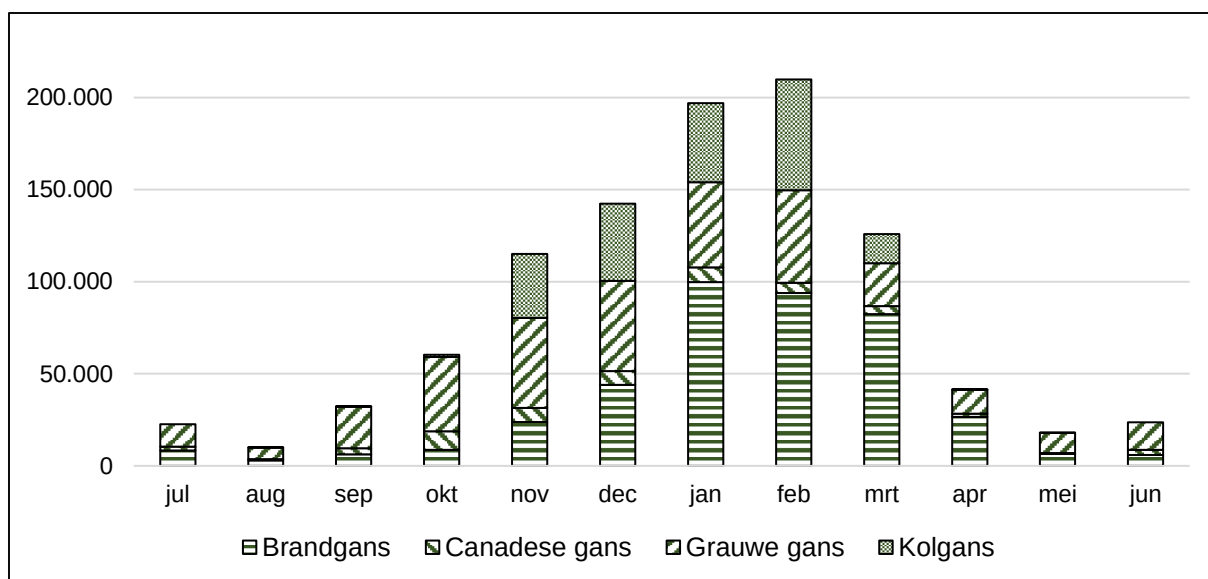
De volgende definities worden gehanteerd in dit faunabeheerplan

Standganzen (jaarrond verblijvende ganzen):

Ganzen die in Nederland broeden en hun jaarcyclus (vrijwel) volledig in of nabij Nederlandse broedgebieden voltooien. In andere bronnen worden deze ganzen ook wel zomerganzen of overzomerende ganzen genoemd, alhoewel ze ook in de winterperiode in Nederland verblijven. De naam standgans maakt duidelijk dat deze ganzen zomer en winter in Nederland verblijven.

Wintergasten of trekganzen:

Ganzen die buiten Nederland in (Noord-)Europa broeden en in het winterhalfjaar al dan niet tijdelijk in Nederland verblijven. In andere bronnen worden deze ganzen ook wel overwinterende ganzen genoemd.

Afbeelding 1: Aanwezigheid van ganzen in Zuid-Holland, verdeeld over de maanden. Weergegeven zijn telresultaten van het Meetnet Watervogels 2018/19. (Hornman, et al., 2021)

Het grote succes van de ganzen heeft ook een keerzijde. Zo is met de groei van het aantal ganzen ook de schade aan gewassen sterk toegenomen. In 2020 is in Zuid-Holland circa 1.4 miljoen euro aan schade getaxeerd door BIJ12-Faunazaken¹. Ook in natuurgebieden veroorzaken ganzen schade door o.a. overbegrazing van oevervegetaties en rietlanden, waardoor de biotoop van een groot aantal diersoorten verdwijnt. Deze schadelijke effecten zorgen ervoor dat de biodiversiteit in natuurgebieden afneemt en de doelstellingen van Natura 2000-gebieden en de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) in het geding kunnen zijn.

Naast landbouwschade en schade aan flora en fauna vormt de grote populatie ganzen een risico voor de volksgezondheid en de verkeers- en vliegveiligheid. Ganzen vervuilen recreatiegebieden en zwemwater, wegen en fietspaden en zorgen voor gevaarlijke situaties op de weg. In het bijzonder zorgen groepen ganzen voor een groot risico voor de vliegveiligheid op en rond Schiphol en Rotterdam The Hague Airport. Dit is toegelicht in dit faunabeheerplan en het 'Ganzenbeheerplan omgeving Schiphol 2018-2024' (Faunabeheereenheid Noord-Holland, 2018).

Dit alles vraagt om een goed afgewogen planmatig beheer dat recht doet aan de wettelijke bescherming van de ganzensoorten, dat een duurzaam voortbestaan van zowel de stand- als trekpopulatie garandeert en dat tegelijkertijd ook de risico's op schade tot een aanvaardbaar niveau brengt. Dit faunabeheerplan voorziet hierin voor de aankomende beheerperiode (2022-2027).

1.2 Wettelijk kader

Het wettelijk kader dat van toepassing is op het beheer van ganzen is beschreven in bijlage 1 van dit faunabeheerplan.

¹ In Nederland geven de schadegegevens van BIJ12-Faunazaken een duidelijk beeld van belangrijke schade in de provincie, dit omdat het hier om gevalideerde gegevens gaat die door onafhankelijke taxateurs worden verzameld. De database van BIJ12-Faunazaken is echter een steekproef van de werkelijkheid. Dit omdat BIJ12-Faunazaken alleen schade taxeert nadat een agrariër een tegemoetkoming heeft aangevraagd voor schade en indien aan alle formele vereisten wordt voldaan. De data van BIJ12-Faunazaken kan worden gebruikt als meerjarige schadetrend of een minimale weergave van de werkelijke schadeomvang.

1.3 Doel

Dit faunabeheerplan van de Faunabeheereenheid (FBE) Zuid-Holland beschrijft een pakket aan maatregelen dat beoogt schade veroorzaakt door ganzen aan landbouwgewassen, vliegveiligheid, flora en fauna en volksgezondheid op een maatschappelijk aanvaardbaar niveau te brengen c.q. te houden, waarbij de duurzame instandhouding van de populaties stand- en trek ganzen gewaarborgd blijft. Hiermee geeft de FBE Zuid-Holland invulling aan het door GS van Zuid-Holland vastgestelde Ganzenbeleidskader Zuid-Holland 2014.

1.4 Provincie, faunabeheereenheid en wildbeheereenheden

De Wet natuurbescherming (Wnb)² wijst de provincies aan als het bevoegd gezag voor het faunabeheer – d.w.z. voor het beleid, het goedkeuren van de faunabeheerplannen en het geven van toestemming of opdracht voor het faunabeheer - en de faunabeheereenheden als de organisaties die het faunabeheer via een faunabeheerplan vormgeven en uitvoeren in samenwerking met de regionale wildbeheereenheden³. In de provincie Zuid-Holland is er (net als in de overige provincies) één faunabeheereenheid werkzaam: De Stichting Faunabeheereenheid Zuid-Holland (verder: FBE). Het werkgebied van de FBE is de gehele provincie Zuid-Holland. Er zijn 15 wildbeheereenheden in Zuid-Holland.

Faunabeheereenheid Zuid-Holland

Op 7 februari 2003 is, op verzoek van de provincie Zuid-Holland, de Stichting Faunabeheereenheid (FBE) Zuid-Holland opgericht. De voorganger van de Wnb, de Flora- en faunawet (Ffw)⁴, introduceerde de faunabeheereenheid als het orgaan dat verantwoordelijk is voor het vormgeven en uitvoeren van een groot deel van het faunabeheer in een provincie. In de Memorie van toelichting op het Besluit Faunabeheer (een algemene maatregel van bestuur van de Ffw) staat: “Door hun coördinerende rol waarborgen faunabeheereenheden een planmatige aanpak van dat beheer (kamerstukken II 1995/96, 23 147, nr. 7, blz. 27). Deze is belangrijk; met een dergelijke planmatige aanpak is het mogelijk de bestrijding van schade die wordt aangericht door beschermde inheemse dieren, zodanig te regelen dat de stand van de betrokken diersoorten niet in gevaar komt. Ook in geval van schadebestrijding blijft het belangrijkste uitgangspunt van de wet, de bescherming van diersoorten, overeind. Een planmatige aanpak biedt een betere waarborg voor de instandhouding van de populaties van de desbetreffende diersoorten dan wanneer elke grondgebruiker of jachthouder afzonderlijk, ieder voor zijn eigen gebied, het beheer voert.” Onder de Wnb zijn de taken van de faunabeheereenheid uitgebreid, onder de toekomstige Omgevingswet wordt de regeling van de Wnb voortgezet.

In art. 3.12 lid 2 Wnb is (samengevat) bepaald dat de rechtsvorm van een faunabeheereenheid een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid of stichting is en is bepaald dat een faunabeheereenheid bestaat uit de jachthouders uit het werkgebied van de faunabeheereenheid en uit (regionale) maatschappelijke organisaties die een duurzaam beheer van in het wild levende dieren voorstaan. Het jachthouderschap is verbonden met de eigendom van de grond. Of de eigenaar, of de pachter of de huurder van het jachtrecht, is jachthouder. Een faunabeheereenheid is dus een “grondgebonden” organisatie waarin grondeigenaren en -gebruikers samenwerken en waarin ook maatschappelijke organisaties zijn vertegenwoordigd.

Faunabeheer is een politiek gevoelig onderwerp waarover in de samenleving veel verschillende opvattingen bestaan, ook bij de organisaties die samenwerken in de FBE. Er zijn veel (belanghebbende) partijen betrokken bij het faunabeheer en de betreffende wetgeving is complex. De

² Onder de toekomstige Omgevingswet wijzigt deze regeling niet.

³ Er zijn enkele uitzonderingen op deze hoofdregel: de minister is voor een aantal zaken het bevoegd gezag en in uitzonderingssituaties kan faunabeheer t.a.v. beschermde soorten plaatsvinden zonder faunabeheerplan en/of niet via een faunabeheereenheid. Voor de bestrijding van verwilderde dieren en (invasieve) exoten is geen faunabeheerplan nodig. Daarnaast kunnen GS een opdracht geven voor faunabeheer zonder onderliggend faunabeheerplan.

⁴ De Ffw is op 1 april 2002 van kracht geworden.

FBE streeft naar een breed draagvlak voor de te nemen maatregelen door o.a. het bereiken van consensus binnen het bestuur van de FBE.

Het bestuur van de FBE bestaat op het ogenblik uit:

1. *Een onafhankelijk voorzitter;*
2. *Een vertegenwoordiger namens de Federatie Particulier Grondbezit;*
3. *Een vertegenwoordiger namens Natuurmonumenten en Zuid-Hollands Landschap;*
4. *Een vertegenwoordiger namens LTO Noord;*
5. *Een vertegenwoordiger namens de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging en de Nederlandse Organisatie voor Jacht en Grondbeheer;*
6. *Een vertegenwoordiger namens de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren en de Vereniging Boeren natuur Zuid-Holland;*
7. *Een vertegenwoordiger van Staatsbosbeheer als agendalid.*

Wildbeheereenheden

Wildbeheereenheden zijn volgens de Wnb (samengevat) verenigingen van jachthouders met een jachtakte en anderen die het door de faunabeheereenheid vastgestelde faunabeheerplan uitvoeren in hun werkgebied en bevorderen dat het faunabeheer wordt uitgevoerd in samenwerking met en ten dienste van grondgebruikers of terreinbeheerders. Ook grondgebruikers en terreinbeheerders moeten lid kunnen worden van de wildbeheereenheid. De FBE werkt nauw samen met en ondersteunt de 15 Zuid-Hollandse wildbeheereenheden (verder: WBE's) om een planmatig en regionaal ingebed faunabeheer te verzekeren. Een jachthouder (= de eigenaar of pachter van de grond of de huurder van het jachtrecht) heeft een jachtakte nodig om faunabeheer met het geweer uit te kunnen voeren. Er zijn in Zuid-Holland ongeveer 1.700 jachtaktehouders. Niet alle jachtaktehouders zijn jachthouder (en niet alle jachthouders hebben een jachtakte).

1.5 Werkingsgebied faunabeheerplan

Het werkgebied van de Faunabeheereenheid is de gehele provincie Zuid-Holland. Afbeelding 2 geeft de ligging van het werkgebied en de ligging van de WBE's binnen het werkgebied weer. Dit faunabeheerplan geldt voor het gehele werkgebied van de FBE.

Afbeelding 2: Werkgebied FBE met ligging WBE's, tevens werkingsgebied faunabeheerplan

1.6 Afbakening en totstandkoming faunabeheerplan

Dit faunabeheerplan borduurt voort op de voorgaande Zuid-Hollandse faunabeheerplannen voor de ganzen. Deze plannen behandelden naast de beschermde soorten grauwe gans, brandgans, Canadese gans en kolgans, ook de nijlgans, soepgans en Indische gans. Deze soorten zijn in dit plan minder uitgebreid behandeld omdat het om (invasieve) exoten en verwilderde soorten gaat. De twee voorgaande ganzenfaunabeheerplannen uit respectievelijk 2010 en 2015 blijven op de website van de FBE (www.fbezh.nl) staan zodat detailinformatie voor iedereen beschikbaar blijft.

Delen van het in 2021 goedgekeurde ganzenfaunabeheerplan van Noord-Holland zijn gebruikt, vooral betreffende de soortomschrijving (hoofdstuk 3 van dit faunabeheerplan), de schade (hoofdstuk 5 van dit faunabeheerplan) en de (effectiviteit van de) maatregelen (hoofdstuk 6 van dit faunabeheerplan). Deze delen omvatten een door Sovon Vogelonderzoek Nederland gemaakte update van de kennis

van ganzensoorten in Nederland (Schekkerman, et al., 2020). Daarnaast bevat het Noord-Hollandse plan wetenschappelijke inbreng door dr. Henk van der Jeugd van het Nederlands Instituut voor Ecologie en dr. Johan Mooij van de Goose Specialist Group van Wetlands International. Hoofdstuk 4 van dit faunabeheerplan – dat gaat over de populatiegrootte en -ontwikkeling – is voorgelegd aan Sovon Vogelonderzoek Nederland⁵. De FBE heeft de voorgestelde wijzigingen doorgevoerd.

De organisaties die samenwerken in de FBE zijn in de gelegenheid gesteld een zienswijze in te dienen op een concept van dit faunabeheerplan. In overeenstemming met artikel 3.12 lid 6 van de Wet natuurbescherming, zijn ook de Zuid-Hollandse WBE's uit Zuid-Holland in de gelegenheid gesteld een zienswijze in te dienen.

Dit faunabeheerplan is vastgesteld door het bestuur van de FBE op 22 november 2021 en daarna ter goedkeuring voor een periode van zes jaar aangeboden aan GS van Zuid-Holland.

1.7 Regiogroepen

Zuid-Holland is opgedeeld in vier regio's, te weten Zuid-Holland Noord, Delfland en Schieland, Veenweiden en de Noordelijke Delta. In iedere regio is een werkgroep van de FBE actief waarin o.a. afspraken over de uitvoering worden gemaakt. Afgevaardigden van de plaatselijke terreinbeheerders, WBE's en ook van enkele gemeenten en waterschappen en van Rotterdam The Hague Airport hebben zitting in de regiogroepen. De FBE organiseert regelmatig bijeenkomsten. Afbeelding 3 geeft de ligging van de vier regio's weer, tabel 1 de bijbehorende WBE's.

Tabel 1: De vier regio's met de bijbehorende WBE's

Delfland en Schieland	Veenweiden	Noordelijke Delta	Zuid-Holland Noord
Delfland	Krimpenewaard	Eiland IJsselmonde	Duin- en Bollenstreek
Schieland	Alblasserwaard-West	Hoeksche Waard	De Aarlanden
	Alblasserwaard-Oost	Voorne	Ade
		Putten	Rijnland-Zuid
		Goeree-Overflakkee	Reeuwijk e.o.

⁵ Correspondent: H. Schekkerman

Afbeelding 3: Regio's in Zuid-Holland

1.8 Monitoring

Om populaties goed te kunnen beheren is inzicht in aantallen, verspreiding en de trend van soorten van belang, evenals inzicht in het effect van uitgevoerde beheermaatregelen en de veroorzaakte schade. Daarom voert de FBE Zuid-Holland monitoring uit ter voorbereiding, uitvoering en evaluatie van dit faunabeheerplan.

De FBE Zuid-Holland monitort:

- 1) de ontwikkeling van soorten (aantallen en verspreiding);
- 2) de beheermaatregelen en het effect van de beheermaatregelen.

Ontwikkeling van soorten

Om de populaties te volgen gebruikt de FBE de in Zuid-Holland sinds 2007 provincie dekkend uitgevoerde juli-telling van standganzen en daarnaast lopende monitoringprojecten binnen het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). De juli-telling, die op de derde zaterdag van juli plaats vindt, wordt uitgevoerd door honderden tellers van WBE's en terreinbeherende organisaties. Zij hanteren daarbij het landelijk telprotocol zomerganzen (Landelijke technische werkgroep zomertelling ganzen, 2012), dat is gebaseerd op het protocol dat vanaf 2007 is gebruikt in Zuid-Holland. De aantallen vogels die in juli worden geteld zijn de broedvogels, hun jongen van dat jaar en de subadulten. De gegevens van de juli-tellingen worden in dit rapport gebruikt als referentiewaarde voor de standganzenpopulatie in het betreffende jaar. De particuliere gegevensbeherende organisaties (organisaties zoals Sovon en de Vlinderstichting) voeren de meeste meetnetten binnen NEM uit. Voor dit faunabeheerplan zijn de meetnetten 'watervogels' en 'broedvogels' van Sovon relevant. Naast de meetnetten heeft de FBE informatie uit het atlasproject, waarmee Sovon de landelijke verspreiding van vogels in kaart brengt, gebruikt.

Beheermaatregelen

Jachtaktehouders en anderen die het beheer uitvoeren zijn verplicht de genomen beheermaatregelen, zoals afschot en nestreductie, te melden in Dora, het digitale registratiesysteem van de FBE. Jachtaktehouders zijn daarnaast verplicht om geschoten ganzen te controleren op aanwezige ringen en deze te melden op www.griel.nl.

Schadegegevens

De bestaande schadegegevens aan flora en fauna zijn beperkt tot (natuur)gebieden en waterlichamen die beschermd zijn op grond van Europese, nationale of provinciale wetgeving. Door middel van monitoring en toetsing wordt bepaald of de instandhoudingsdoelstellingen of andere natuurdoelen van de betreffende gebieden worden behaald dan wel onder druk staan. Voor Natura 2000-gebieden betreffen het gebiedsspecifieke instandhoudings- en ontwikkelingsdoelen op grond van de EU Habitatrichtlijn en de EU Vogelrichtlijn. Voor de Kaderrichtlijn Water wordt met behulp van KRW-meetlatten de 'goede ecologische toestand' (GET) van oppervlaktewateren bepaald. Voor een overzicht van schadegegevens t.a.v. landbouw maakt de FBE Zuid-Holland gebruik van de database van BIJ12-Faunazaken. BIJ12-Faunazaken behandelt aanvragen voor een tegemoetkoming voor schade aan gewassen. De schadegegevens in de database van BIJ12-Faunazaken betreffen alleen schadegegevens van gevallen waarin een tegemoetkoming in schade is aangevraagd.

2. Terugblik en voorgesteld beheer 2020-2027 ⁶

2.1 Landelijk beleidskader 2003

Het huidige ganzenbeleid heeft een lange voorgeschiedenis. De Tweede Kamer heeft al op 12 november 2002 motie 26 aangenomen waarin er bij de regering op wordt aangedrongen de jacht op kolgans en grauwe gans in beperkte zin te heropenen (nadat er een aantal jaren zo goed als geen jacht, beheer of schadebestrijding t.a.v. ganzen was uitgevoerd in Nederland). Reden voor de motie was de wens om maatregelen te kunnen treffen tegen de toenemende schades. In plaats van het heropenen van de jacht is destijds gekozen voor het opstellen van een landelijk beleidskader. Op 27 november 2003 heeft de Minister van LNV, na overleg met vertegenwoordigers van o.a. de Land- en Tuinbouworganisatie Nederland, de Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging en Vogelbescherming Nederland, het Beleidskader Faunabeheer vastgesteld⁷. Het beleid van dit beleidskader is destijds door de Provincie Zuid-Holland (en alle andere provincies) overgenomen.

In dit beleidskader uit 2003 (uitgevoerd vanaf oktober 2004) ligt de nadruk nog op het verminderen van schade door wintergasten (trekganzen) in de winterperiode door weer bestrijding (onder voorwaarden) toe te staan. Doordat in 1999 de jacht op ganzen was gesloten en daarnaast het aantal ganzen dat in Nederland overwintert sterk was toegenomen, liep de schade steeds verder op. In het beleidskader wordt wel gesignaleerd dat standganzen een groeiend probleem zijn en is ook afgesproken dat de stand van de standganzen aanzienlijk dient te worden beperkt, maar dit beleid is op landelijk niveau nooit afdoende uitgewerkt. De provincie Zuid-Holland heeft bijzonder geschikt habitat voor ganzen en er overwinteren van oudsher veel ganzen in de provincie. Daarnaast zijn de Zuid-Hollandse standganzenpopulaties lange tijd de grootste van Nederland geweest. Het beheer van de Zuid-Hollandse standganzenpopulatie is wel al in 2005 gestart maar achteraf gezien is dit beheer (net) te laat en ook onvoldoende daadkrachtig ingezet. Hierdoor werd door het beheer de groei van de ganzenpopulaties en van de schade wel afgeremd maar nam het aantal ganzen en de schade wel nog toe waardoor het terugbrengen van aantallen en schade een steeds grotere opgave werd.

2.2 Provinciaal beleidskader 2014

In 2012 is er een nieuw landelijk ganzenakkoord gesloten waarin er meer aandacht was voor het terugbrengen van de standganzenpopulaties. Dit akkoord is echter in 2013 vervallen waarna er in alle provincies provinciale akkoorden zijn gesloten. In Zuid-Holland is in 2014 een provinciaal ganzenbeleidskader voor zowel standganzen als wintergasten (trekganzen) vastgesteld. Uitgangspunt van dit beleidskader is om dicht bij het vervallen landelijke akkoord uit 2012 te blijven.

In het Ganzenbeleidskader Zuid-Holland uit 2014 staat samengevat het volgende.

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland willen de inheemse (stand)ganzenpopulaties in Zuid-Holland duurzaam in stand houden, waarbij een evenwicht wordt gevonden tussen de omvang van de van nature voorkomende populaties ganzen, in relatie tot:

- de veiligheid en volksgezondheid;
- de schade aan flora en fauna (natuurwaarden);
- de schade aan landbouwgewassen;
- de beschikbare financiën voor schadetegemoetkomingen.

Daarom is afgesproken:

- met reductie van de populatie standganzen, de schade veroorzaakt door ganzen terug te brengen naar een acceptabel niveau;

⁶ Voor aanvullende meer gedetailleerde informatie t.a.v. het verleden, zie de twee voorgaande faunabeheerplannen van de FBE, te vinden op www.fbezh.nl

⁷ Het beleidskader is terug te vinden op <https://www.officielebekendmakingen.nl/> of via de directe link <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-29200-xiv-58-b1>

- exoten en verwilderde gedomesticeerde soorten te bestrijden.

Wintergasten (trekganzen)

- Wintergasten (in het beleidsstuk van de provincie worden de wintergasten “trekganzen” genoemd) mogen tijdens de winterrustperiode op alle percelen met gras, oogstresten en groenbemesters en in de natuurgebieden (er zijn in Zuid-Holland veel Natura 2000-gebieden met een doelstelling voor overwinterende ganzen) foerageren en rusten.
- Daarnaast zijn er drie rustgebieden voor ganzen ingesteld. (Afbeelding 4) Van de wintergasten worden alleen grauwe gans en kolgans in de winterperiode met afschot van agrarische percelen met kwetsbare gewassen (dus niet van grasland) verjaagd.
- Er vindt tijdens de winter geen afschot plaats van andere overwinterende ganzen, zoals de brandgans en rotgans. Kern van het winterbeleid is dat de overwinterende ganzen zoveel mogelijk met rust worden gelaten.

Afbeelding 4: Rustgebieden voor ganzen in Zuid-Holland

2.3 Verschil tussen beleidskader 2003 en beleidskader 2014 en opgetreden schade

In zowel het beleidskader van 2003 als in het beleidskader van 2014 is uitgangspunt dat men voor de wintergasten voldoende foerageergebied en rust wil bieden omdat Nederland binnen West-Europa een belangrijk overwinteringsgebied is voor ganzen. In 2003 werd afgesproken dat er foerageergebieden worden aangewezen voor overwinteraars en dat in de winterperiode brandganzen niet zouden worden bestreden en kolganzen en grauwe ganzen met ondersteunend afschot van (alle) landbouwpercelen naar de foerageergebieden zouden worden verjaagd. Alhoewel de noodzaak voor het terugbrengen van de standganzen werd erkend, is er in het beleidskader 2003 geen specifiek beleid voor uitgewerkt.

Alhoewel de overwinterende populatie groter is dan de standganzenpopulatie, veroorzaken standganzen in verhouding veel schade. Dit komt doordat ze gedurende het gehele jaar aanwezig zijn; in het voorjaar en in de zomer ontstaat er veel schade aan landbouwgewassen en daarnaast vormen standganzen ook het grootste risico voor de vliegveiligheid en volksgezondheid en natuurwaarden. Daar komt bij dat alleen de grauwe gans van nature in Nederland broedt. Soepganzen, Canadese ganzen, kolganzen, nijlganzen en Indische ganzen zijn na ontsnapping/uitzetting in Nederland gaan broeden. De brandgans is een geval apart. Alhoewel het broeden in Nederland het gevolg is van ontsnapping, is er wel vastgesteld dat in Nederland geboren brandganzen permanent emigreren naar Russische broedgebieden.

In het beleidskader 2014 werd daarom de focus verlegd naar het terugbrengen van de standganzenpopulatie en werden er daarover in het beleidskader specifieke afspraken vastgelegd. Alhoewel sommige winterfoerageergebieden verdwenen en de periode waarin beheerabschot van de standganzen mogelijk was, werd verlengd⁸, verviel de mogelijkheid om in de winterperiode kolganzen en grauwe ganzen met ondersteunend afschot van agrarisch grasland te verjagen. Omdat er in Zuid-Holland veel Natura 2000-gebieden zijn aangewezen voor overwinterende ganzen en er daarnaast drie ganzenrustgebieden op agrarische grond werden aangewezen en alle agrarische graspercelen in de winterperiode door de ganzen als foerageergebied konden worden benut, betekende dit zeker geen achteruitgang in de bescherming van de wintergasten. Dit is ook af te lezen aan de schadegegevens (tabel 2 en 3). Kolganzen overwinteren in groten getale in Zuid-Holland, de kleine standganzenpopulatie valt erbij in het niet. De jaarlijks door kolganzen aangerichte schade aan voorjaarsgras is daarom bijna geheel toe te schrijven aan wintergasten. Deze schade is na 2014 twee tot drie keer zo groot geworden. Grauwe ganzen overwinteren slechts in kleine aantallen in Zuid-Holland, in de winterperiode bestaat de populatie bijna geheel uit de eigen standganzen. Door het beleid van bescherming van wintergasten, zijn grauwe ganzen echter in de winter slechts beperkt bestreden. De schade door grauwe ganzen aan voorjaarsgras is na 2014 ongeveer verdubbeld, wat hoogst waarschijnlijk het gevolg is van de beperking van het afschot en daarnaast van de groei van de standganzenpopulatie. Voor brandganzen is geen trendwijziging waar te nemen. Dit is te verklaren door het feit dat bestrijding van brandganzen zowel voor als na 2014 in de winterperiode niet mogelijk was (en de populatie standganzen redelijk stabiel is).

⁸ d.w.z. de zomerperiode werd langer en daarmee de winterperiode korter. Voor 2014 liep de zomerperiode van 1 april (1 mei voor de brandgans) tot 1 oktober.

Indirecte schade

Naast directe schade die per bedrijf kan worden getaxeerd, is er ook sprake van indirecte schade. Dit zijn feitelijk de investeringen in schadepreventie en beheermaatregelen. Naarmate een schadeveroorzakende populatie groeit en als gevolg daarvan de schade toeneemt, zullen er meer middelen (tijd en geld) moeten worden aangewend om die schade te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. De tijdsinzet om per teelt per periode gewasschade door ganzen zoveel mogelijk te voorkomen, omvat naast de eigen inspanning door de agrariër (bijvoorbeeld voor complexere graslandplanning alsmede het plaatsen en in stand houden van afweermiddelen), ook de inzet van de uitvoerders van de beheermaatregelen. Daarnaast hebben bijvoorbeeld de stationaire afweermiddelen een bouwefficiëntie beperkend effect doordat bijvoorbeeld vlagen, vliegers ballonnen e.d. voor het bewerken met gewasbeschermingsmiddelen weggehaald en na het bewerken herplaatst moeten worden. Ook zijn er bijvoorbeeld extra verliezen door legering van weideresten, verslumping e.d. Al deze indirecte schade is evident aanwezig, echter deze schade is, omdat voldoende objectieve schadegegevens ontbreken, hier niet mee beschouwd.

Tabel 2: Getaxeerde schade in Zuid-Holland in euro's per ganzensoort per gewassoort per jaar⁹ - (BIJ12-Faunazaken, 2021)

Gewas of grassnede	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Brandgans											
Overig gewas	49.445	85.836	138.538	29.078	29.044	17.600	19.025	30.962	17.122	24.703	45.271
Najaarsgras	8.646	9.052	3.815	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	174.240	302.018	187.711	216.723	200.741	142.770	208.105	261.429	271.565	246.317	289.655
Zomergras	28.216	65.469	32.737	34.307	25.096	19.889	54.157	47.753	42.230	29.998	27.235
Totaal brandgans	260.547	462.375	362.801	280.108	254.881	180.259	281.287	340.144	330.917	301.018	362.161
Grauwe gans											
Overig gewas	54.996	163.886	192.210	103.919	106.618	78.585	60.721	49.844	96.661	61.519	0
Najaarsgras	11.975	12.023	16.510	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	216.685	333.716	235.817	267.800	246.541	181.112	250.155	427.470	414.501	437.711	600.671
Zomergras	84.634	122.337	115.551	120.621	92.027	119.647	144.232	157.015	178.960	235.207	247.070
Totaal grauwe gans	368.290	631.962	560.088	492.340	445.186	379.344	455.108	634.329	690.122	734.437	847.741
Canadese gans											
Overig gewas	0	784	1.589	1.710	0	0	1.595	3.110	0	1.592	2.153
Najaarsgras	69	390	163	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	1.288	7.043	3.354	3.155	2.357	3.040	1.200	371	2.651	2.812	11.856
Zomergras	1.698	5.130	1.208	5.757	1.338	3.048	978	4.642	913	5.015	4.535
Totaal Canadese gans	3.055	13.347	6.314	10.622	3.695	6.088	3.773	8.123	3.564	9.419	18.544
Tabel loopt door op volgende pagina											

⁹ Schade aan najaarsgras werd na 2013 niet meer vergoed en is daarom ook niet meer getaxeed.

Gewas of grassnede	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kolgans											
Overig gewas	1.968	13.077	6.391	9.813	359	3.575	2.172	1.693	7.231	5.202	1.508
Najaarsgras	2.408	1.233	647	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	44.985	76.424	61.254	55.679	61.245	72.860	67.065	150.736	98.879	122.989	170.578
Zomergras	857	743	1.693	127	1.900	0	10.275	7.319	3.981	3.911	842
Totaal kolgans	50.218	91.477	69.985	65.619	63.504	76.435	79.512	159.748	110.091	132.102	172.928
Totaal											
Overig gewas	106.409	263.583	338.728	144.520	136.021	99.760	83.513	85.609	121.014	93.016	48.932
Najaarsgras	23.098	22.698	21.135	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	437.198	719.201	488.136	543.357	510.884	399.782	526.525	840.006	787.596	809.829	1.072.760
Zomergras	115.405	193.679	151.189	160.812	120.361	142.584	209.642	216.729	226.084	274.131	279.682
Totaal	682.110	1.199.161	999.188	848.689	767.266	642.126	819.680	1.142.344	1.134.694	1.176.976	1.401.374

Schadecijfers van BIJ12-Faunazaken in kilogrammen droge stof

De getaxeerde schadebedragen worden onder andere beïnvloed door gewasprijzen en deze variëren jaarlijks. Door getaxeerde schade om te rekenen naar kilogrammen droge stof wordt deze invloed weggenomen. In onderstaande tabel (Tabel 3) is dit voor de provincie Zuid-Holland gedaan voor het belangrijkste schadegewas, namelijk gras. Hiervoor is het getaxeerde bedrag gedeeld door de prijs per kilogram droge stof van de betreffende snede in het bijbehorende beleidsjaar (BIJ12-Faunazaken). Wanneer we op basis van het verlies aan droge stof kijken naar het schadeverloop zien we dat de schadetrends grotendeels gelijk blijven aan de schadetrends op basis van de schadebedragen.

Tabel 3: Getaxeerde schade in Zuid-Holland in kg droge stof per ganzensoort per grassnede per jaar – (BIJ12-Faunazaken, 2021)

Grassnede	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Brandgans											
Najaarsgras	48.033	56.575	18.167	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	1.089.000	1.161.608	853.232	802.678	772.081	620.739	985.663	1.051.344	1.084.189	921.616	1.028.460
Zomergras	176.350	327.345	136.404	142.946	114.073	94.710	187.105	172.035	162.458	134.028	117.462
Totaal brandgans	1.313.383	1.545.528	1.007.803	945.624	886.154	715.449	1.172.768	1.223.379	1.246.647	1.055.644	1.145.922
Grauwe gans											
Najaarsgras	66.528	75.144	78.619	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	1.354.281	1.283.523	1.071.895	991.852	948.235	787.443	1.160.807	1.716.602	1.694.730	1.646.831	2.139.858
Zomergras	528.963	611.685	481.463	502.588	418.305	569.748	645.687	690.673	696.890	1.049.746	1.031.942
Totaal grauwe gans	1.949.772	1.970.352	1.631.977	1.494.439	1.366.539	1.357.191	1.806.494	2.407.275	2.391.620	2.696.577	3.171.800
Canadese gans											
Najaarsgras	383	2.438	776	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	8.050	27.088	15.245	11.685	9.065	13.217	5.714	1.508	11.526	9.522	43.348
Zomergras	10.613	25.650	5.033	23.988	6.082	14.514	4.445	21.100	3.652	21.894	18.434
Totaal Canadese gans	19.046	55.176	21.055	35.673	15.147	27.732	10.160	22.608	15.178	31.416	61.783
Kolgans											
Najaarsgras	13.378	7.706	3.081	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	281.156	293.938	278.427	206.219	235.558	316.783	319.357	584.494	429.909	462.380	626.108
Zomergras	5.356	3.715	7.054	529	8.636	0	46.705	33.268	15.924	15.453	3.662
Totaal kolgans	299.890	305.360	288.562	206.748	244.194	316.783	366.062	617.762	445.833	477.833	629.771
Totaal											
Najaarsgras	128.322	141.863	100.643	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	2.732.487	2.766.157	2.218.799	2.012.434	1.964.939	1.738.182	2.471.541	3.353.948	3.220.354	3.040.349	3.837.774
Zomergras	721.282	968.395	629.954	670.051	547.096	678.972	883.942	917.076	878.924	1.221.121	1.171.500
Totaal	3.582.091	3.877.808	2.951.097	2.682.508	2.512.484	2.417.615	3.356.588	4.271.025	4.099.278	4.261.534	5.013.270

In Nederland geven de schadegegevens van BIJ12-Faunazaken een duidelijk beeld van belangrijke schade in de provincie, dit omdat het hier om gevalideerde gegevens gaat die door onafhankelijke taxateurs worden verzameld. De database van BIJ12-Faunazaken is echter een steekproef van de werkelijkheid. Dit omdat BIJ12-Faunazaken alleen schade taxeert nadat een agrariër een tegemoetkoming heeft aangevraagd voor schade en indien aan alle formele vereisten wordt voldaan. De data van BIJ12-Faunazaken kan worden gebruikt als meerjarige schadetrend of een minimale weergave van de werkelijke schadeomvang.

2.4 Uitwerking beleidskader 2014: streefstanden voor de verschillende standganzenpopulaties

Het terugbrengen van de beheer- en bestrijdingsmogelijkheden in de winterperiode, hebben dus geleid tot het toenemen van de schade. Daar stond tegenover dat er in 2014 nadrukkelijk is afgesproken dat de standganzenpopulaties zullen worden teruggebracht. In het faunabeheerplan uit 2015 zijn de streefstanden met als basis het provinciale beleidskader uit 2014 opnieuw vastgesteld. Dit betrof een lichte bijstelling (naar boven) van de streefstanden uit het faunabeheerplan van 2010.

De streefstanden zijn gebaseerd op aanvaardbare landbouwschade. De streefstanden moeten ook worden bereikt ter bescherming van de overige belangen (vliegveiligheid, volksgezondheid, flora en fauna) maar het is zeer waarschijnlijk (op basis van historische gegevens) dat deze belangen afdoende worden beschermd bij de streefstanden die op basis van de landbouwschade zijn vastgesteld. Om de streefstanden te bepalen zijn de gegevens over de getaxeerde landbouwschade per soort en de gegevens over de aantallen per soort vanaf 2001 naast elkaar gezet. Deze twee langjarige reeksen (de omvang van de populatie per jaar naast de schade per jaar) laten duidelijk zien dat met het toenemen van de populatie de schade toeneemt¹⁰. Hiermee is het ook zeer waarschijnlijk dat met het afnemen van de populatie de schade zal afnemen. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft deze onderbouwing voor het standganzenbeheer (het is aannemelijk dat er een oorzakelijke relatie is in de verhouding tussen de populatie en de getaxeerde schade) in een uitspraak van 15 mei 2019 (ECLI:NL:RVS:2019:1535) aanvaard. In bijlage 1 van dit faunabeheerplan (wettelijk kader) is een toelichting opgenomen op deze uitspraak, inclusief de gebruikte reeks voor de schadeontwikkeling.

Hetgeen hier boven staat betekent niet dat de streefstanden een doel op zich zijn. Het doel is het bereiken van de aanvaardbaar geachte landbouwschade en bescherming van de overige belangen. Als de streefstanden in zicht komen, kan opnieuw worden bekeken welke schade op dat moment daadwerkelijk optreedt. Op basis daarvan kunnen dan de streefstanden eventueel worden bijgesteld. Omdat echter de gehele populatie standganzen nog ver verwijderd is van de streefstanden en de schade ook is toegenomen, is deze exercitie in dit faunabeheerplan niet uitgevoerd en zijn de streefstanden gehandhaafd.

- Voor de jaarrond verblijvende grauwe gans is een streefstand van 35.500 ganzen vastgesteld, zijnde de populatie die in 2005 in Zuid-Holland aanwezig was, toen de getaxeerde schade veroorzaakt door grauwe ganzen (standganzen) ruim 56.000 euro bedroeg.
- Voor de jaarrond verblijvende brandgans is een streefstand van 19.500 ganzen vastgesteld, zijnde de populatie die in 2009 in Zuid-Holland aanwezig was, toen de getaxeerde schade door brandganzen (standganzen) ruim 52.000 euro bedroeg.

Alleen de grauwe gans broedt van nature in Zuid-Holland. Voor de brandgans is echter ook een streefstand vastgesteld omdat is vastgesteld dat brandganzen die worden geboren in de Noordelijke Delta van Zuid-Holland kunnen gaan broeden in Rusland. Alhoewel de kolgans als broedvogel (standgans) niet van nature voorkomt in Nederland en Zuid-Holland, is toch een streefstand vastgesteld van 200 kolganzen. Voor de overige ganzensoorten is een minimale streefstand vastgesteld. Bij deze hiervoor genoemde streefstanden, zal dus nog steeds sprake zijn van een aanzienlijke landbouwschade die evenwel op een veel lager niveau ligt dan nu. Het aantal ganzen zal ook verre de draagkracht van de natuurgebieden overtreffen¹¹. De risico's voor de openbare veiligheid

¹⁰ Van jaar op jaar kan de schade aanzienlijk fluctueren door bijvoorbeeld weersomstandigheden of wijziging van de regels voor een tegemoetkoming in de schade maar over een langjarige tijdperiode is het verband tussen populatie en schade duidelijk.

¹¹ Zie hiervoor ook de voorgaande faunabeheerplannen uit 2010 en 2015

en volksgezondheid, flora en fauna en de veiligheid van het vliegverkeer zullen echter sterk zijn verminderd.

2.5 Evaluatie ¹² ¹³

De populatie grauwe ganzen is verreweg de grootste standganzenpopulatie in Zuid-Holland. Het is ook de enige populatie die echt blijft doorgroeien en steeds verder verwijderd raakt van de streefpopulatie (35.500). In de periode 2016 tot en met 2020 is de populatie gegroeid van ongeveer 79.000 naar ruim 106.000 ganzen. Voor de brandganzenpopulatie is de streefstand bereikt. De populatie is stabiel, rond 20.000 vogels. Het getelde aantal kolganzen fluctueert sterk¹⁴ en de populatie lijkt licht toe te nemen (maar dit is nog onzeker). In het verleden werden kolganzen voornamelijk geteld in en rond de Alblasserwaard maar tegenwoordig ook in de Noordelijke Delta. De populatie is echter nog klein (ongeveer tussen 1.000 en 2.000 ganzen). De populatie Canadese ganzen is in de afgelopen vijf jaar wat toegenomen tot ruim 23.000 ganzen. (Afbeelding 5 & 6) De populaties nijlganzen (ongeveer rond 12.000), soepganzen (ongeveer rond 2.500) en Indische ganzen (ongeveer rond 100) zijn stabiel.

Dit betekent dat het beheer van de standganzenpopulatie voor een deel succesvol is geweest in de zin dat de groei is gestopt en dat voor de brandgans de streefstand is bereikt. Dit geldt echter niet voor de grauwe gans en in mindere mate ook niet voor de Canadese gans. Omdat de grauwe gans de meeste schade veroorzaakt, betekent dit ook dat de landbouwschade is toegenomen in plaats van afgenomen (wat het doel is).

Dierenwelzijn

Faunabeheer kan ten koste gaan van dierenwelzijn. Dieren worden verjaagd, gevangen en gedood. Door professioneel handelen van de faunabeheerders kan de impact op dierenwelzijn worden geminimaliseerd. Bovendien is het wettelijk verplicht dat 'eenieder die een in het wild levend dier doodt of vangt voorkomt dat het dier onnodig lijdt' (artikel 3.24 lid 1, Wet natuurbescherming). Aanvullend verplicht de wettelijke zorgplicht eenieder om voldoende zorg te dragen voor in het wild levende dieren (artikel 1.11, Wnb). Dit alles geldt ook voor niet-beschermden dieren. Wanneer ervoor wordt gekozen om in te grijpen in een populatie, met als doel deze naar een bepaald niveau terug te brengen, gebeurt dit bij voorkeur in een zo kort mogelijk tijdbestek. Hiermee voorkom je dat door de natuurlijke reproductie het aantal te doden individuele dieren onnodig oploopt. Tevens dient men rekening te houden met de niet te voorkomen gedragsverandering die ontstaat door het ingrijpen in de populatie. Deze gedragsverandering is ook wenselijk in het kader van andere belangen en om ervoor te zorgen dat de dieren naar gebieden gaan waar met ze rust kunnen worden gelaten. Bij het uitvoeren van populatiebeheer is het dan ook beter om de grootste reductieopgaven in de eerste jaren uit te voeren. In Zuid-Holland is dat de afgelopen jaren slechts gedeeltelijk gelukt. Voor de grauwe ganzen, verreweg de grootste populatie standganzen, is dit niet gelukt. Dit komt o.a. doordat ingrijpen in deze populatie te lang is uitgesteld. Op het moment dat het populatiebeheer werd ingezet was de populatie al zo groot dat ondanks alle inspanningen, het niet is gelukt om de voor afname benodigde jaarlijkse reductie te realiseren. De groei van de populatie is wel aanzienlijk beperkt. Er zijn wel mogelijkheden om de benodigde reductie alsnog te bewerkstelligen.

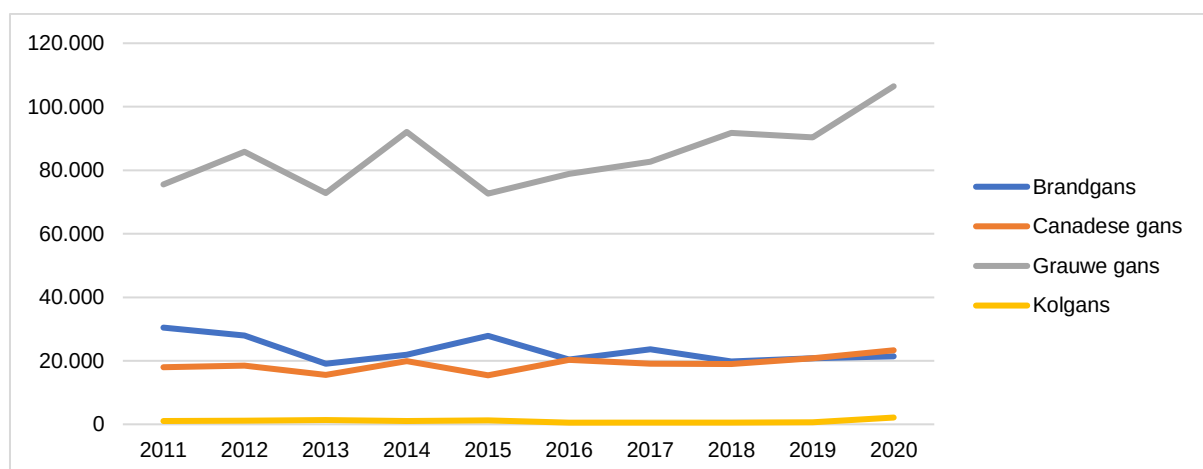
¹² Meer gedetailleerde informatie betreffende schade en de effectiviteit van beheermaatregelen is in hoofdstuk 6 van dit faunabeheerplan opgenomen.

¹³ Getelde aantallen zijn afkomstig uit bijlage 3 van het rapport [Integrale telling standganzen Zuid-Holland 2020](#).

¹⁴ De fluctuaties worden veroorzaakt door de omstandigheden bij de telling.

Afbeelding 5: Weergegeven zijn de getelde aantallen ganzen tijdens de zomertellingen en de doelstanden. **NB.** Schaalindeling in de figuren verschilt.

Afbeelding 6: Populatie-trend brandgans, Canadese gans, grauwe gans en kolgans op basis van de juli-tellingen in Zuid-Holland in de periode 2011-2020

2.6 Beheergegevens

In de periode 2016 t/m 2020 zijn in Zuid-Holland jaarlijks gemiddeld circa 70.600 ganzen gedood (tabel 4).¹⁵ Circa 66% hiervan betrof grauwe ganzen. Het overgrote deel van de ganzen wordt geschoten in de maanden maart, augustus en september (afbeelding 7). Ongeveer 94% van de ganzen wordt in de zomerperiode gedood, de rest in de winterperiode (afbeelding 8). Van het aantal gedode ganzen is 99% gedood met het geweer, slechts 1% is gedood tijdens vangacties (afbeelding 9).¹⁶ Koppelreductie (in februari) is heel beperkt en terughoudend uitgevoerd. Het aantal bewerkte eieren van de grauwe ganzen is in de periode 2016 t/m 2020 ruim verdubbeld. Hetzelfde geldt voor de eieren van de Canadese ganzen. Opvallend is de toename van bewerkte eieren van de kolgans. (Tabel 4)

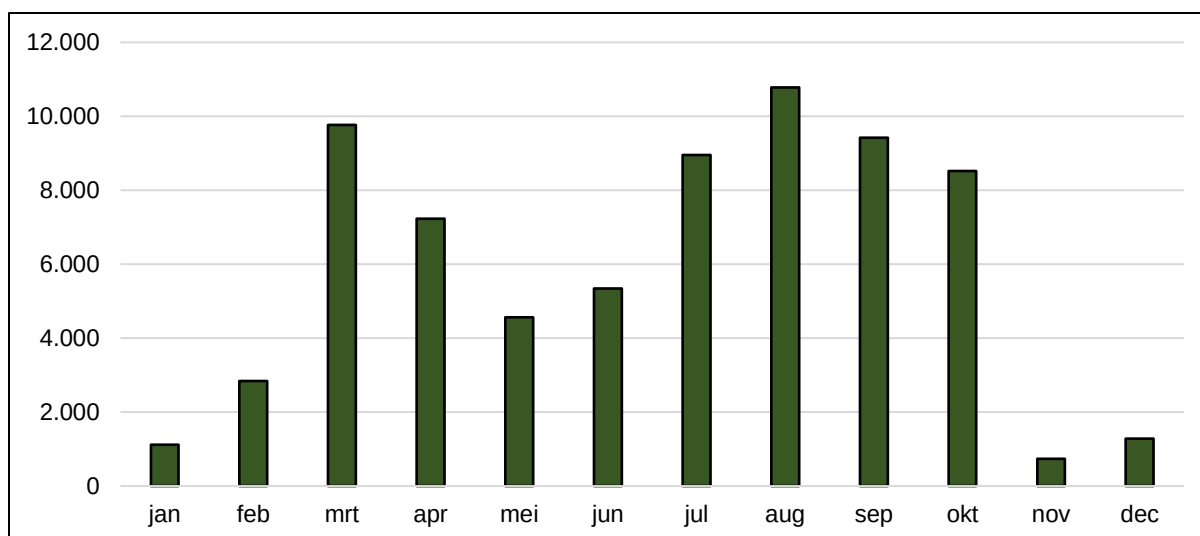
Ondanks de vele maatregelen die zijn uitgevoerd om de populaties terug te brengen, zijn de populaties grauwe ganzen en Canadese ganzen (in mindere mate) blijven doorgroeien. Dit komt voor een deel doordat de mogelijkheden die er waren niet ten volle zijn benut en voor een deel doordat er beperkingen waren aan de uitvoering. Afschot in natuurgebieden, afschot van broedparen en het vangen en doden van ganzen – maatregelen die effectief zijn en mogelijk waren – zijn te terughoudend uitgevoerd. Beperkingen in de uitvoering zijn de problemen die er zijn met de afvoer van geschoten ganzen, het niet kunnen beheren in de winterperiode en de volgens uitvoerders niet duidelijke voorwaarden in de ontheffing voor het broedparenafschot. Er zijn ook uitvoerders die vanuit de weidelijkheid bezwaren hebben tegen het schieten van broedparen. Daarnaast worden de uitvoerders de laatste jaren regelmatig gestalkt, gehinderd en lastiggevallen door actievoerders tijdens de uitvoering van het ganzenbeheer.

Tabel 4: Totale aantal gedode ganzen en bewerkte eieren weergegeven per soort per jaar in Zuid-Holland.

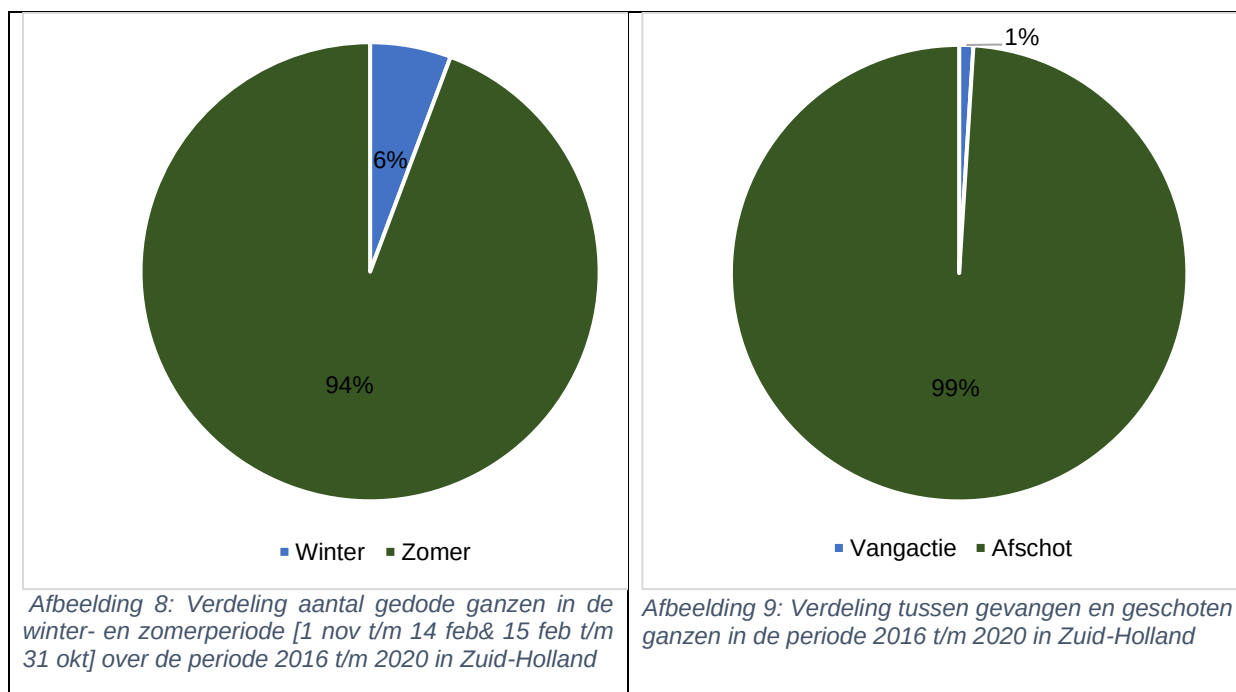
Jaar	Brandgans		Grauwe gans		Canadese gans		Kolgans	
	Gedood	Eieren	Gedood	Eieren	Gedood	Eieren	Gedood	Eieren
2015	8.447	79	35.588	6.870	7.145	471	3.110	2
2016	11.303	2.239	49.934	19.568	9.926	2.621	4.212	9
2017	11.102	9.255	42.599	21.130	9.859	3.470	2.750	31
2018	11.655	2.201	44.742	41.116	10.524	3.816	2.560	107
2019	9.689	1.754	44.067	42.847	10.609	6.540	2.664	188
2020	8.536	8.196	51.155	44.715	11.482	7.588	3.409	261

¹⁵ Omdat er voor 2016 op andere wijze werd gerapporteerd (niet of niet volledig digitaal) is hier de periode 2016 – 2020 gehanteerd. De geregistreeerde aantallen van 2015 zijn wel opgenomen in tabel 4.

¹⁶ In 2016 zijn geen ruivangsten uitgevoerd.

Afbeelding 7: Gemiddeld aantal gedode ganzen per maand over de periode 2016 t/m 2020 in Zuid-Holland

Afbeelding 8: Verdeling aantal gedode ganzen in de winter- en zomerperiode [1 nov t/m 14 feb & 15 feb t/m 31 okt] over de periode 2016 t/m 2020 in Zuid-Holland

Afbeelding 9: Verdeling tussen gevangen en geschoten ganzen in de periode 2016 t/m 2020 in Zuid-Holland

Preventieve maatregelen

In de afgelopen beheerperiode zijn verschillende preventieve maatregelen genomen om schade te verminderen of te voorkomen. Voordat er in de winterperiode grauwe ganzen en kolganzen met ondersteunend afschot mochten worden verjaagd van percelen met kwetsbare gewassen, diende de grondgebruiker eerst preventieve maatregelen te nemen, namelijk tenminste zowel visuele als akoestische middelen in voldoende mate. Deze verplichting gold ook voor het verkrijgen van een tegemoetkoming in de faunaschade. In de zomerperiode was de inzet van preventieve middelen niet verplicht. De registratie van preventieve maatregelen is niet verplicht. BIJ12-Faunazaken controleert de inzet van deze middelen wel in het kader van de regeling voor de tegemoetkoming in de faunaschade. In bijlage 1 is hun inschatting¹⁷ van de inzet van de verschillende middelen in Zuid-Holland opgenomen.

¹⁷ BIJ12-Faunazaken - Correspondent K. Maasbach, 2021

2.7 Beheermaatregelen 2022 – 2027

(On)mogelijkheden uitbreiding beheer ter bereiking van de streefstanden

Met het oog op het bereiken van de streefstanden, is het nodig om meer en effectiever te gaan beheren. Daarvoor ziet de FBE de volgende mogelijkheden die zij ook wil gebruiken.

1. Het beter benutten van de reeds mogelijke beheermaatregelen door het maken van afspraken over (gecoördineerd) beheer in de natuurgebieden (maatwerk) en het verbeteren van de randvoorwaarden van het beheer. De afspraken over het gecoördineerde beheer worden gemaakt in o.a. de regiogroepen. Het gecoördineerde beheer zal ook worden uitgevoerd door in samenspraak met de WBE's te vormen ganzenbeheerteams. De (organisaties die samenwerken in de) FBE zullen regelmatig de resultaten van het beheer evalueren en op basis daarvan de uitvoering zo nodig bijstellen. Het verbeteren van de randvoorwaarden betreft met name: het verder verbeteren van de mogelijkheden om geschoten ganzen af te voeren¹⁸ en duidelijke ontheffingen voor het beheer zodat het voor uitvoerders duidelijk is wat is toegestaan en wat niet (geen onduidelijkheid over de interpretatie die uitvoerders terughoudender maken in de uitvoering).
2. Op het ogenblik wordt het overgrote deel van het doden uitgevoerd in de zomerperiode. Ook optreden in de winterperiode vergroot de mogelijkheden om het benodigde afschot te realiseren. Omdat er in Zuid-Holland maar zeer beperkt grauwe ganzen overwinteren, kan beheerabschot buiten de natuurgebieden gedurende de winterperiode mogelijk een goede bijdrage leveren zonder dat dit ten koste gaat van de overwinterende grauwe ganzen en andere overwinterende ganzensoorten. Voor deze overwinteraars zijn namelijk Natura 2000-gebieden en rustgebieden beschikbaar. Afschot in deze periode is tot nu toe beperkt uitgevoerd (alleen zijn op kleine schaal koppelvormende grauwe ganzen gedood in februari). Omdat dit een nieuwe maatregel betreft zal dit in de regiogroepen en ganzenbeheergroepen nader worden uitgewerkt alvorens daadwerkelijk tot winterabschot wordt overgegaan. In de monitoring zal deze maatregel nauw worden gevolgd.
3. Vooral afschot voor en tijdens de broedperiode is effectief. Omdat het koppelvormende ganzen of broedende ganzen betreft, kan worden uitgesloten dat overwinterende grauwe ganzen worden geschoten. Deze vorm van beheer was in de afgelopen jaren reeds mogelijk maar er is relatief weinig gebruik van gemaakt. Om er zorg voor te dragen dat het afschot gecoördineerd plaatsvindt, kunnen de ganzenbeheerteams worden ingezet.
4. Het afschot in natuurgebieden in de zomermaanden na de broedperiode kan worden uitgebreid. Dit afschot is tot nu toe zeer beperkt uitgevoerd. Ook voor dit afschot kunnen de ganzenbeheerteams worden ingezet.
5. Omdat ganzen steeds meer de bebouwde kom kiezen als broed- of rustlocatie (terwijl ze op landbouwgrond foerageren) en gemeenten ook in sommige gevallen afschot zullen willen laten uitvoeren vanwege de schade en overlast ter plaatse, zal een ontheffing of opdracht om ganzen (m.u.v. brandganzen en kolganzen) in de bebouwde kom te doden, bijdragen aan het bereiken van de streefstanden. Ook voor dit afschot kunnen de ganzenbeheerteams worden ingezet. Omdat hiervoor de medewerking van gemeenten nodig is, is niet op voorhand te zeggen in hoeverre dit zal bijdragen aan het bereiken van de streefstanden.

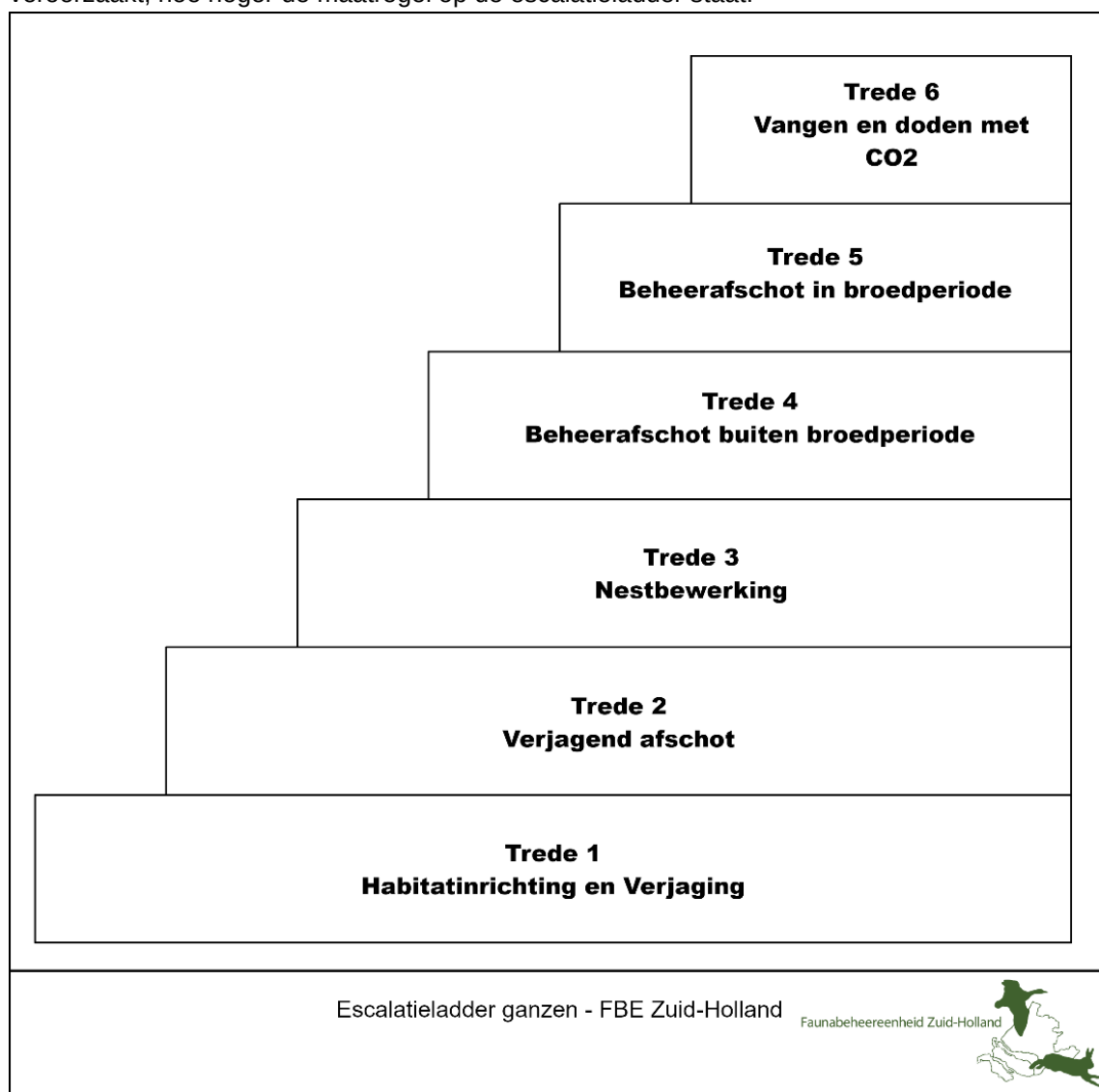
De volgende uitbreidingen van het beheer kunnen beperkt bijdragen aan het bereiken van de streefstanden.

6. Het uitvoeren van ruivangsten kan slechts beperkt worden uitgebreid, omdat deze maatregel alleen in de ruiperiode kan worden uitgevoerd en er in Nederland slechts één bedrijf is dat deze werkzaamheden kan uitvoeren. Het vangen en vergassen van ganzen blijft wel noodzakelijk, met name op locaties waar afschot geen optie is. Daarbij worden bij voorkeur grote groepen ganzen gevangen vanwege de geringe capaciteit.
7. Nestbewerking wordt al op redelijk grote schaal uitgevoerd en is in verhouding beperkt effectief.

¹⁸ Provincie en FBE hebben in het verleden al allerlei projecten in dit kader gestimuleerd.

Escalatieladder

Het idee achter de escalatieladder is dat als eerste meer diervriendelijke/minder ingrijpende maatregelen worden toegepast om schade of risico's te voorkomen. Als deze maatregelen (die op de onderste treden van de ladder staan) niet werken, kan een stap naar boven op de ladder worden gezet naar een maatregel die minder diervriendelijk/meer ingrijpend is. Over het invullen van de escalatieladder (welke maatregel op welke trede) kunnen de meningen verschillen. Over de uitgangspunten is er echter wel redelijke overeenstemming en uit de Vogelrichtlijn zijn ook handvatten af te leiden. Deze uitgangspunten zijn: Maatregelen waarbij geen dieren worden gedood, staan lager op de ladder dan maatregelen waarbij dit wel gebeurt. Maatregelen die een grote impact hebben op de populatie(grootte) staan hoger op de ladder dan maatregelen die dat niet of minder hebben. Maatregelen in de broedperiode (ook maatregelen die ingrijpen in het broeden) staan hoger op de escalatieladder dan maatregelen buiten de broedperiode. Hoe meer stress/pijn een maatregel veroorzaakt, hoe hoger de maatregel op de escalatieladder staat.

Afbeelding 10: Escalatieladder ganzenbeheer Zuid-Holland

De FBE heeft voor dit faunabeheerplan ganzen een eenvoudige escalatieladder gemaakt (Afbeelding 10). In [hoofdstuk 6](#) van dit faunabeheerplan staan de verschillende beheermaatregelen uitgebreider beschreven. In het kader van de escalatieladder volgen hierna enkele aandachtspunten t.a.v. deze maatregelen.

Habitatbeheer en verjaging (treden 1-2 van de escalatieladder)

Habitatbeheer houdt in dat een gebied ongeschikt wordt gemaakt voor ganzen. Zuid-Holland heeft veel uitstekend habitat voor ganzen (gras, water, voedsel). Er zijn echter, gezien andere belangen en natuurwaarden, weinig tot geen mogelijkheden om hier wat aan te doen.

Het verjagen van ganzen zonder ondersteunend afschot is maar zeer beperkt effectief. Het verjagen met ondersteunend afschot is effectiever vanwege de dodelijke dreiging. Verjagen alleen (al dan niet met verjagend afschot) voorkomt echter niet dat de aantallen toenemen. Voor de Zuid-Hollandse standganzen is daarom de ladder verder opgelopen. Voor de trekganzen (wintergasten) wordt in Zuid-Holland de meeste schade aanvaard, er wordt alleen verjaging, in sommige gevallen met ondersteunend afschot, uitgevoerd.

Beheermaatregelen (treden 3 tot en met 6 van de escalatieladder)

De maatregelen 3 tot en met 6 van de escalatieladder worden uitgevoerd om de hoogte van de populaties ganzen te beïnvloeden (populatiebeheer). Deze maatregelen zijn in Zuid-Holland voor de standganzen ingezet vanaf het moment dat werd erkend dat de verschillende ganzenpopulaties nog een groot groeipotentieel hebben en dat de schades aan de verschillende belangen met het toenemen van de aantallen ganzen steeds groter zouden worden.

Nestbewerking grijpt in op het broeden en is beperkt effectief. Als alleen nestbewerking wordt ingezet als beheermaatregel, blijven de aantallen aanzienlijk toenemen. Nestbewerking is daarom ingezet als aanvullende beheermaatregel.

Beheerafschot buiten de broedperiode is mogelijk geweest en uitgevoerd in de maanden juli tot en met oktober. In de winterperiode kan ook beheerafschot buiten de broedperiode worden uitgevoerd maar dat is tot op heden vanwege de winterrust niet gebeurd met uitzondering van afschot van onbeschermden en Canadese ganzen.

Beheerafschot in de broedperiode is mogelijk geweest en uitgevoerd. Uitvoerders zijn wel terughoudender geweest in het uitvoeren van dit afschot vanwege het aspect van de weidelijkheid, in de zomermaanden zijn er meer ganzen geschoten. In maart ligt het afschot wel hoog omdat er in deze maand veel schade kan ontstaan aan gras. De ganzen die op dat moment in de polders foerageren nemen over het algemeen geen deel aan het broedproces.

Het vangen en doden met CO₂ vindt plaats in de ruiperiode (ongeveer vanaf halverwege mei tot juli). In deze periode kunnen ganzen niet vliegen. Er kunnen dan grote groepen ganzen (inclusief jonge ganzen) bij elkaar worden gedreven en vervolgens worden gedood met CO₂. Deze maatregel is in Zuid-Holland beperkt uitgevoerd.

Naar beneden lopen op de escalatieladder

Na het oplopen van de escalatieladder, is het uiteraard nodig om deze weer af te lopen als dit mogelijk is. Op het moment dat de streefstanden zijn bereikt, hoeft alleen nog de aanwas te worden weggenomen¹⁹. Het kan dan mogelijk zijn om de meest vergaande beheermaatregelen te stoppen of af te schalen. In dit faunabeheerplan worden de maatregelen voor de brandgans naar beneden bijgesteld.

¹⁹ Elders in dit faunabeheerplan is aangegeven dat de streefstanden c.q. doelen kunnen worden bijgesteld, maar dit even buiten beschouwing gelaten. In dit faunabeheerplan worden de doelen c.q. streefstanden niet bijgesteld.

Beheermaatregelen 2022 - 2027

Hierna volgt een overzicht van de onder het voorgaande faunabeheerplan uitgevoerde maatregelen²⁰ aangevuld met nieuwe maatregelen met daarbij aangegeven of deze maatregelen in 2022 – 2027 worden voortgezet en/of gewijzigd worden voortgezet of nieuw zijn. De maatregelen zullen worden uitgevoerd conform de van kracht zijnde landelijke en provinciale vrijstellingen en conform de door GS voor het beheer van ganzen te verlenen ontheffingen en opdrachten.

Winterperiode volgens beleidskader 2014

1 november tot en met 14 februari in de Noordelijke Delta (onder de grote rivieren)

1 november tot en met 29 februari in Delfland en Schieland, Veenweiden en Zuid-Holland-Noord (boven de grote rivieren)

Zomerperiode volgens beleidskader 2014

15 februari tot en met 31 oktober in de Noordelijke Delta (onder de grote rivieren)

1 maart tot en met 31 oktober in Delfland en Schieland, Veenweiden en Zuid-Holland-Noord (boven de grote rivieren)

Nestbewerking (alle ganzensoorten)

Het bewerken van nesten en eieren van grauwe gans, kolgans, brandgans, Canadese gans, soepgans, nijlgans en Indische gans.

Voortzetting, voortzetting onder wijziging of nieuw

Dit betreft een voortzetting van het in de vorige periode uitgevoerde beheer.

Beheerafschot van grauwe ganzen gedurende het gehele jaar

In de winterperiode vindt dit afschot niet plaats in natuurgebieden in beheer bij Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Zuid-Hollands landschap, niet in Natura 2000-gebieden en niet in de voor ganzen aangewezen rustgebieden.

- Het doden wordt uitgevoerd met de volgende middelen:
 - Geweren van een half uur voor zonsopgang tot een half uur na zonsondergang
 - Honden, niet zijnde lange honden
 - Slag- en steekwapens, alleen voor het doden van gewonde ganzen
 - Niet-levende lokvogels, lokfluiten en lokvoer (niet vergiftigd of verdovend)
 - Mechanische en elektronische lokinstrumenten en geluidsnabootsingen.

Voortzetting, voortzetting onder wijziging of nieuw

Dit betreft een voortzetting van het in de vorige periode uitgevoerde beheer onder de volgende uitbreiding/wijziging: in de winterperiode is verjagend afschot van percelen met kwetsbare gewassen buiten voor ganzen aangewezen Natura 2000-gebieden en buiten voor ganzen aangewezen rustgebieden vervangen door beheerafschot m.u.v. beheerafschot binnen natuurgebieden in beheer bij Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Zuid-Hollands landschap, voor ganzen aangewezen Natura 2000-gebieden en rustgebieden voor ganzen. Deze uitbreiding is nodig omdat de populatie nog ver van de streefstand is verwijderd en zelfs aanzienlijk is gegroeid. De uitbreiding houdt een stap naar boven op de escalatieladder in.²¹ Omdat dit een nieuwe maatregel betreft zal dit in de regiogroepen en ganzenbeheergroepen nader worden uitgewerkt alvorens daadwerkelijk tot winterafschot wordt overgegaan.

²⁰ Gedurende de vorige beheerperiode is de grondslag (ontheffing, vrijstelling of opdracht) soms veranderd waardoor er kleine wijzigingen waren in wat mogelijk was.

²¹ Het vangen van ganzen en vervolgens doden met CO2 en ook afschot in de broedperiode staan hoger op de escalatieladder dan beheerafschot buiten de broedperiode. De trede beheerafschot buiten de broedperiode (i.c. winterperiode) is in het verleden dus overgeslagen.

Beheerafschot van brandganzen in de maanden juli tot en met oktober

- Het doden wordt uitgevoerd met de volgende middelen:
 - Geweren van een half uur voor zonsopgang tot een half uur na zonsondergang
 - Honden, niet zijnde lange honden
 - Slag- en steekwapens, alleen voor het doden van gewonde ganzen
 - Niet-levende lokvogels, lokfluiten en lokvoer (niet vergiftigd of verdovend)
 - Mechanische en elektronische lokinstrumenten en geluidsnabootsingen.

Voortzetting, voortzetting onder wijziging of nieuw

Dit betreft een voortzetting van het in de vorige periode uitgevoerde beheer onder de volgende vermindering/wijziging: de periode voor het beheerafschot is ingekort, het beheer wordt niet meer uitgevoerd in en rond de broedperiode. Dit is nodig en mogelijk omdat de streefstand voor de brandganzenpopulatie is bereikt en alleen de aanwas nog hoeft te worden weggenomen. De vermindering houdt een stap naar beneden op de escalatieladder in.

Verjagend afschot van kolganzen op percelen met kwetsbare gewassen in de winterperiode (tot 1 maart) en beheerafschot in de zomerperiode (vanaf 1 maart)

Verjagend afschot op percelen met kwetsbare gewassen (1 november tot 1 maart)

- Bestrijding vindt niet plaats op percelen gelegen in de Natura 2000-gebieden die zijn aangewezen voor overwinterende ganzen (Biesbosch, Boezems Kinderdijk, Broekvelden-Vettenbroek, Donkse Laagten, Grevelingen, Haringvliet, Holland Diep, Kwade Hoek, Nieuwkoopse Plassen, Oudeland van Strijen, Krammer-Volkerak, De Wilck en Zouweboezem) en niet in de voor ganzen aangewezen rustgebieden .
- Het doden van kolganzen mag pas plaatsvinden indien er op de betreffende schadelocatie preventieve middelen in voldoende mate zijn ingezet conform de eisen die de provincie stelt aan het verkrijgen van een tegemoetkoming in de faunaschade.
- Het doden wordt uitgevoerd met de volgende middelen:
 - Geweren van een half uur voor zonsopgang tot een half uur na zonsondergang
 - Honden, niet zijnde lange honden
 - Slag- en steekwapens, alleen voor het doden van gewonde ganzen
 - Niet-levende lokvogels, lokfluiten en lokvoer (niet vergiftigd of verdovend)

Beheerafschot (1 maart tot 1 november)

- Het doden wordt uitgevoerd met de volgende middelen:
 - Geweren van een half uur voor zonsopgang tot een half uur na zonsondergang
 - Honden, niet zijnde lange honden
 - Slag- en steekwapens, alleen voor het doden van gewonde ganzen
 - Niet-levende lokvogels, lokfluiten en lokvoer (niet vergiftigd of verdovend)
 - Mechanische en elektronische lokinstrumenten en geluidsnabootsingen.

Voortzetting, voortzetting onder wijziging of nieuw

Dit betreft een voortzetting van de in de vorige periode uitgevoerde maatregelen.

Lokmiddelen bij verjagend afschot

De inzet van lokmiddelen is nodig om ganzen goed onder schot te krijgen en daarmee verjagend afschot uit te kunnen voeren (verjaging zonder afschot is maar zeer beperkt effectief). Uit lopend onderzoek door het Nederlandse consortium binnen het AEWA-programma blijkt dat 26% van de standganzen en 16% van de trekganzen in Nederland hagel bij zich draagt. Dat percentage is erg hoog en duidt op te hoge schootsafstanden, zowel nationaal (provincies zijn lang erg terughoudend geweest in het toestaan van lokmiddelen) als internationaal. Het is dan ook van belang dat invallende ganzen op een landbouwperceel kunnen worden gestuurd door lokmiddelen. Hierdoor kunnen

foeragerende ganzen binnen een maximale schootsafstand van 30 meter worden verkregen en kan een goed gericht dodelijk schot worden gegarandeerd. Dit is een vereiste vanuit het oogpunt van dierenwelzijn. Zonder het gebruik van lokmiddelen is de kans dat invallende ganzen buiten schootsafstand landen erg groot, waardoor de uitvoering van de maatregel verjaging met ondersteunend afschot niet kan plaatsvinden. Mechanische en elektronische lokmiddelen waarmee ganzen vanaf grotere afstanden kunnen worden gelokt, worden niet worden ingezet bij verjagend afschot.

Beheerafschot van Canadese ganzen gedurende het gehele jaar

- Het doden wordt uitgevoerd met de volgende middelen:
 - Geweren van een half uur voor zonsopgang tot een half uur na zonsondergang
 - Honden, niet zijnde lange honden
 - Slag- en steekwapens, alleen voor het doden van gewonde ganzen
 - Niet-levende lokvogels, lokfluiten en lokvoer (niet vergiftigd of verdovend)
 - Mechanische en elektronische lokinstrumenten en geluidsnabootsingen

Voortzetting, voortzetting onder wijziging of nieuw

Dit betreft een voortzetting van het in de vorige periode uitgevoerde beheer onder de volgende toevoeging: het gebruik van mechanische en elektronische lokinstrumenten en geluidsnabootsingen in de winterperiode. Door het gebruik van deze middelen kunnen meer ganzen worden gedood. De toevoeging is nodig omdat de populatie nog ver van de streefstand is verwijderd en zelfs is gegroeid.

Beheerafschot van nijlganzen, soepganzen en Indische ganzen gedurende het gehele jaar

- Het doden wordt uitgevoerd met de volgende middelen:
 - Geweren van een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang
 - Honden, niet zijnde lange honden
 - Slag- en steekwapens, alleen voor het doden van gewonde ganzen
 - Niet-levende lokvogels, lokfluiten en lokvoer (niet vergiftigd of verdovend)
 - Mechanische en elektronische lokinstrumenten en geluidsnabootsingen.

Voortzetting, voortzetting onder wijziging of nieuw

Dit betreft een voortzetting van de het in de vorige periode uitgevoerde beheer.

Het vangen en doden van grauwe ganzen, Canadese ganzen en soepganzen in de ruiperiode

Dit vindt plaats ongeveer vanaf halverwege mei tot juli.

Voortzetting, voortzetting onder wijziging of nieuw

Dit betreft een voortzetting van het in de vorige periode uitgevoerde beheer onder de volgende aantekening: Deze maatregel staat bovenaan de escalatieladder en brengt veel kosten met zich mee. Deze maatregel wordt ingezet als doden met het geweer geen optie is vanwege lokale omstandigheden (bijvoorbeeld bebouwde kom, recreatiegebied). Voor brandganzen en kolganzen wordt deze maatregel niet ingezet (want niet nodig). Dit is een stap naar beneden op de escalatieladder in de zin dat het idee om vangen en doden op bijzonder grote schaal in te zetten, wordt losgelaten. In de praktijk is deze maatregel in de vorige beheerperiode al beperkt ingezet.

2.8 Uitvoering van de beheermaatregelen

WBE's en ganzenbeheerteams

De WBE's hebben onder de Wet natuurbescherming een centrale rol bij de uitvoering van schadebestrijding, beheer en jacht. In de Memorie van toelichting staat op p. 165/166: "In het onderhavige wetsvoorstel hebben de WBE's een meer prominente rol gekregen dan in de Flora- en faunawet. Het zijn over het algemeen de WBE's die uitvoering zullen geven aan het faunabeheerplan. Zij zullen in de praktijk de beheerdaden verrichten op grond van de provinciale ontheffing voor beheer en zij bevorderen dat de aangesloten jachthouders de jacht en de schadebestrijding uitvoeren overeenkomstig het faunabeheerplan en ten dienste van de grondgebruikers. De toekenning van deze taken en verantwoordelijkheden aan de WBE's vindt haar rechtvaardiging in het feit dat deze samenwerkingsverbanden bij uitstek streekgebonden zijn. Om de WBE's deze taken effectief te kunnen laten uitvoeren, is erin voorzien dat alle van het geweer gebruikmakende jachthouders – jachthouders met een jachtake – binnen het werkgebied van een WBE's zich bij deze eenheid moeten aansluiten (voorgesteld artikel 3.26, tweede lid, aanhef en onderdeel b ²²)."

In de Omgevingsverordening Zuid-Holland is in artikel 5.13 geregeld dat er geen uitzonderingen worden gemaakt op deze wettelijke verplichting. Tevens is aanvullend geregeld dat alleen de jachthouder of personen met schriftelijke toestemming van de jachthouder die lid is van de WBE of leden van de WBE zelfstandig uitvoering mogen geven aan het faunabeheerplan. In lijn met de wettelijke en provinciale regeling, geeft de FBE de jachthouder die lid is van de WBE een centrale rol bij de uitvoering.

Daarnaast worden in samenspraak met de WBE's ganzenbeheerteams gevormd. Deze teams kunnen worden ingezet voor gecoördineerd optreden met het geweer in o.a. natuurgebieden en de bebouwde kom. Voor dit optreden is een ontheffing nodig die het ook mogelijk maakt op te treden in de bebouwde kom, in velden die niet voldoen aan de jachtveldvereisten en met de inzet van (luchtdruk)geweren voorzien van nachtzichtapparatuur en geluiddemper gedurende het gehele etmaal.

Uitvoering nestbewerking

Nestbewerking kan worden uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de jachthouder in het jachtveld van de jachthouder of onder verantwoordelijkheid van organisaties als gemeenten, terreinbeheerende instanties en WBE's op hun grondgebied.

Voor het verkrijgen van toestemming voor uitvoering hanteert de FBE de volgende voorwaarden: de (rechts)persoon heeft een account in het digitale registratiesysteem van de FBE (Dora) en heeft aan al zijn rapportageverplichtingen voldaan.

Uitvoering afschot

Afschot in het jachtveld van een jachthouder kan worden uitgevoerd door de jachthouder met een jachtake die lid is van de WBE en door personen met toestemming van deze jachthouder. De FBE stelt de eis dat degenen die zelfstandig optreden met toestemming van de jachthouder met een jachtake, zelf ook lid zijn van de WBE.²³ De uitvoerder vraagt bij de FBE – via het registratiesysteem van de FBE (Dora) – toestemming voor de uitvoering van het afschot in zijn jachtveld en hij geeft daarbij aan welke jachtakelhouders ook zelfstandig kunnen optreden.

²² De verplichting is in de definitieve wet opgenomen in artikel 3.14 lid 1.

²³ De uitvoerder mag zich laten vergezellen door andere geweerdragers bij de uitvoering. Degene die de uitvoerder vergezelt, hoeft geen lid te zijn van de WBE.

Indien de jachthouder een rechtspersoon is (bijvoorbeeld een gemeente of terreinbeheerder) kan het afschot worden uitgevoerd door uitvoerders met toestemming van de jachthouder (bijvoorbeeld uitvoerders van een ganzenbeheerteam). De uitvoerders die zelfstandig optreden, moeten lid zijn van de WBE²⁴, voor de rechtspersoon geldt deze verplichting niet. De FBE kan toestaan dat de zelfstandige uitvoerder geen lid is van de WBE, de jachthouder moet dan, ook gezien de regels in de Verordening, wel lid zijn van de WBE.

In het geval dat de grondgebruiker zelf geen jachthouder is en de jacht ook niet zelf heeft verhuurd, kan de grondgebruiker na afstemming met de WBE uitvoerders (bijvoorbeeld uitvoerders van een ganzenbeheerteam) die lid zijn van de WBE het afschot zelfstandig laten uitvoeren op zijn gronden. Daarnaast kan de grondgebruiker na afstemming met de WBE uitvoerders die lid zijn van de WBE het afschot zelfstandig laten uitvoeren indien de jachthouder niet verantwoordelijk wil zijn voor de uitvoering of tekort schiet in de uitvoering.²⁵

Voor het verkrijgen van toestemming voor uitvoering hanteert de FBE de volgende voorwaarden: de (rechts)persoon heeft een account in het digitale registratiesysteem van de FBE (Dora) en heeft aan al zijn rapportageverplichtingen voldaan.

Optreden in Natura 2000-gebieden en rustgebieden van ganzen

In de rustgebieden voor ganzen en in de Natura 2000-gebieden die zijn aangewezen voor overwinterende ganzen en smienten, wordt in de winterperiode niet opgetreden. Voor het overige optreden bepaalt de terreinbeheerder, met als uitgangspunt het Natura 2000-beheerplan, of optreden mogelijk is in een Natura 2000-gebied.

²⁴ De uitvoerder mag zich laten vergezellen door andere geweerdgers bij de uitvoering. Degene die de uitvoerder vergezelt, hoeft geen lid te zijn van de WBE.

²⁵ De uitvoerder mag zich laten vergezellen door andere geweerdgers bij de uitvoering. Degene die de uitvoerder vergezelt, hoeft geen lid te zijn van de WBE.

3. Soortbeschrijving

3.1 Grauwe gans (*Anser anser*)

De grauwe gans is met gemiddeld elf jaar (in niet-bejaagde populaties) een langlevende vogelsoort die voor zijn levensduur tamelijk grote legfels van vier tot zeven eieren produceert (Cramp & Simmons, 1977) (Fox, et al., 2010) (Scheekerman, et al., 2000). De standvogelpopulatie van grauwe ganzen is de meest omvangrijke standganzenpopulatie in Nederland. Daarnaast overwinteren trekkende grauwe ganzen uit Scandinavië en Oost-Europa in belangrijke mate in West-Europa, waaronder Nederland. Deze vogels gebruiken binnen hun trekweg vooral vaste pleisterplaatsen die zich met name in de kustprovincies bevinden. In de Noordelijke Delta kunnen in najaar en winter geregeld groepen (doortrekkende) Noord- en Oost-Europese ganzen verblijven (Kleijn, et al., 2012) (Lensink, et al., 2010). In verhouding met de standganzenpopulatie zijn er weinig wintergasten in Nederland. In onderzoek van Kleijn et al. (2012) wordt berekend dat het aandeel standganzen in de populatie grauwe ganzen in het winterseizoen in heel Nederland 72% bedraagt.

Broedvogels met jongen volbrengen de slagpenrui (half mei-eind juni) op of nabij de broedplaatsen. Ruiende ganzen kunnen niet vliegen. Wanneer de jongen vliegvlug zijn, kunnen de ouders ook weer het luchtruim kiezen. Adulte vogels zonder jongen en subadulten kunnen zich op gemeenschappelijke ruiplaatsen concentreren. Dergelijke groepen bevinden zich op grotere wateren in de provincie. Op deze locaties zijn vooral vogels uit de directe omgeving aanwezig. Er zijn geen aanwijzingen dat in Zuid-Holland locaties liggen die massaal door vogels van elders worden gebruikt. Wel treden binnen Zuid-Holland verplaatsingen op; bijvoorbeeld grauwe ganzen die vanuit de Biesbosch naar Hollands Diep en Haringvliet trekken om daar hun slagpenen te ruien (Lensink, et al., 2010).

Grauwe ganzen zijn planteneters en hebben een gevarieerd dieet van natuurlijke voedselbronnen en voedsel dat in cultuurland beschikbaar is. Daar zijn de vogels vooral te vinden op grasland. In de zomer foerageren ze op de Zuid-Hollandse eilanden op de tarwevelden en vanaf de nazomer (al naar gelang de beschikbaarheid) foerageren ze ook veelvuldig op oogstresten, in de vorm van graanstoppels, bieten- en aardappelresten en maisstoppels. Ingezaaide graanpercelen worden eveneens benut, vooral als deze ten opzichte van gras een meer profijtelijke voedselbron vormen (vooral in perioden van koud weer). Gedurende de ruiperiode of op en/nabij broedkolonies, foerageren ruiende ganzen hoofdzakelijk vanuit het water op riet. Met name de jonge scheuten waterriet worden hierbij op grote schaal gegeten. Grauwe ganzen zijn minder selectief dan bijvoorbeeld brandganzen, en kunnen met hun grote snavel en grote lichaam een ruimere selectie van planten aan. Ze graven ook worteldelen uit. De grauwe gans broedt ook in minder optimale broedlocaties zoals parken, klaverbladen en slootrandjes (Voslamber, 2011).

3.2 Brandgans (*Branta leucopsis*)

Brandganzen broeden van origine niet in Nederland. Ze kwamen vanuit Rusland naar Nederland en Duitsland om te overwinteren. Sinds de jaren '80 heeft de brandgans zich in Nederland en omliggende landen ook gevestigd als broedvogel, waarschijnlijk grotendeels vanuit ontsnapte tamme dieren (Lensink, 1996) (Meininger & van Swelm, 1994). Sindsdien zijn de aantallen sterk toegenomen. Het Deltagebied is de belangrijkste regio voor broedende brandganzen van Nederland. De in Nederland broedende brandganzen zijn standganzen: zij verwijderen zich buiten het broedseizoen tot enkele tientallen kilometers van hun broedplaatsen, maar kennen geen wintertrek (Van der Jeugd, et al., 2006). Groepen uit het Haringvliet kunnen tot in de Oosterschelde komen (de Boer & van der Jeugd, 2007). Uit analyses van in de Noordelijke Delta (en ook de rest van de Delta) geringde vogels blijkt wel dat in Nederland geboren mannelijke brandganzen zich bij de Russische broedvogelpopulatie kunnen voegen (van der Jeugd, 2012). Broedvogels uit het Markiezaat maken de vleugelrui grotendeels in het Haringvliet door. De vogels van Reeuwijk e.o. verblijven het hele jaar door in het gebied waarbij foerageergebieden tot 5-15 km van de Reeuwijkse Plassen kunnen liggen (Lensink, et al., 2010).

Nederlandse brandganzen ruien hun slagpennen (juni/juli) op de grens van grote wateren en aanliggende goede voedselgebieden. In de Noordelijke Delta worden de vele buitendijkse gebieden en de eilanden in Haringvliet en Krammer Volkerak als ruiplaats gebruikt. Vanaf oktober komen grote groepen Russische broedvogels, aangevuld met een kleiner aantal uit de Botnische Golf/Oostzee, naar Nederland (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021). In Zuidwest-Nederland is het Haringvliet een zeer belangrijke pleisterplaats. Dan lossen de lokale standvogels op in deze groepen wintergasten.

Brandganzen eten met name gras en andere groene plantendelen.

3.3 Kolgans (*Anser albifrons*)

Kolganzen broeden van oorsprong niet in Nederland maar in Noord-Rusland, arctisch Canada, Zuidwest-Alaska en West-Groenland. De oorsprong van broedende kolganzen in het vrije veld ligt in 1988 toen een verbod op het houden van lokganzen ten behoeve van de jacht van kracht werd. In dat jaar zijn op verschillende locaties lokkers vrijgelaten (Lensink, 1996). Nadien is de soort rond deze locaties gaan broeden en is het aantal toegenomen. De kolganzen die in Nederland broeden zijn vooral standvogel; dat wil zeggen dat de lokale broedvogels en de subadulten het hele jaar op en rond de broedplaats verblijven. Vanaf oktober krijgen deze vogels gezelschap van grote groepen wintergasten uit het hoge noorden (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021) waartegen de Nederlandse broedvogels vrijwel wegvallen. Vanaf februari-maart vertrekken de arctische broedvogels weer en worden de eigen (stand)ganzen als groep weer herkenbaar.

De kolgans eet, net als de grauwe gans, voornamelijk eiwitrijk gras. Kolganzen worden zodoende vooral foeragerend op grasland aangetroffen. Na de oogst bezoeken ze ook percelen met resten van mais, aardappelen en suikerbieten, net als percelen met ingezaaid wintergraan en koolzaad (deze laatste twee vooral in een periode met lage temperaturen). In de nawinter en het vroege voorjaar zoeken kolganzen ook vaak geïndeelde graslandpercelen op, en foerageren ze op ondergrondse worteldelen.

3.4 Canadese gans (*Branta canadensis*)

Canadese ganzen komen oorspronkelijk uit Noord-Amerika. Hoewel trans-Atlantische dwaalgasten in Nederland zijn vastgesteld, zijn de Canadese standganzen in Nederland uitsluitend dieren die niet op eigen kracht, maar door menselijk handelen hier zijn gekomen. In de negentiende eeuw is de Canadese gans op de Britse Eilanden geïntroduceerd en later ook in Scandinavië (Cramp & Simmons, 1977). De in Zuid-Holland in het wild broedende Canadese ganzen zijn nakomelingen van ontsnapte en verwilderde exemplaren (Lensink, 1996). Sinds eind jaren tachtig is het aantal dat in het vrije veld van Zuid-Holland broedt, gestaag toegenomen. De Canadese gans is niet snel bang van mensen, net zoals de oorspronkelijke populaties in Noord-Amerika (Mowbray, et al., 2002) en is ook succesvol in het stedelijk groen. De Canadese gans is 55–110 centimeter groot en weegt 2,0–6,5 kilo; hiermee is hij de grootste voorkomende ganzensoort in Nederland.

Canadese ganzen eten gras, wortelstokken en zaden. Ze broeden een keer per jaar en leggen meestal vijf of zes eieren. Deze gans broedt vaak in losse kolonies; daardoor treedt ook in de broedtijd veelal groepsvorming op. Buiten de broedtijd leven Canadese ganzen in grote groepen, vaak samen met andere ganzen. Canadese ganzen vertonen zwervgedrag en trekken mogelijk over langere afstanden voor de ruitrek.

4. Populatieontwikkeling

De aantalsontwikkeling van de vier ganzensoorten wordt beschreven voor drie periodes binnen het jaar: de broedperiode (op basis van Sovon-tellingen), de zomer (gebaseerd op de juli-telling) en de winter (op basis van Sovon-tellingen)²⁶. Het aantal broedparen wordt berekend aan de hand van de conversiefactoren die Schekkerman in 2012 heeft omschreven. (Schekkerman, 2012)

4.1 Grauwe gans

Broedperiode

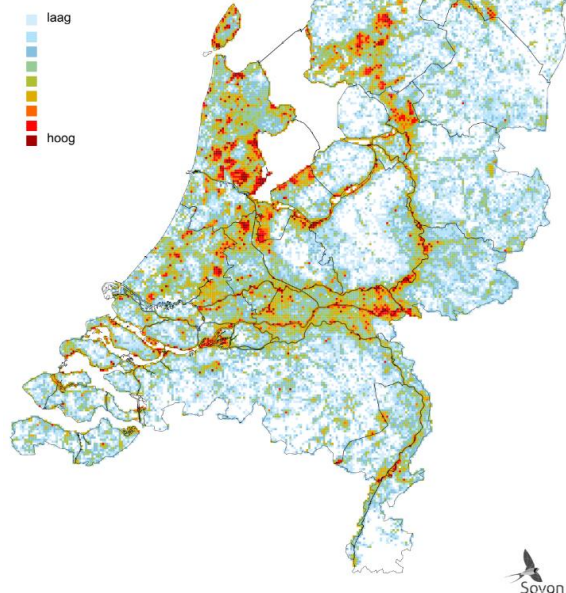
De grauwe gans is als broedvogel in Zuid-Holland wijd verspreid. Hij komt nagenoeg overal in de provincie voor. De vogels broeden vooral in moeras- en graslandgebieden maar ook in grootschalige akkerbouwgebieden en stedelijk gebied. De hoogste dichtheden broedende ganzen zijn te vinden in het Groene Hart, benedenrivieren (inclusief Biesbosch) en de Zuid-Hollandse Delta (met name Haringvliet). Hier vinden ze de geprefereerde combinatie van voedselrijk kortgrazig grasland (foerageergebied, ook voor de jongen), ruigte (nestplaatsen) en open water (veiligheid, deels ook foerageergebied vanwege riet). De voorkeur voor veiligheid (open water en riet) is ook gedurende de ruiperiode sterk aanwezig. Hierdoor ontstaat een zeer hoge graasdruk in de maanden mei en juni op het aanwezige riet.

Grauwe ganzen ontbraken een groot deel van de vorige eeuw als broedvogel in Nederland. Van oorsprong zijn grauwe ganzen inheemse broedvogels die in de eerste helft van de twintigste eeuw zijn uitgestorven door ontginning van moerassen en bejaging. In de jaren zestig hebben ze zich weer gevestigd (Lensink, et al., 2013) en mede geholpen door herintroducties uitgebreid. Rond 1990 broedden er al ruim 1.650 paren in Nederland. Daarna volgde een exponentiële toename; rond 2005 werd het aantal paren geschat op zo'n 25.000 (Van der Jeugd, et al., 2006), en rond 2012 op ca. 110.000 (95%-b.i. 64.000-170.000; (Schekkerman, 2012). Sinds ca. 2011 groeit de populatie in een wat minder hoog tempo (afbeelding 11 en 12): in Nederland gemiddeld ca. 10% en in Zuid-Holland ca. 14% per jaar. De huidige geschatte broedpopulatie in de provincie zit tussen de 22.600 en 34.400 broedparen.²⁷

²⁶ De telresultaten van Sovon laten lagere aantallen zien dan de juli-tellingen. Dit heeft te maken met de dekking van de telling (de juli-telling wordt provincie dekkend uitgevoerd). De meerjarentrends laten hetzelfde beeld zien.

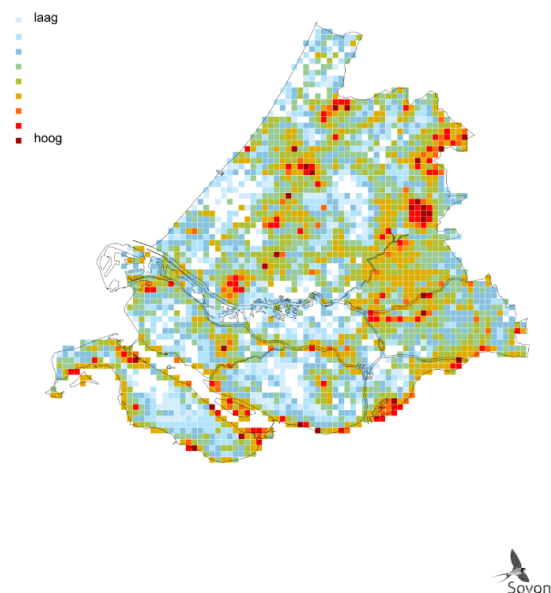
²⁷ Gebaseerd op (Schekkerman, 2012). Voor de berekening zijn de telresultaten van de zomertelling gebruikt. Gebruikte conversiefactoren met onzekerheidsmarges voor grauwe gans zijn 3,1 – 4,7.

Grauwe Gans - Anser anser
broedvogels
dichtheid
2013-2015

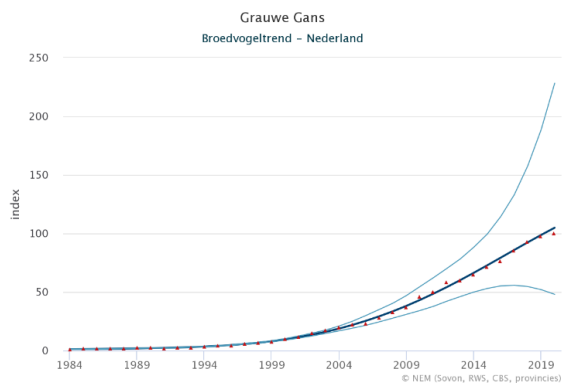

Afbeelding 11: Relatieve dichtheid van broedparen grauwe ganzen, periode 2013-2015, in Nederland. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

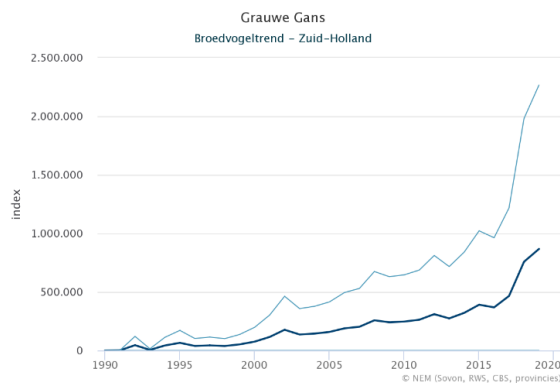
Grauwe Gans - Anser anser
broedvogels
dichtheid
2013-2015

Afbeelding 12: Relatieve dichtheid van broedparen grauwe ganzen, periode 2013-2015, in Zuid-Holland. Weergegeven zijn relatieve dichtheden van laag (lichtblauw) naar hoog (donkerrood). (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

Afbeelding 13: Geïndexeerde trend van de grauwe gans als broedvogel in Nederland, periode 1990-2018. Referentiejaar 2019=100. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

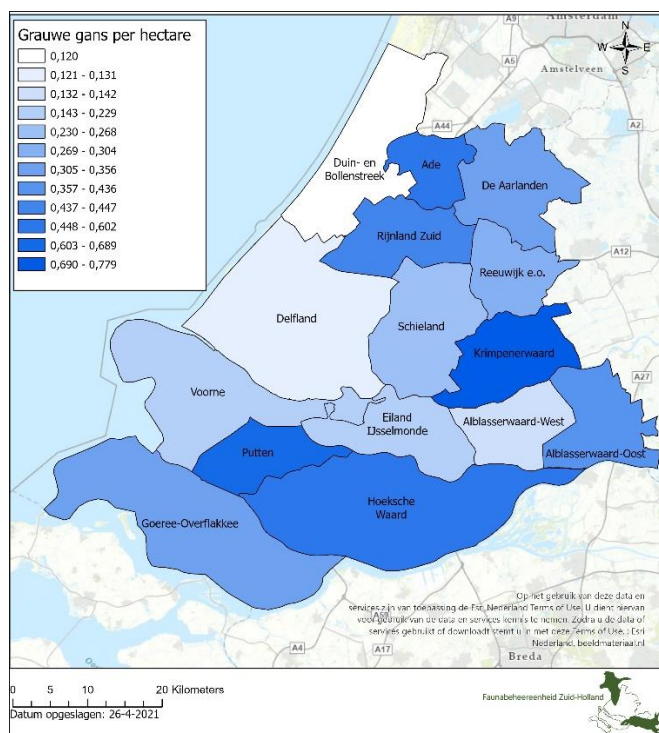

Afbeelding 14: Geïndexeerde trend van de grauwe gans als broedvogel in Zuid-Holland, periode 1990-2018. Referentiejaar 2019=100. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

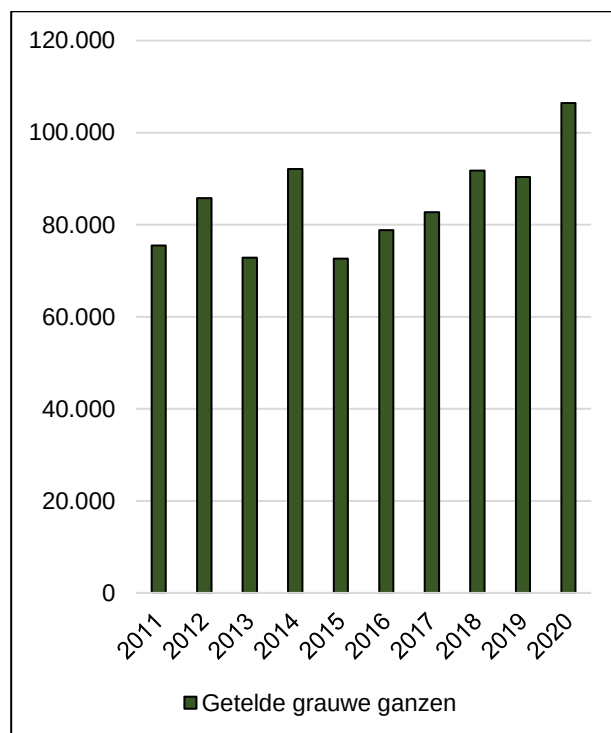
Zomer

In juli, na het broedseizoen en de ruiperiode, bevinden grauwe ganzen zich in grote lijnen nog op dezelfde plekken in de provincie als tijdens het broedseizoen, maar hebben veel vogels zich wel verplaatst van de broedplaatsen naar nabijgelegen graslanden, plassen en meren (afbeelding 15). Zwaartepunten van de verspreiding liggen in de Noordelijke Delta en in de veenweidegebieden.

De jaarlijkse door de FBE Zuid-Holland gecoördineerde juli-tellingen laten zien dat het aantal grauwe ganzen in Zuid-Holland is toegenomen met gemiddeld 5% per jaar in de periode 2011-2020. Het aantal grauwe ganzen geteld in juli van 2020 lag rond de 106.000. (Afbeelding 16)

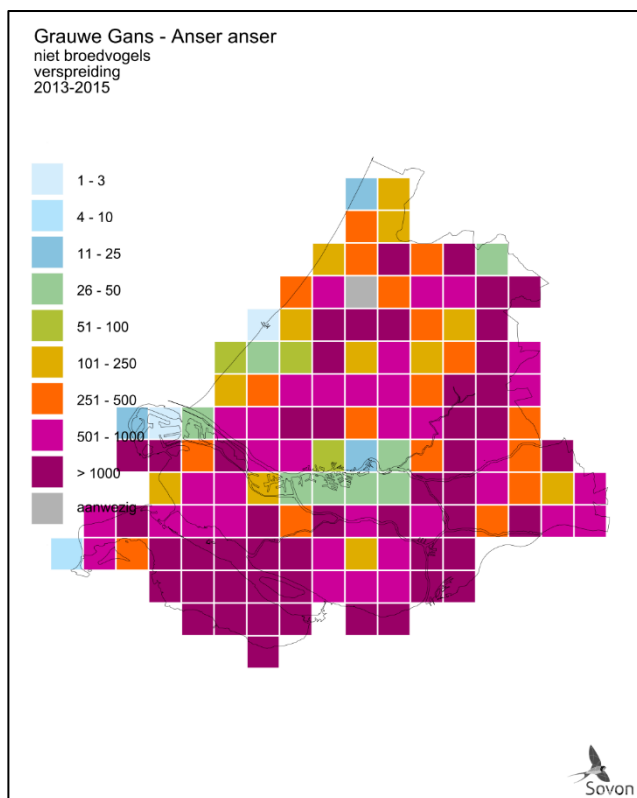
Afbeelding 15: Dichtheid van grauwe ganzen in ganzen/ha, juli 2020 weergegeven per WBE.

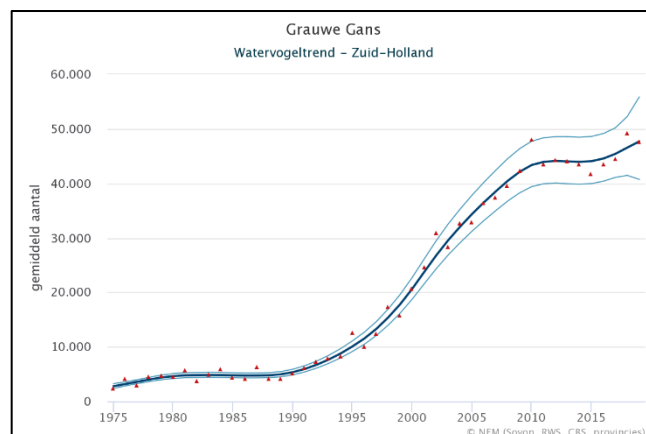
Afbeelding 16: Aantalsontwikkeling grauwe gans in Zuid-Holland op basis van de FBE juli-tellingen - periode 2011-2020.

Winter

De grauwe gans komt in de winter verspreid over de gehele provincie voor (afbeelding 17). In de afgelopen dertig jaar nam net als gedurende de zomer, ook in de winter het aantal grauwe ganzen in de provincie sterk toe. Het seizoensgemiddelde van het Meetnet Watervogels laat een sterke stijging zien in het aantal grauwe ganzen in Zuid-Holland. De sterke groei vanaf 1990 is afgevlakt maar sinds 2015 lijkt de populatie weer sneller te groeien. In de monitoringsgebieden van Sovon gelegen in Zuid-Holland zijn in het seizoen 2019/20 gemiddeld ca. 47.700 grauwe ganzen waargenomen. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)(Afbeelding 18)

Afbeelding 17: Verspreiding van grauwe ganzen in Zuid-Holland, niet broedvogels 2013-2015. Weergegeven zijn de gemiddelde aantallen per hoofdtelgebied (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

Afbeelding 18: Watervogeltrend grauwe gans in Zuid-Holland. Gebaseerd op het Meetnet Watervogels. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (donker gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijn). (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

Staat van instandhouding

In Nederland is de staat van instandhouding van de grauwe gans, als broedvogel en niet-broedvogel, door Sovon op alle vlakken (populatie, verspreiding, leefgebied en toekomst) als gunstig beoordeeld. De landelijke en provinciale populatie is sterk gegroeid sinds 1990 en de grauwe gans komt in elke provincie voor. Door de natuurontwikkeling van de afgelopen jaren is er voldoende leefgebied en door de intensivering van de landbouw zijn de graslanden van hoge kwaliteit. De grauwe gans heeft zich dusdanig aangepast dat ze ook in toenemende mate goed gedijt in stedelijk gebied. Het toekomstperspectief is ook positief. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

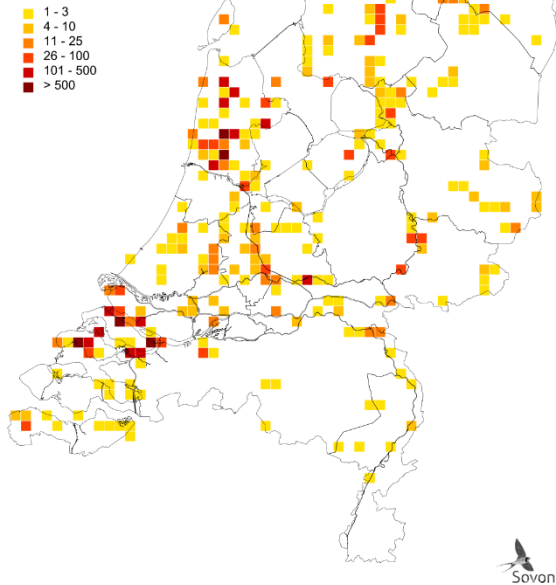
4.2 Brandgans

Broedperiode

De grootste aantallen broedende brandganzen vinden we in Zuid-Holland in gebieden met een combinatie van voedselrijk kortgrazig grasland, open water en moeras. Concentratiegebieden zijn in de Zuid-Hollandse Delta te vinden alsmede een populatie in omgeving Reeuwijk. (Afbeelding 20) Volgens het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) groeide de Nederlandse broedpopulatie in de periode 1990-2019 met gemiddeld 18% per jaar. De laatste tien jaar is de mate van groei sterk afgenomen, tot slechts 1.3% per jaar; sinds 2015 lijkt zelfs een afname ingezet. (Afbeelding 21) Ook in Zuid-Holland is een sterke groei waarneembaar vanaf 1990. De afname zette in Zuid-Holland echter eerder in dan landelijk het geval was. (Afbeelding 22) In 2005 werd het Zuid-Hollandse broedbestand geschat op ca. 2.670 paren (Van der Jeugd, et al., 2006). De huidige geschatte broedpopulatie in de provincie zit tussen de 3.900 en 8.200 broedparen.²⁸

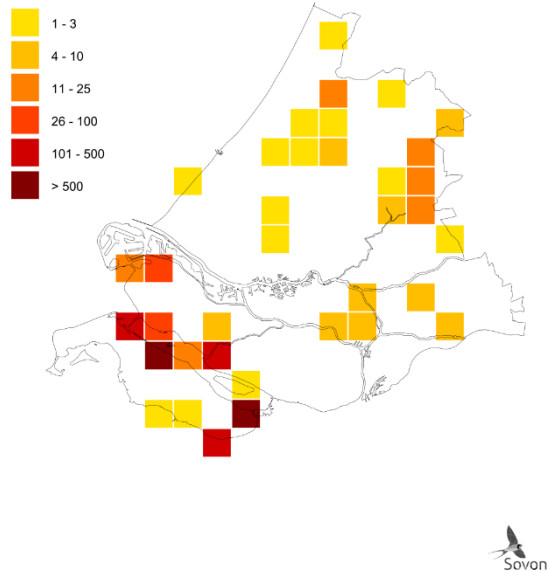
²⁸ Gebaseerd op (Scheckerman, 2012). Voor de berekening zijn de telresultaten van de zomertelling gebruikt. Gebruikte conversiefactoren met onzekerheidsmarges voor brandgans zijn 2,6 – 5,4.

Brandgans - Branta leucopsis
broedvogels
verspreiding
2017-2019

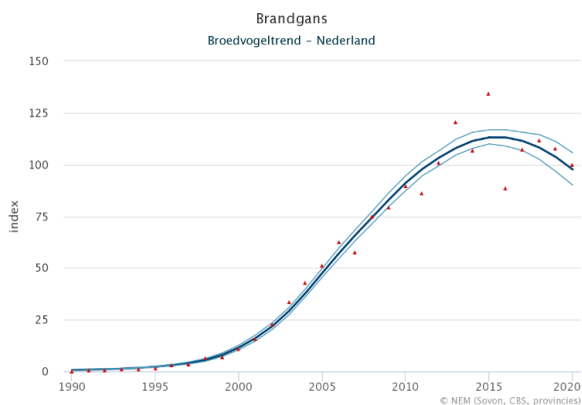

Afbeelding 19: Verspreiding van broedparen brandganzen, periode 2017-2019, in Nederland. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

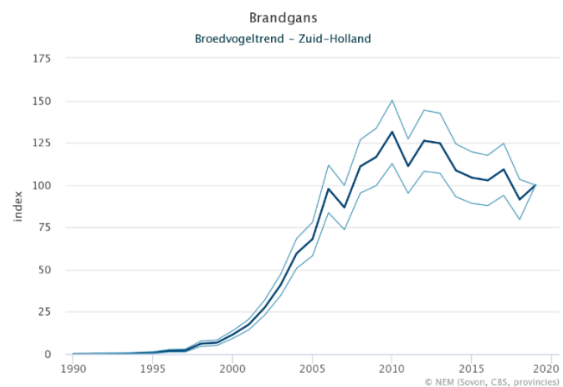
Brandgans - Branta leucopsis
broedvogels
verspreiding
2017-2019

Afbeelding 20: Verspreiding van broedparen brandganzen, periode 2017-2019, in Zuid-Holland. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

Afbeelding 21: Geïndexeerde trend van de brandgans als broedvogel in Nederland, periode 1990-2020. Referentiejaar 2019 = 100. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

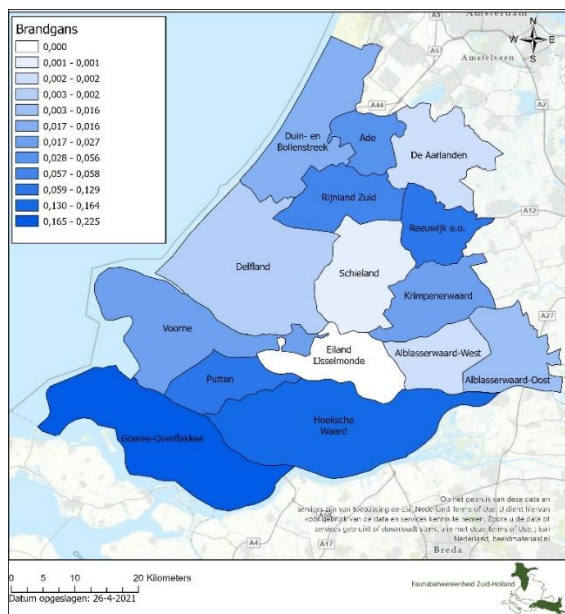

Afbeelding 22: Geïndexeerde trend van de brandgans als broedvogel in Zuid-Holland, periode 1990-2019. Referentiejaar 2019 = 100. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

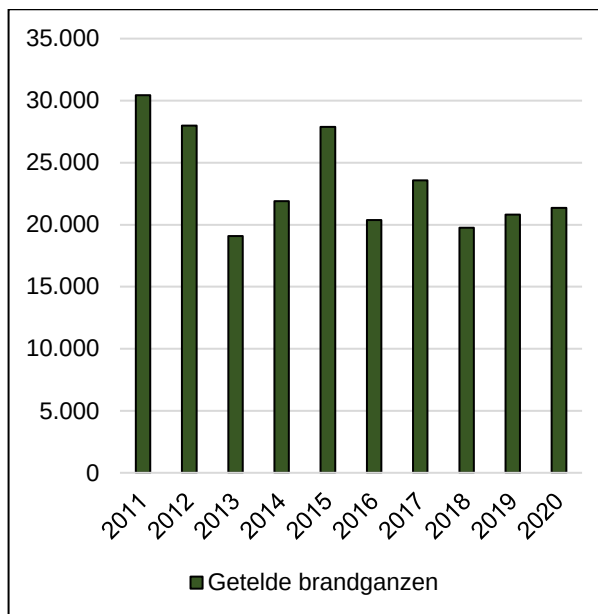
Zomer

Brandganzen zijn net als de kolgans en Canadese gans gedurende de zomertelling in juli nog bezig met de vleugelrui. Ze concentreren zich dan in gebieden waar voedselrijk kortgrazig grasland grenst aan water dat als toevluchtsoord dient bij gevaar (de vogels kunnen tijdens de rui niet vliegen). De hoogste dichtheid brandganzen wordt in de Noordelijke Delta waargenomen.

Doordat grote aantallen brandganzen zich tijdens de telling op kunnen houden in de dekking, laten de tellingen een schommelend resultaat zien. Door de resultaten van de verschillende jaren samen te voegen, kan een aantalsontwikkeling worden weergegeven. Over de periode 2011 – 2020 lijkt er sprake te zijn van een licht dalende trend. De zomerpopulatie in 2020 bestaat uit ca. 21.000 brandganzen. (Afbeelding 23 & 24)

Afbeelding 23: Dichtheid van brandganzen in ganzen/ha, juli 2020 weergegeven per WBE.

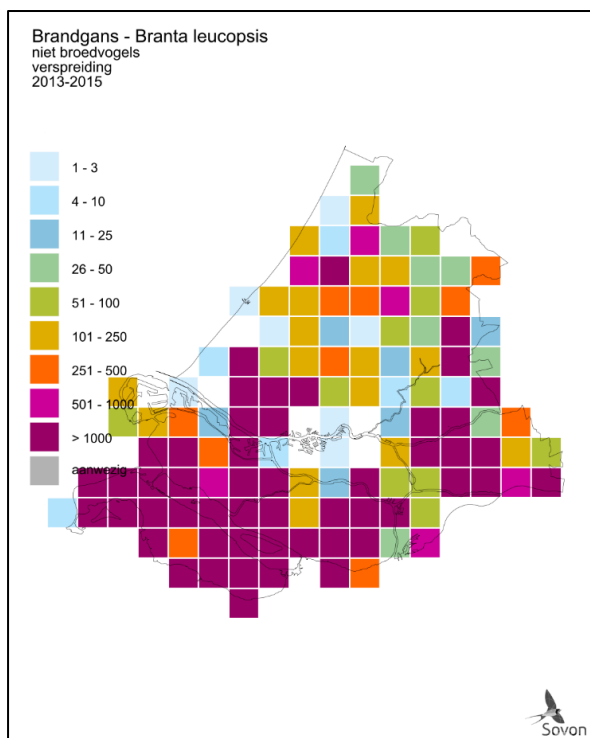

Afbeelding 24: Aantalsontwikkeling brandganzen in Zuid-Holland op basis van de FBE-tellingen in juli. Weergegeven is het totale aantal getelde brandganzen, periode 2011-2020.

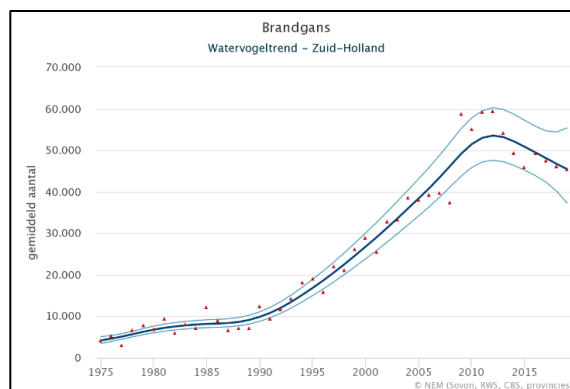
Winter

In de loop van het najaar wordt de Zuid-Hollandse broedpopulatie aangevuld met enkele tienduizenden brandganzen uit broedgebieden in Rusland en rond de Oostzee. Het zwaartepunt van de winterspreiding ligt in het zuiden van de provincie in de Noordelijke Delta. De brandganzen komen vooral aan in november en december; de seizoenpiek wordt relatief laat bereikt, in februari. Daarna vindt een snelle afname plaats. De laatste jaren blijven brandganzen echter vaak in het voorjaar langer in de Zuid-Hollandse graslanden hangen, en pleisteren zelfs in mei nog duizenden vogels. De aantallen overwinterende brandganzen zijn zowel nationaal als op provinciaal niveau sterk gestegen. De sterkste stijging, op basis van het Meetnet Watervogels, vond plaats in de periode tussen 1990 en 2011. Sindsdien vertonen de seizoensgemiddelden²⁹ een dalende trend. In de monitoringsgebieden van Sovon gelegen in Zuid-Holland zijn in het seizoen 2019/20 gemiddeld 45.470 brandganzen per maand waargenomen. In de winterperiode bestaat de populatie brandganzen uit zowel stand- als trekganzen. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021) (Afbeelding 25 & 26)

²⁹ De getallen in de trendgrafieken van Sovon zijn seizoensgemiddelden. Brandganzen en kolganzen komen in de winter massaal in Zuid-Holland overwinteren, om in het voorjaar terug te trekken naar hun broedgronden. Hierdoor ligt het seizoensgemiddelde (veel) lager dan het maximum aantal dat in de piekperiode wordt geteld.

Afbeelding 25: Verspreiding van brandgans in Zuid-Holland, niet broedvogels 2013-2015. Weergegeven zijn de gemiddelde aantallen per hoofdtelgebied. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

Afbeelding 26: Watervogeltrend brandgans in Zuid-Holland. Gebaseerd op het Meetnet Watervogels. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (donker gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijn). (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

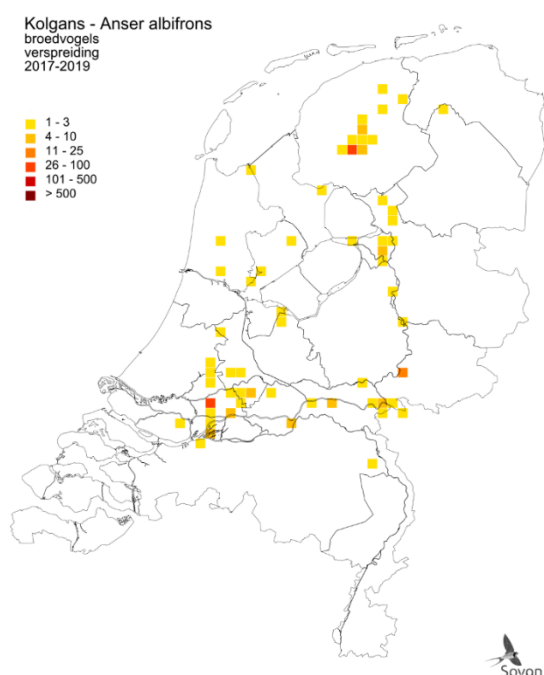
Staat van instandhouding

In Nederland is de staat van instandhouding van de brandgans, als broedvogel en niet-broedvogel, door Sovon op alle vlakken (populatie, verspreiding, leefgebied en toekomst) als gunstig beoordeeld. De landelijke en provinciale populatie is dan ook sterk gegroeid sinds 1990 en de brandgans komt in acht provincies broedend voor. Door de natuurontwikkeling van de afgelopen jaren is er voldoende leefgebied en door de intensivering van de landbouw zijn de graslanden van hoge kwaliteit. Het toekomstperspectief is ook positief, aangezien natuur steeds verder wordt ontwikkeld en de graslanden van hoge kwaliteit zullen blijven. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

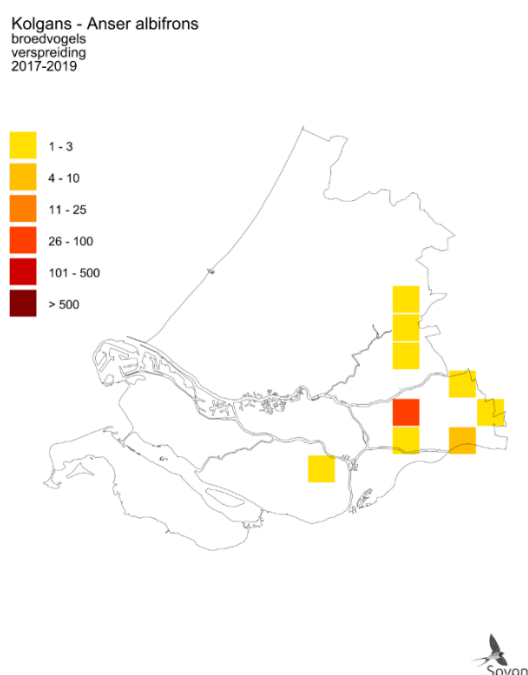
4.3 Kolgans

Broedperiode en zomer

De kolgans komt in Nederland voornamelijk voor in Friesland en Zuid-Holland. In Zuid-Holland heeft de kolgans nog beperkt voet aan de grond gekregen als broedvogel. De eerste broedparen werden in 1996 geconstateerd in de veenweiden, waarschijnlijk voornamelijk nazaten van vogels die door jagers werden gebruikt als lokvogel. Toen er in 1988 een verbod kwam op het gebruik van deze lokvogels, zijn sommige van deze vogels losgelaten. (Van der Jeugd, et al., 2006)³⁰. In 2005 werd het broedbestand in de provincie geschat op ca. 75 paren. Na enige verdere toename lijken de aantallen broedparen echter sinds ca. 2012 weer af te nemen (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018). De zomerpopulatie beliep in de laatste jaren gemiddeld tussen de 600 en 1.200 exemplaren. In de telling van 2020 werden er ca. 2.100 kolganzen geteld. De oorzaak van deze plotse stijging is (nog) niet bekend. De geschatte broedpopulatie in de provincie, op basis van de telresultaten uit 2019, zit tussen de 100 en 210 broedparen.³¹ (Afbeelding 27 t/m 30)

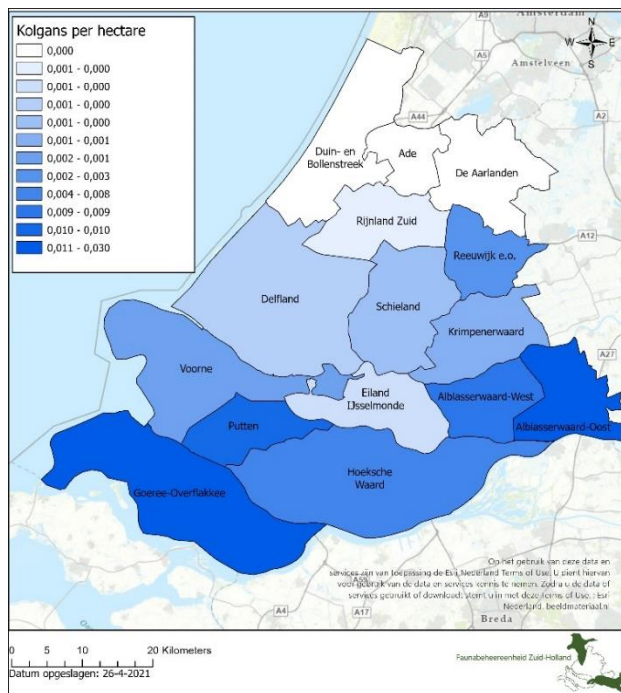
Afbeelding 27: Verspreiding aantal broedparen kolganzen in Nederland 2017-2019 op basis van het Meetnet Broedvogels. Weergegeven zijn het aantal broedparen per atlasblok (5x5km) (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

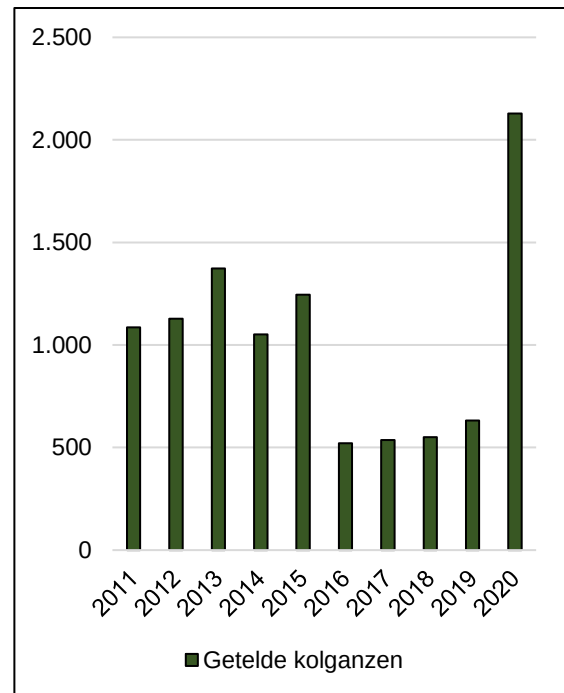
Afbeelding 28: Verspreiding aantal broedparen kolganzen in Zuid-Holland 2017-2019 op basis van het Meetnet Broedvogels. Weergegeven zijn het aantal broedparen per atlasblok (5x5km) (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

³⁰ Van der Jeugd, et al gebruikt de volgende bronnen voor deze verklaring: (Lensink, 1996) (Lensink, 1996)

³¹ Gebaseerd op (Scheekerman, 2012). Voor de berekening zijn de telresultaten van de zometelling gebruikt. Vanwege de opvallend hoge waarde uit 2020 zijn de resultaten van 2019 gebruikt voor deze berekening. Gebruikte conversiefactoren met onzekerheidsmarges voor kolgans zijn 3,1 - 6,0.

Afbeelding 29: Dichtheid van kolganzen in ganzen/ha, juli 2020 weergegeven per WBE.

Afbeelding 30: Aantalsontwikkeling kolganzen in Zuid-Holland op basis van de FBE-tellingen. Weergegeven zijn het totale aantal getelde kolganzen, periode 2011-2020.

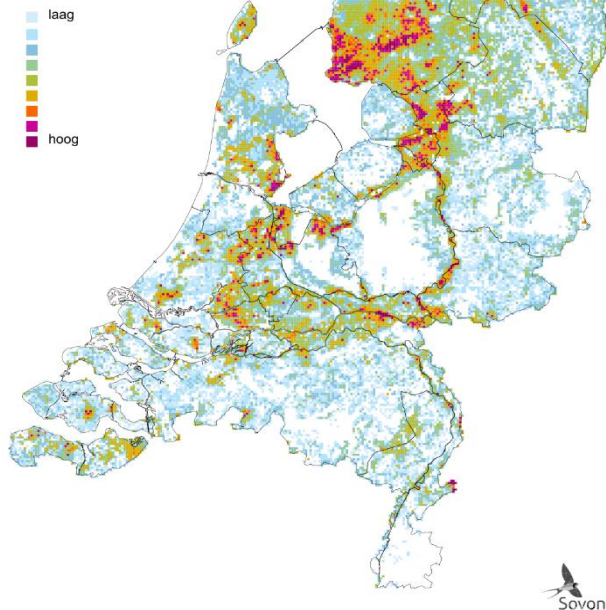
Winter

Overwinterende kolganzen in Zuid-Holland zijn vrijwel allemaal trekvogels afkomstig uit broedgebieden in het noorden van Rusland. De winterpopulatie arriveert in oktober-november en trekt hoofdzakelijk eind februari en maart weer weg. Overigens hebben ganzen met kleurringen en gezenderde vogels laten zien dat kolganzen zich in de loop van de winter over aanzienlijke afstanden kunnen verplaatsen. Het zwaartepunt van de verspreiding van kolganzen in Zuid-Holland ligt in graslandgebieden. Op de klei-op-veenbodems van het benedenrivierengebied en in de veenweiden komen 's-winters de grootste concentraties voor; in het grootschalige akkerland van de Noordelijke Delta zijn de dichtheden lager. (Afbeelding 31 & 32)

Net als elders in Nederland zijn de aantallen overwinterende kolganzen in Zuid-Holland in de afgelopen decennia sterk gegroeid. Sinds 1990 bedroeg de gemiddelde jaarlijkse toename 2% per jaar. De laatste jaren nemen de aantallen in Nederland en in Zuid-Holland af met circa 2% per jaar. (Afbeelding 33 & 34). Er is aanzienlijke regionale variatie in de aantalsontwikkeling. In de monitoringgebieden van Sovon in Zuid-Holland is in het seizoen 2019/20 een gemiddeld aantal van ca. 23.200 kolganzen waargenomen. In de winterperiode bestaat de populatie kolganzen met uitzondering van enkele tientallen broedparen en hun jongen volledig uit trekganzen.³² (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

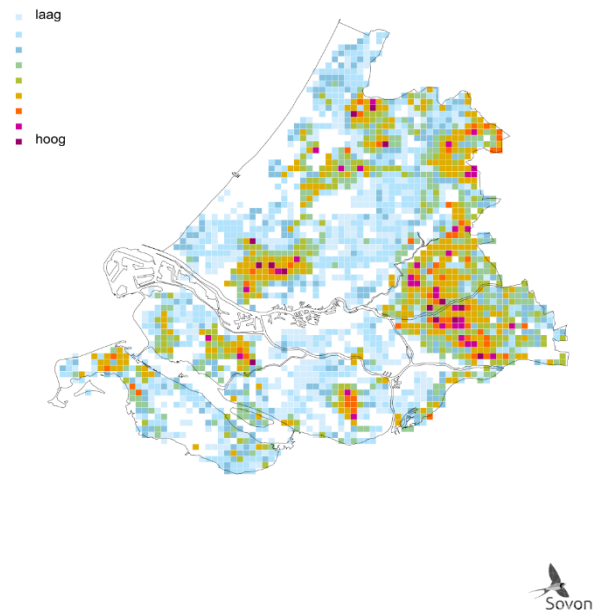
³² De getallen in de trendgrafieken van Sovon zijn seizoensgemiddelden. Brandganzen en kolganzen komen in de winter massaal in Zuid-Holland overwinteren, om in het voorjaar bijna allemaal terug te trekken naar hun broedgronden. Hierdoor ligt het seizoensgemiddelde (veel) lager dan het maximum aantal dat in de piekperiode wordt geteld.

Kolgans - Anser albifrons
niet broedvogels
dichtheid
2013-2015

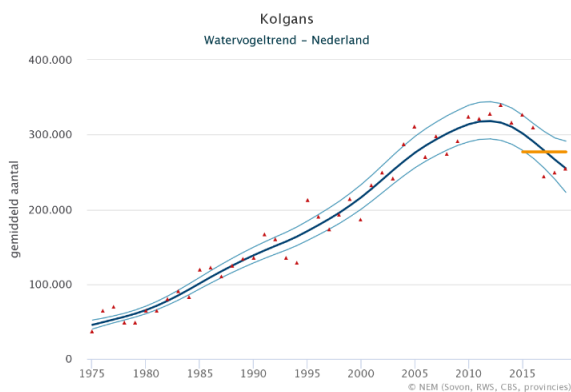

Afbeelding 31: Relatieve dichtheid kolganzen per vierkante kilometer in de winterperiode in Nederland. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

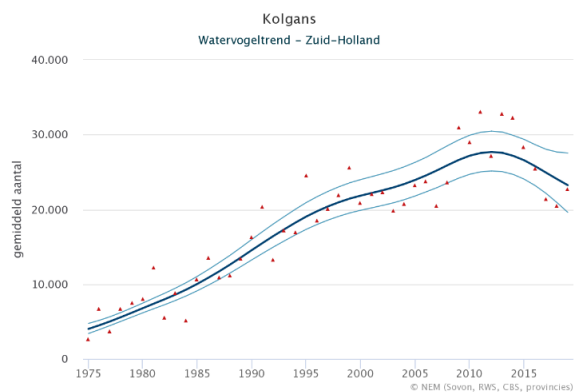
Kolgans - Anser albifrons
niet broedvogels
dichtheid
2013-2015

Afbeelding 32: Relatieve dichtheid kolganzen per vierkante kilometer in de winterperiode in Zuid-Holland. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

Afbeelding 33: Watervogeltrend kolgans in Nederland. Gebaseerd op het Meetnet Watervogels. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (donker gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijn). (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

Afbeelding 34: Watervogeltrend kolgans in Zuid-Holland. Gebaseerd op het Meetnet Watervogels. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (donker gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijn). (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

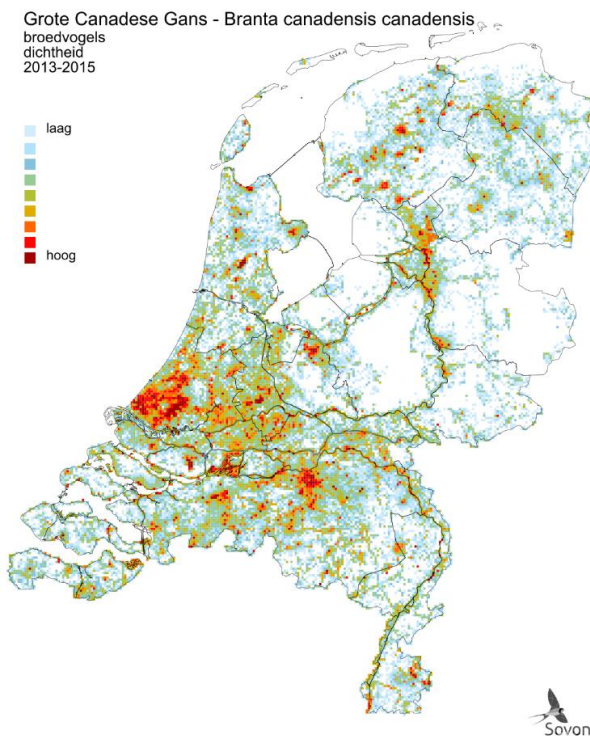
Staat van instandhouding

In Nederland is de staat van instandhouding van de kolgans, als broedvogel en niet-broedvogel, door Sovon op alle vlakken (populatie, verspreiding, leefgebied en toekomst) als gunstig beoordeeld. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021) De landelijke en provinciale winterpopulatie is sterk gegroeid sinds 1990. Door de natuurontwikkeling van de afgelopen jaren is er voldoende leefgebied en door de intensivering van de landbouw zijn de graslanden van hoge kwaliteit. Het toekomstperspectief is ook positief.

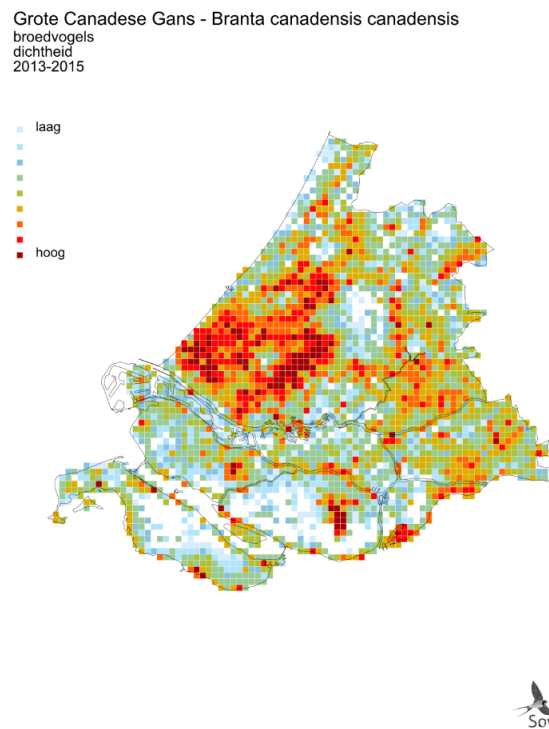
4.4 Canadese gans ³³

Broedperiode

De Canadese gans komt als broedvogel binnen Nederland voornamelijk in Zuid-Holland voor. In de provincie wordt de Canadese gans vrijwel overal als broedvogel aangetroffen. (Afbeelding 35 en 36) Zijn habitatvoorkeur komt grotendeels overeen met die van grauwe gans: moerassen, vochtige graslanden met veel water, duinplassen, en binnen- en buitendijkse natuurontwikkelingsgebieden. Waar concurrentie is om veilige broedplekken, zoals eilandjes, winnen Canadese ganzen het van grauwe ganzen. Dit leidt op sommige plaatsen tot verdringing van de grauwe gans. De Canadese gans is weinig schuw en broedt daardoor ook gemakkelijk in recreatiegebieden, langs wegen en in steden en dorpen. De kassengebieden bij Midden Delfland en het Westland kennen relatief hoge broeddichtheden van de Canadese gans. De huidige geschatte broedpopulatie in de provincie zit tussen de 4.200 en 7.000 broedparen.³⁴

Afbeelding 35: Relatieve dichtheid van broedparen Canadese ganzen, periode 2013-2015, in Nederland. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

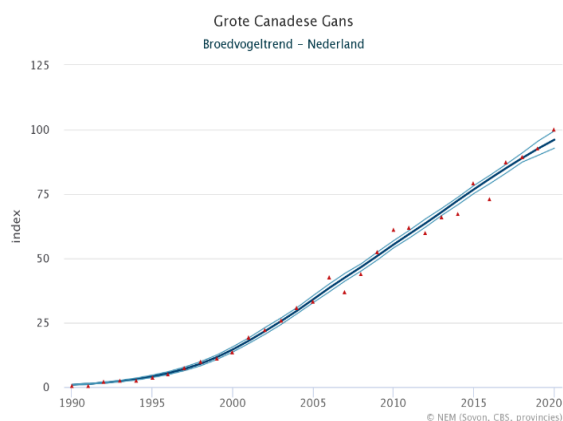

Afbeelding 36: Relatieve dichtheid van broedparen Canadese ganzen, periode 2013-2015, in Zuid-Holland. Weergegeven zijn relatieve dichtheden van laag (lichtblauw) naar hoog (donkerrood). (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

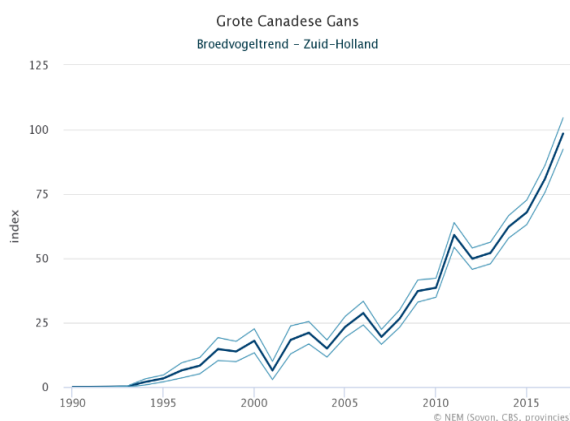
In 2005 werd het broedbestand in Zuid-Holland voor de Canadese gans geschat op ongeveer 625 paren (Van der Jeugd, et al., 2006). Duidelijk is dat sinds 1990 de Canadese gans sterk is toegenomen in zowel Nederland als Zuid-Holland (afbeelding 37 en 38). De beschikbare gegevens indiceren een gemiddelde toename van ongeveer 27% per jaar sinds 1990, afnemend tot circa 10% per jaar in de laatste tien jaar.

³³ Sovon maakt onderscheid tussen drie (onder)soorten van de Canadese gans. Voor dit faunabeheerplan worden de cijfers van de grote Canadese gans (*Branta canadensis canadensis*) gebruikt, de andere twee soorten komen weinig voor in Zuid-Holland.

³⁴ Gebaseerd op (Schekkerman, 2012). Voor de berekening zijn de telresultaten van de zomertelling gebruikt. Gebruikte conversiefactoren met onzekerheidsmarges voor Canadese gans zijn 3,2 - 5,2.

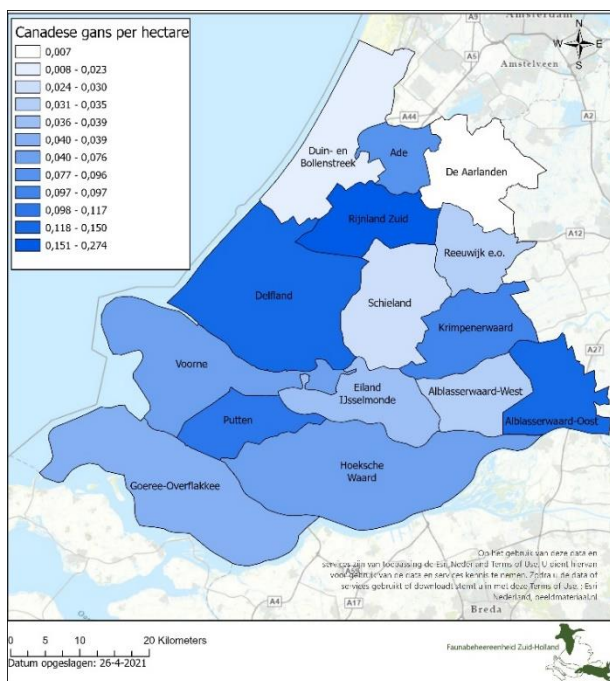
Afbeelding 37: Geïndexeerde trend van de Canadese gans als broedvogel in Nederland, periode 1990-2020. Referentiejaar 2020 = 100. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

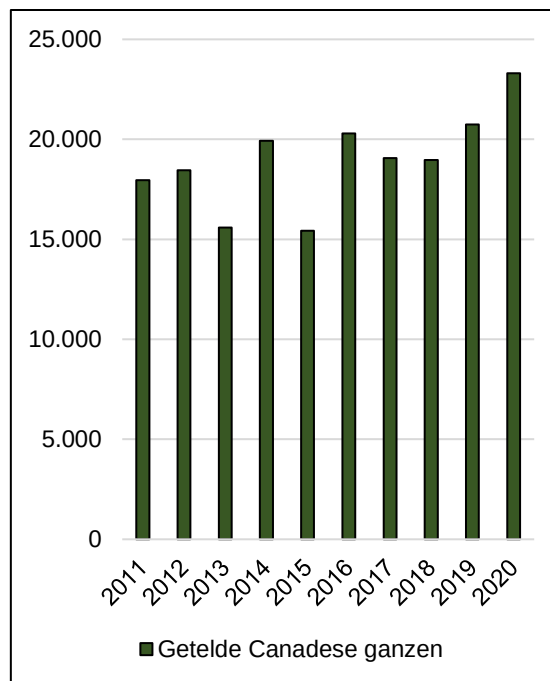
Afbeelding 38: Geïndexeerde trend van de Canadese gans als broedvogel in Zuid-Holland, periode 1990-2017. Referentiejaar 1990 = 0. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

Zomer

De Canadese gans komt veel voor in WBE Delfland. (Afbeelding 39) Dit gebied bevat veel (vochtige) graslanden en bebouwd terrein. Zoals al eerder omschreven, is de Canadese gans weinig schuw en hierdoor kunnen zij zich goed ophouden in drukke gebieden. Tijdens de ruiperiode trekken de Canadese gans zich terug naar (grote) wateren in natuur- en recreatiegebieden. Ook in stedelijke gebieden zoeken de Canadese ganzen de grote wateren op voor de ruiperiode. Deze ruigebieden liggen op zwemafstand van de broedlocaties. Over de periode 2011-2020 is een stijgende trend waar te nemen in het aantal getelde Canadese ganzen tijdens de juli-telling. In 2011 zijn circa 18.000 Canadese ganzen geteld, dit aantal is gestegen tot ruim 23.000 in 2020. (Afbeelding 40)

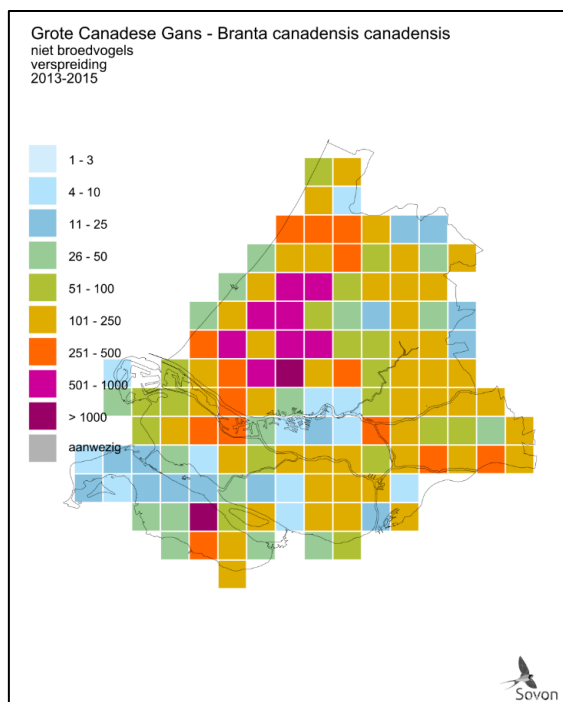
Afbeelding 39: Dichtheid van Canadese ganzen in ganzen/ha, juli 2020 weergegeven per WBE.

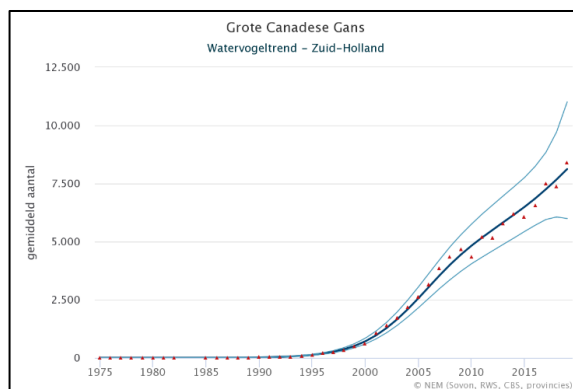
Afbeelding 40: Aantalsontwikkeling Canadese gans in Zuid-Holland op basis van de FBE-tellingen. Weergegeven zijn het totale aantal getelde Canadese ganzen, periode 2011-2020.

Winter

In het winterhalfjaar zijn de Canadese ganzen het talrijkst in de WBE's Delfland en Schieland en op de Zuid-Hollandse eilanden (afbeelding 41). Dit toont overlap met de zomerverspreiding. De aantalsontwikkeling van Canadese gans in de monitoringgebieden in Zuid-Holland duidt op een snelle toename vanaf de eeuwwisseling (14% per jaar), die in de laatste tien jaar wat is afgevlakt (6% per jaar, (afbeelding 42). Ook de landelijke trend toont recent een afvlakking, hetgeen niet verwonderlijk is omdat Zuid-Holland een belangrijk deel herbergt van de landelijke aantallen Canadese ganzen. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

Afbeelding 41: Verspreiding van Canadese ganzen in de winterperiode in Zuid-Holland, januari 2013-2017. Weergegeven zijn het geschatte aantallen per atlasblok (5x5 km). (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

Afbeelding 42: Watervogeltrend Canadese gans in Zuid-Holland. Gebaseerd op het Meetnet Watervogels. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (donker gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijn). (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

Staat van instandhouding

In Nederland is de staat van instandhouding van de Canadese gans, als broedvogel en niet-broedvogel, door Sovon, op alle vlakken (populatie, verspreiding, leefgebied en toekomst) als gunstig beoordeeld. (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021)

4.5 Exoten en verwilderde ganzen

In dit faunabeheerplan is informatie over de exoten nijlgans en Indische gans en de verwilderde boerengans ofwel soepgans beperkt opgenomen. Detailinformatie is te vinden in de twee voorgaande faunabeheerplannen voor de ganzen die op de website van de FBE staan. De telresultaten zijn in hoofdstuk 2 van dit faunabeheerplan en in de telrapporten die op de website van de FBE staan, te vinden.

4.6 Concluderend

Tabel 5: Aantallen en aantalsontwikkeling van de verschillende soorten ganzen in Zuid-Holland (samenvatting en afgeronde cijfers)

Soort	Broedtijd		Zomer		Winter		Staat van instandhouding
	Aantalsontwikkeling	Berekende aantal broedvogels ³⁵	Aantalsontwikkeling (sinds 2011)	Juli-telling 2020	Aantalsontwikkeling	Sovon watervogeltelling gemiddelde 2019/20	
Brandgans	Sterke groei in de periode 1990-2012, sindsdien lichte afname	6.700 broedparen	Sinds 2011 lichte afname	21.300 ganzen	Flinke toename sinds 1998/1999, groei wordt laatste tien jaar trager	37.275 – 55.386 ganzen	Gunstig
Grauwe gans	Sterke toename sinds 1990, nog geen substantiële afvlakking	27.300 broedparen	Toename sinds 2011	106.400 ganzen	Sterke toename sinds 1990, afvallende groei sinds tien jaar	40.704 – 55.831 ganzen	Gunstig
Canadese gans	Sterke toename sinds 1990, laatste tien jaar minder sterke groei	5.300 broedparen	Stabiel sinds 2015, groei in 2019-2020	23.000 ganzen	Snelle toename sinds de eeuwwisseling, afvallende groei de laatste tien jaar	5.991 – 11.004 ganzen	Gunstig
Kolgans	Lichte toename rond de eeuwwisseling, in 2013-2015 nauwelijks nog broedparen	150 *	Daling na 2015, daarna stabiel	362 *	Sterke groei sinds 1998/1999 die de laatste jaren afneemt	19.596 – 27.531 ganzen	Gunstig

* Voor de kolgans is gebruik gemaakt van de telresultaten van de zomertelling 2019.

³⁵ Gebruikte conversiefactoren en onzekerheidsmarges zijn afkomstig uit (Scheekerman, 2012). Brandgans 3,2 (2,6 - 5,4), Grauwe Gans 3,9 (3,1 - 4,7), Canadese Gans 4,2 (3,2 - 5,2), Kolgans 4,3 (3,1 - 6,0).

5. Schade

5.1 Ecologische schade

Door hun gedrag en de aantallen waarin ze voorkomen, hebben ganzen directe effecten op hun natuurlijke leefomgeving. In natuurgebieden veroorzaken ganzen schade door overbegrazing van oevervegetaties en rietlanden, waardoor de biotoop van een groot aantal diersoorten verdwijnt. Daarnaast is er, lokaal, schade door eutrofiëring (vermesting) van voedselarme wateren. Deze schadelijke effecten zorgen ervoor dat de biodiversiteit in natuurgebieden afneemt en de doelstellingen van Natura 2000-gebieden en de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) in het geding kunnen zijn. Ook de realisatie van de natuurtypen 'moeras' en 'trilveen' in het Natuurnetwerk Nederland wordt door te intensieve begrazing door ganzen belemmerd.

Het effect van de toegenomen standganzenpopulatie op de Nederlandse natuur laat een duidelijk beeld zien van schade aan riet door grauwe ganzen. Overbegrazing van oevervegetaties, waaronder riet, leidt tot de afname van emerse vegetatie (in water wortelende vegetatie) wat zorgt voor een negatief cascade-effect op de visstand en de macrofauna, waardoor de samenstellingen en kwaliteit hiervan afneemt. Begrazing door grauwe ganzen wordt inmiddels als belangrijkste reden aangewezen voor de afname van het areaal emerse vegetatie (van den Wyngaert, et al., 2003) (Veen, et al., 2013) (Sarneel, et al., 2014) (Bakker, et al., 2018). Grote aantallen grauwe ganzen kunnen daardoor schadelijk zijn voor (instandhoudings-)doelstellingen van natuurgebieden (waaronder Natura 2000-gebieden (Brouwer & van den Broek, 2010) (Van der Winden & Dreef, 2019). Met name in de ruitijd, wanneer ganzen zich in grote groepen verzamelen op open wateren, wordt de graasdruk op rietspruiten hoog. Intense begrazingsdruk van grauwe ganzen gedurende een periode van vijf jaar zorgde bijvoorbeeld voor een viermaal lagere dichtheid en hoogte van rietstengels in begraasde gebieden in vergelijking met onbegraasde gebieden (Bakker, et al., 2018). Door het verjagen van de ganzen kon de rietvegetatie zich herstellen.

Door de afname van emerse vegetaties ontstaan knelpunten ten aanzien van verjonging van verlandingsvegetaties (Visbeen, et al., 2012). In Natura 2000-gebieden met de instandhoudingsdoelstelling habitatype veenmosrietland (H714B) kan dit een significant negatieve rol spelen door afname van jong rietland wat van invloed is op de verlandingsserie richting veen. Grauwe ganzen zorgen door begrazing ook voor een afname van het areaal aan overjarig riet. Overjarig riet is het (broed)habitat van een aantal zeldzame rietvogels (Van der Jeugd, et al., 2006) (Bakker, 2010). Zo is waterriet lokaal door de aanwezigheid van grote groepen grauwe ganzen ongeschikt geworden als broedbiotoop van purperreigers (van der Hut, et al., 2018). De roerdomp heeft ook te lijden van overbegrazing door grauwe ganzen (Van der Winden & van Beusekom, 2015). Een soort die sterk gebonden is aan overjarig waterriet is de grote karekiet, deze is dan ook sterk in aantal achteruitgegaan (Van der Winden & Dreef, 2019). Vooral langs de oevers van plassen en meren, waar van nature een brede zone met emerse vegetatie voorkomt, kunnen grauwe ganzen grote schade aanrichten. Bijvoorbeeld, in het Natura 2000-gebied de Oostelijke Vechtplassen is er sprake van schade aan de rietkragen, waardoor de biotoop voor verschillende moerasvogels is teruggedrongen (Van der Winden & Dreef, 2019). Voor deze moerasvogels gelden instandhoudingsdoelstellingen vanuit Natura 2000-gebiedsbescherming. Een ander voorbeeld is het Natura 2000-gebied Boezems Kinderdijk. Hier vindt er achteruitgang plaats van de drijvende en niet-drijvende rietgorzen. Deze gorzen zijn van essentieel belang als broedgelegenheid voor de purperreiger en de overige broedvogelsoorten waarvoor het gebied is aangewezen. De oorzaak van de achteruitgang van de rietgorzen kan grotendeels worden toegeschreven aan vertrapping, vermesting en overbegrazing door de groeiende populatie (grauwe) ganzen. Hierdoor kan verjonging en aangroei van het riet niet optreden.

Emerse vegetatie wordt door de KRW als indicator gebruikt voor de doelstelling 'goed ecologisch potentieel'. Door de overbegrazing van riet is er sprake van een significant negatief effect en wordt het behalen van de KRW-doelstelling negatief beïnvloed. Naast de overbegrazing van oevervegetatie kan overbegrazing van graslanden ook de vegetatiedynamiek en -successie ongewenst beïnvloeden. Zo hebben de grote aantallen brandganzen in de zomerpolders van Noard-Fryslân Bûtendyks een vertragend effect op de vegetatiesuccessie (Bos, et al., 2014). Bij de aanleg van natuurvriendelijke oevers en vispaaiplaatsen ondervindt het Hoogheemraadschap van Delfland schade door vraat en/of vertrapping van vegetatie door ganzen. Delfland heeft flink geïnvesteerd in de aanleg van deze natte ecologische zones, maar vanwege deze schade kunnen deze niet goed functioneren en daarmee geen significante bijdrage leveren aan verbetering van de ecologische waterkwaliteit en het halen van de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water.

Het kort afgrazen van de grasmat kan ertoe leiden dat graslanden een homogeen en gazonachtige uiterlijk verkrijgen (Visbeen, et al., 2012). Het effect van begrazing door ganzen kan de structuur, zaadzetting en de samenstelling van graslanden sterk beïnvloeden. De zwemvliezen van een gans hebben een verdichtend effect op de bodem. De platte voeten smeren wanneer de bodem nat is, de toplaag dicht waardoor er geen lucht meer in de bodem kan. Hierdoor blijft de groei van vegetatie achter en dit kan op oeverranden bij in- en uitteedplaatsen leiden tot afkalving.

Ganzen hebben een slechte verteringsefficiëntie (ongeveer 35%). Hierdoor eten ze dagelijks gemiddeld een derde van hun lichaamsgewicht om zo voldoende voedingsstoffen binnen te krijgen. Ganzen rusten 's nachts op open wateren waar, via hun uitwerpselen, stikstof wordt toegevoegd aan het oppervlaktewater (Dessborn, et al., 2016). De toename van stikstof in het aquatische systemen kan de waterkwaliteit verminderen (Olson, et al., 2005) (De Fouw & Van der Hut, 2017). In Nederland is het effect van ganzen op de waterkwaliteit voornamelijk onderzocht in voedselarme vennen en duinplassen (Brouwer & van den Broek, 2010). Uit dit onderzoek komt naar voren dat ganzen een eutrofiërend effect hebben op de waterkwaliteit wat een negatief effect heeft op plantensoorten die hiervoor gevoelig zijn, zoals oeverkruid en snavelbiezen.

Naast overbegrazing kunnen ganzen door hun gedrag en aantallen ook het voorkomen van andere soorten beïnvloeden (Buij & Koffijberg, 2019). Zo vertoont de Canadese gans agressief gedrag naar andere vogels. Hierdoor verdringt hij andere watervogels en vermindert hij het beschikbare foerageer- en broedgebied voor overige vogelsoorten. Van der Winden (2010)³⁶ liet verder zien dat het broedsucces van zwarte sterns negatief werd beïnvloed als de broedlocatie 's nachts als slaapplek door (grauwe) ganzen werd gebruikt. Onderzoek naar schadelijke effecten van alle soorten ganzen op weidevogels is niet eenduidig. Hoewel in gerichte studies geen negatieve invloed van ganzen op weidevogels kon worden bewezen (Kleijn & Bos, 2010) (Kleijn, et al., 2009) (Roodbergen, et al., 2019), signaleren vele weidevogelbeschermers en terreinbeheerders dit probleem (Lensink, et al., 2010) (Kleijn, et al., 2012). Ook komt uit het onderzoek van Klein e.a. (2012) naar voren dat wanneer ganzen in zeer hoge dichtheden voorkomen, deze een bedreiging vormen voor duurzaam beheer van weidevogelgraslanden, dit vanwege afnemende interesse bij agrariërs voor het beheer van deze graslanden.

5.2 Landbouwschade

Ganzen veroorzaken verspreid door de hele provincie schade aan gras(zoden), graszaad, granen en overige gewassen. In de wintermaanden leven naast de standganzen ook trekganzen in ons land, waardoor grote groepen kunnen ontstaan. Dit leidt tot een hoog-intensieve graasdruk waardoor grotere schade optreedt dan in andere maanden. De schade is extra groot wanneer in de maanden

³⁶ (Van der Winden, 2010)

maart en april veel neerslag valt, omdat de bodem dan veel gevoeliger is voor verdichting door betreding van watervogels.

Een grote kostenpost in relatie tot ganzen is landbouwschade. In Nederland geven de schadegegevens van BIJ12-Faunazaken een duidelijk beeld van belangrijke schade in de provincie, dit omdat het hier om gevalideerde gegevens gaat die door onafhankelijke taxateurs worden verzameld. De database van BIJ12-Faunazaken is echter een steekproef van de werkelijkheid. Dit omdat BIJ12-Faunazaken alleen schade taxeert nadat een agrariër een tegemoetkoming heeft aangevraagd voor schade en indien aan alle formele vereisten wordt voldaan³⁷.

De data van BIJ12-Faunazaken kan worden gebruikt als meerjarige schadetrend of een minimale weergave van de werkelijke schadeomvang. Hierbij is van belang dat er van jaar op jaar variatie ontstaat in de hoogte van de getaxeerde schade door factoren als de weeromstandigheden en de regels voor de tegemoetkoming. Doordat de geregistreeerde schade van BIJ12-Faunazaken een minimale weergave is van de werkelijke schadeomvang, geven deze cijfers een duidelijke weergave van (dreigende) belangrijke schade. De schade veroorzaakt door de Canadese gans kan beperkt met cijfers van BIJ12-Faunazaken worden onderbouwd, omdat deze door de landelijke vrijstelling niet wordt getaxeerd (met uitzondering van mengschades met andere ganzensoorten en in ganzenrustgebieden en/of Natura 2000-gebieden). Vanwege zijn gedrag en grootte mag worden aangenomen dat de schade veroorzaakt door een individuele Canadese gans tenminste even groot is als de schade veroorzaakt door een individuele grauwe gans.

Politieke, klimatologische, ecologische en sociaaleconomische variatie

De variatie in de jaar-tot-jaar schadebedragen uitgekeerd door BIJ12-Faunazaken wordt onder andere veroorzaakt door politieke, klimatologische, ecologische en sociaaleconomische factoren (Ebbing & van der Gref-van Rossum, 2004). Een andere variabele die een rol heeft bij de schadecijfers, is de prijs die voor gewassen wordt gehanteerd. De taxateurs gaan uit van (per jaar) variabele prijzen. Hierdoor kan een vertekening ontstaan tussen de omvang van de schade en de financiële omvang van deze schade.

Over een langjarige tijdsperiode is er – ondanks de jaar-tot-jaar variatie in de schadegegevens - een duidelijk verband tussen de grootte van de populatie en de hoogte van de schade (hoe groter de populatie hoe hoger de schade).

Daarnaast geldt dat er op basis van de beleidsregels alleen een tegemoetkoming wordt verstrekt voor schade aan de gewassen zelf en niet voor bijvoorbeeld schade aan de bodem. Voor landelijk vrijgestelde soorten, zoals de Canadese gans (onder enige uitzonderingen) en exoten worden geen tegemoetkomingen verstrekt.

Schadecijfers van BIJ12-Faunazaken verdeeld over de gewassen

Schade aan landbouwgewassen komt in de hele provincie, de meeste schade wordt veroorzaakt aan blijvend grasland.³⁸ Naast blijvend grasland veroorzaken ganzen ook schade aan overige gewassen waaronder: nieuw ingezaaid grasland, granen, bloemen, groenten en overige akkerbouwgewassen. (Tabel 6)

³⁷ BIJ12-Faunazaken taxeert ook alleen maar gewasschade en bijvoorbeeld niet schade aan de bodem.

³⁸ Na 2012 is schade aan najaarsgras niet meer getaxeerd omdat er geen tegemoetkoming meer voor werd verstrekt.

Tabel 6: Getaxeerde schade in euro's per ganzensoort per gewassoort per jaar in Zuid-Holland. (BIJ12-Faunazaken – 2021)

Gewas of grassnede	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Brandgans											
Overig gewas	49.445	85.836	138.538	29.078	29.044	17.600	19.025	30.962	17.122	24.703	45.271
Najaarsgras	8.646	9.052	3.815	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	174.240	302.018	187.711	216.723	200.741	142.770	208.105	261.429	271.565	246.317	289.655
Zomergras	28.216	65.469	32.737	34.307	25.096	19.889	54.157	47.753	42.230	29.998	27.235
Totaal brandgans	260.547	462.375	362.801	280.108	254.881	180.259	281.287	340.144	330.917	301.018	362.161
Grauwe gans											
Overig gewas	54.996	163.886	192.210	103.919	106.618	78.585	60.721	49.844	96.661	61.519	0
Najaarsgras	11.975	12.023	16.510	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	216.685	333.716	235.817	267.800	246.541	181.112	250.155	427.470	414.501	437.711	600.671
Zomergras	84.634	122.337	115.551	120.621	92.027	119.647	144.232	157.015	178.960	235.207	247.070
Totaal grauwe gans	368.290	631.962	560.088	492.340	445.186	379.344	455.108	634.329	690.122	734.437	847.741
Canadese gans											
Overig gewas	0	784	1.589	1.710	0	0	1.595	3.110	0	1.592	2.153
Najaarsgras	69	390	163	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	1.288	7.043	3.354	3.155	2.357	3.040	1.200	371	2.651	2.812	11.856
Zomergras	1.698	5.130	1.208	5.757	1.338	3.048	978	4.642	913	5.015	4.535
Totaal Canadese gans	3.055	13.347	6.314	10.622	3.695	6.088	3.773	8.123	3.564	9.419	18.544
Kolgans											
Overig gewas	1.968	13.077	6.391	9.813	359	3.575	2.172	1.693	7.231	5.202	1.508
Najaarsgras	2.408	1.233	647	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	44.985	76.424	61.254	55.679	61.245	72.860	67.065	150.736	98.879	122.989	170.578
Zomergras	857	743	1.693	127	1.900	0	10.275	7.319	3.981	3.911	842
Totaal kolgans	50.218	91.477	69.985	65.619	63.504	76.435	79.512	159.748	110.091	132.102	172.928
Tabel loopt door op volgende pagina											

Gewas of grassnede	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Totaal											
Overig gewas	106.409	263.583	338.728	144.520	136.021	99.760	83.513	85.609	121.014	93.016	48.932
Najaarsgras	23.098	22.698	21.135	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	437.198	719.201	488.136	543.357	510.884	399.782	526.525	840.006	787.596	809.829	1.072.760
Zomergras	115.405	193.679	151.189	160.812	120.361	142.584	209.642	216.729	226.084	274.131	279.682
Totaal	682.110	1.199.161	999.188	848.689	767.266	642.126	819.680	1.142.344	1.134.694	1.176.976	1.401.374

Schadecijfers van BIJ12-Faunazaken in kilogrammen droge stof

De getaxeerde schadebedragen worden onder andere beïnvloed door gewasprijzen en deze variëren jaarlijks. Door getaxeerde schade om te rekenen naar kilogrammen droge stof kan een betrouwbaardere trendontwikkeling worden waargenomen van de geregistreerde schade. In onderstaande tabel (tabel 7) is dit voor de provincie Zuid-Holland gedaan voor het belangrijkste schadegewas, namelijk gras. Hiervoor is het getaxeerde bedrag gedeeld door de prijs per kilogram droge stof van de betreffende snede in het bijbehorende beleidsjaar. Wanneer we op basis van het verlies aan droge stof kijken naar het schadeverloop zien we dat de schadetrends grotendeels gelijk blijven aan de schadetrends op basis van de schadebedragen.

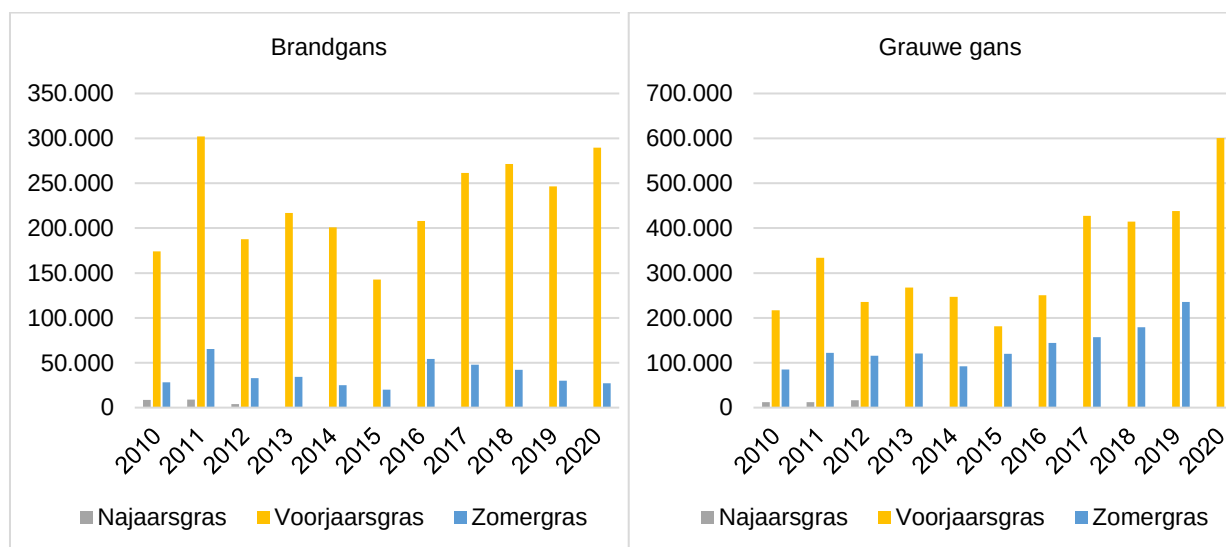
Tabel 7: Getaxeerde schade in kg droge stof per ganzensoort per grassnede per jaar in Zuid-Holland. (BIJ12-Faunazaken – 2021)

Grassnede	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Brandgans											
Najaarsgras	48.033	56.575	18.167	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	1.089.000	1.161.608	853.232	802.678	772.081	620.739	985.663	1.051.344	1.084.189	921.616	1.028.460
Zomergras	176.350	327.345	136.404	142.946	114.073	94.710	187.105	172.035	162.458	134.028	117.462
Totaal brandgans	1.313.383	1.545.528	1.007.803	945.624	886.154	715.449	1.172.768	1.223.379	1.246.647	1.055.644	1.145.922
Grauwe gans											
Najaarsgras	66.528	75.144	78.619	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	1.354.281	1.283.523	1.071.895	991.852	948.235	787.443	1.160.807	1.716.602	1.694.730	1.646.831	2.139.858
Zomergras	528.963	611.685	481.463	502.588	418.305	569.748	645.687	690.673	696.890	1.049.746	1.031.942
Totaal grauwe gans	1.949.772	1.970.352	1.631.977	1.494.439	1.366.539	1.357.191	1.806.494	2.407.275	2.391.620	2.696.577	3.171.800
Canadese gans											
Najaarsgras	383	2.438	776	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	8.050	27.088	15.245	11.685	9.065	13.217	5.714	1.508	11.526	9.522	43.348
Zomergras	10.613	25.650	5.033	23.988	6.082	14.514	4.445	21.100	3.652	21.894	18.434
Totaal Canadese gans	19.046	55.176	21.055	35.673	15.147	27.732	10.160	22.608	15.178	31.416	61.783
Kolgans											
Najaarsgras	13.378	7.706	3.081	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	281.156	293.938	278.427	206.219	235.558	316.783	319.357	584.494	429.909	462.380	626.108
Zomergras	5.356	3.715	7.054	529	8.636	0	46.705	33.268	15.924	15.453	3.662
Totaal kolgans	299.890	305.360	288.562	206.748	244.194	316.783	366.062	617.762	445.833	477.833	629.771
Totaal											
Najaarsgras	128.322	141.863	100.643	0	0	0	0	0	0	0	0
Voorjaarsgras	2.732.487	2.766.157	2.218.799	2.012.434	1.964.939	1.738.182	2.471.541	3.353.948	3.220.354	3.040.349	3.837.774
Zomergras	721.282	968.395	629.954	670.051	547.096	678.972	883.942	917.076	878.924	1.221.121	1.171.500
Totaal	3.582.091	3.877.808	2.951.097	2.682.508	2.512.484	2.417.615	3.356.588	4.271.025	4.099.278	4.261.534	5.013.270

Schadecijfers van BIJ12-Faunazaken in de zomer- en winterperiode

In de dataset maakt BIJ12-Faunazaken een onderscheid tussen winter- en zomerschade. De schade toegekend aan de ganzen in de winter(periode) bestaat uit de schade aan overige gewassen in de periode van 1 november tot 1 april, en de eerste snede gras. De schade toegekend aan de ganzen in de zomer(periode) bestaat uit schade aan overige gewassen in de periode van 1 april tot 1 november en alle overige grassneden³⁹. BIJ12-Faunazaken registreert in beleidsjaren die lopen van 1 november t/m 31 oktober van het boekjaar.

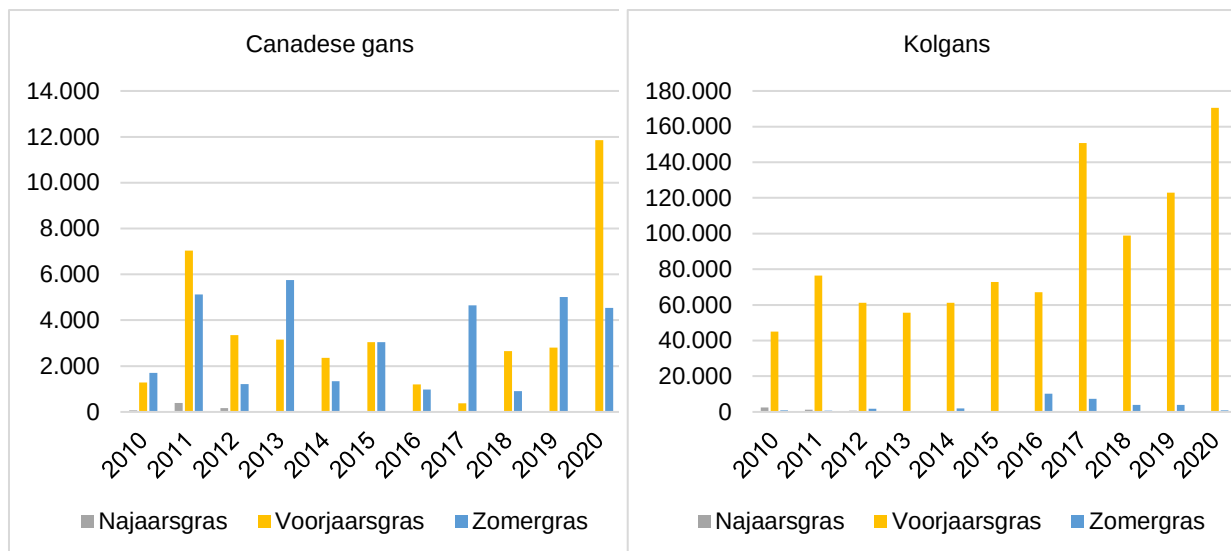
Schade in de winterperiode wordt veroorzaakt door zowel standganzen als trekganzen. Deze schade wordt gedomineerd door schade aan de eerste snede van grasland. Schade aan de eerste snede ontstaat in de periode 1 november tot c.a. april/mei. Omdat deze schade over een langere periode kan ontstaan, wordt deze door BIJ12-Faunazaken toebedeeld aan de winterperiode. De eerste snede groeit voornamelijk in het voorjaar: maart, april en mei, wanneer de winterrust is afgelopen en beheer mogelijk is. Gras is met name gevoelig voor schade in het vroege voorjaar, net voor en tijdens het groeiseizoen (januari tot c.a. april/mei). Met name grauwe ganzen en kolganzen foerageren in het vroege voorjaar – wanneer het voedselaanbod terugloopt – naast de groene delen ook op de worteldelen van gras, waardoor de eerste snede gras geen kans op groei heeft. Gras, en in het bijzonder de eerste snede gras, bevat een hoge concentratie eiwitten die aansluit op de nutriëntenbehoefte van ganzen. Zeker tijdens het broedseizoen en in de aanloop naar de trek is de eiwitbehoefte van ganzen hoog en selecteren ze voedsel met een hoog eiwitgehalte (Scheekerman, et al., 2000) (Kleijn, et al., 2012). Onderstaande grafieken sluiten aan op wat bekend is over de energiebehoefte van ganzen en laat zien dat de schade toebedeeld aan de eerste snede gras het hoogst is. (Afbeelding 43 t/m 47)

Afbeelding 43: Schadetrend brandganzen in € op basis van getaxeerde schadegegevens van BIJ12-Faunazaken. Weergegeven per grassnede in Zuid-Holland, periode 2010 - 2020

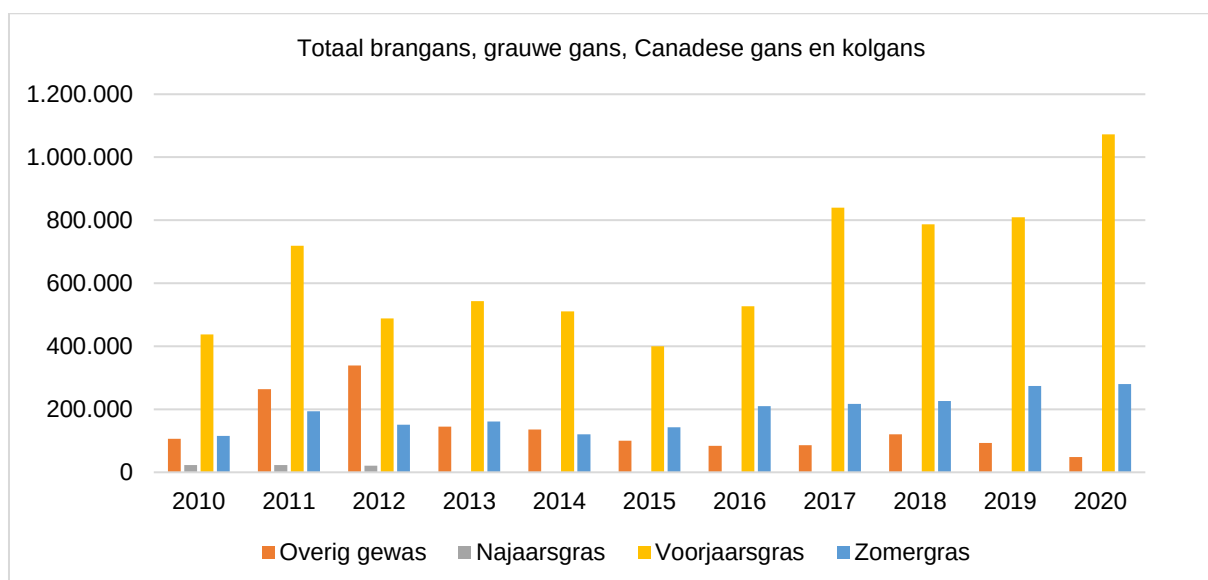
Afbeelding 44: Schadetrend grauwe ganzen in € op basis van getaxeerde schadegegevens van BIJ12-Faunazaken. Weergegeven per grassnede in Zuid-Holland, periode 2010 - 2020

³⁹ Na 2012 is schade aan najaarsgras niet meer getaxeerd omdat er geen tegemoetkoming meer voor werd verstrekt.

Afbeelding 45: Schadetrend Canadese ganzen in € op basis van getaxeerde schadegegevens van BIJ12-Faunazaken. Weergegeven per grassnede in Zuid-Holland, periode 2010 - 2020

Afbeelding 46: Schadetrend kolganzen in € op basis van getaxeerde schadegegevens van BIJ12-Faunazaken. Weergegeven per grassnede in Zuid-Holland, periode 2010 - 2020

Afbeelding 47: Schadetrend totaal vier voorgaande ganzensoorten in € op basis van getaxeerde schadegegevens van BIJ12-Faunazaken. Weergegeven per gewassoort in Zuid-Holland, periode 2010 – 2020.

Foerageergedrag en schade

Gezamen foerageren gedurende daglichturen nabij hun slaappleats (Kleijn, et al., 2012) (van Manen & Voslamber, 2013). Ze migreren daarvoor voor zonsopkomst naar voedselgebieden in de omgeving (Beintema & Groot Bruinderink, 2004) (Kleijn, et al., 2012). Gedurende de dag verplaatsen ze zich een paar keer, onder andere naar poetsplaatsen en nabijgelegen foerageergronden. De piekmomenten van foerageren bevinden zich vroeg in de ochtend en gedurende de avondschemering, in de middaguren wordt voornamelijk gerust. Na zonsondergang keren ganzen weer terug naar hun slaappleats. In de periode rond volle maan kunnen ze ook nog 's nachts enige uren foerageren. De beperkte foerageerdispersie van ganzen betekent dat vooral landbouwpercelen in de directe omgeving van de belangrijkste slaappleatsen veel schade ondervinden van zowel trek- als standgezen (Kleijn, et al., 2012).

5.3 Vliegveiligheid

De provincie Zuid-Holland heeft voor de vliegveiligheid te maken met twee vliegvelden: Schiphol en Rotterdam The Hague Airport. Het risico van vogelaanvaringen is de laatste jaren toegenomen door de grote hoeveelheden ganzen die op zoek naar voedsel van en naar hun foerageergebieden de start en landingsbanen kruisen. Voor landende en opstijgende vliegtuigen vormt dit een groot probleem. Aanvaringen tussen vliegtuigen en ganzen kunnen ernstige gevolgen hebben omdat vliegtuigmotoren in de meeste gevallen zullen worden beschadigd wanneer een gans naar binnen vliegt of naar binnen wordt gezogen. Gelet op de omvang en het gewicht van de meeste ganzen kan ook een botsing met een ander deel van een vliegtuig ernstige schade tot gevolg hebben. Uit punt 7.1 van de uitspraak van de ABRvS van 15 mei 2019 blijkt dat, op grond van het Ganzenbeheerplan omgeving Schiphol 2018-2024 (Faunabeheereenheid Noord-Holland, 2018) en het rapport van de WUR van 30 mei 2018, een oorzakelijke relatie mag worden aangenomen tussen de omvang van de populatie ganzen rond de luchthavens Schiphol en Rotterdam The Hague Airport en het aantal risicovolle baankruisingen. Zoals tabel 4 laat zien blijft het totale aantal aanvaringen rondom Schiphol met ganzen in de jaren na 2013 'on and off airport', met uitzondering van de jaren 2014 en 2017, schommelen rond de vier. Het hoge aantal van tien in 2015 lijkt een incidentele uitschieter. Rotterdam The Hague Airport rapporteert minder aanvaringen met ganzen maar het aantal vluchten van/naar dit vliegveld zijn ook lager dan van Schiphol. In 2014 en 2017 zijn er aanvaringen geweest tussen vliegtuigen en ganzen rondom Rotterdam The Hague Airport. In 2020 hebben zich geen aanvaringen voorgedaan, maar dat heeft te maken met de gevolgen van het Covid-19 virus, waardoor er veel minder vluchten zijn uitgevoerd. (Tabel 8)

Tabel 8: Totaal aantal aanvaringen met ganzen bij luchthaven Schiphol in de periode van 2012 - 2020 en Rotterdam The Hague Airport in de periode van 2011 – 2020 (Schiphol en RTHA, 2021)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020*
Schiphol On airport	2	3	1	5	4	1	3	4	0
Schiphol On and off airport	4	4	2	10	5	1	3	4	0
Rotterdam The Hague Airport	0	0	1	0	0	1 **	0	0	0
* In 2020 hebben zich geen aanvaringen voorgedaan, maar dat heeft te maken met de gevolgen van het Covid-19 virus, waardoor er veel minder vluchten zijn uitgevoerd.									
** Aanvaring met twee ganzen tegelijk									

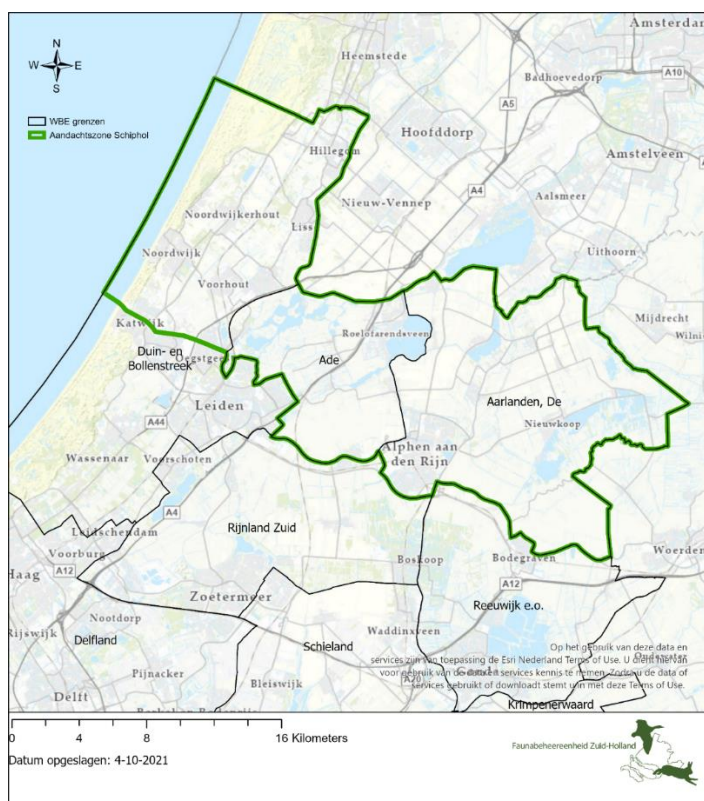
Schiphol

Alhoewel Schiphol in Noord-Holland ligt, heeft Zuid-Holland direct te maken met de invloedsferen van de luchthaven. Zoals in afbeelding 48 is weergegeven, ligt een klein gedeelte van Zuid-Holland in de 10 km zone en de werkgebieden van drie WBE's in de aandachtszone (de aandachtszone is bijna gelijk aan de 20 km zone; voor de aandachtszone zijn in het veld herkenbare grenzen aangehouden, zie afbeelding 49). Dit zijn de WBE's De Aarlanden, Duin- en Bollenstreek en Ade. In deze gebieden zijn door de vele meren en plassen veel ganzen die de funnels⁴⁰ kunnen kruisen op weg van en naar de foerageergebieden. De provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht zijn samen met het ministerie van I&M een convenant aangegaan met de LTO, de terreinbeheerders (NM, SBB en NHL) en Schiphol ten einde het risico van vogelaanvaringen te reduceren. (Anon., 2020). Aanvullende informatie over Schiphol is te vinden in het Ganzenbeheerplan omgeving Schiphol 2018 – 2024 (Faunabeheereenheid Noord-Holland, 2018). De in dit faunabeheerplan opgenomen specifieke streefstanden voor de 10 en 20 km zone passen binnen de Zuid-Hollandse streefstanden en zijn tevens doel van het Zuid-Hollandse ganzenbeheer.

⁴⁰ Een funnel is het gebied waar vliegtuigen doorkomen tijdens het landen en vertrekken. Vliegtuigen vliegen relatief laag door deze funnels. Dit heeft een direct effect op het risico van aanvaringen met vliegende ganzen in deze gebieden.

Afbeelding 48: Omgeving Schiphol met daarin geprojecteerd de gehanteerde zone 0-10 km (doorgetrokken groene/blauwe lijn), afgeleid van de daadwerkelijke 10 km grens (groen gestippelde lijn); de 0-20 km zone (doorgetrokken blauwe lijn), afgeleid van de daadwerkelijke 20 km grens (blauw gestippelde lijn); de funnels (groene en de lila vlakken); de start- en landingsbanen (groene vlakken) en de grenzen van de WBE's (geel). (Faunabeheereenheid Noord-Holland, 2018)

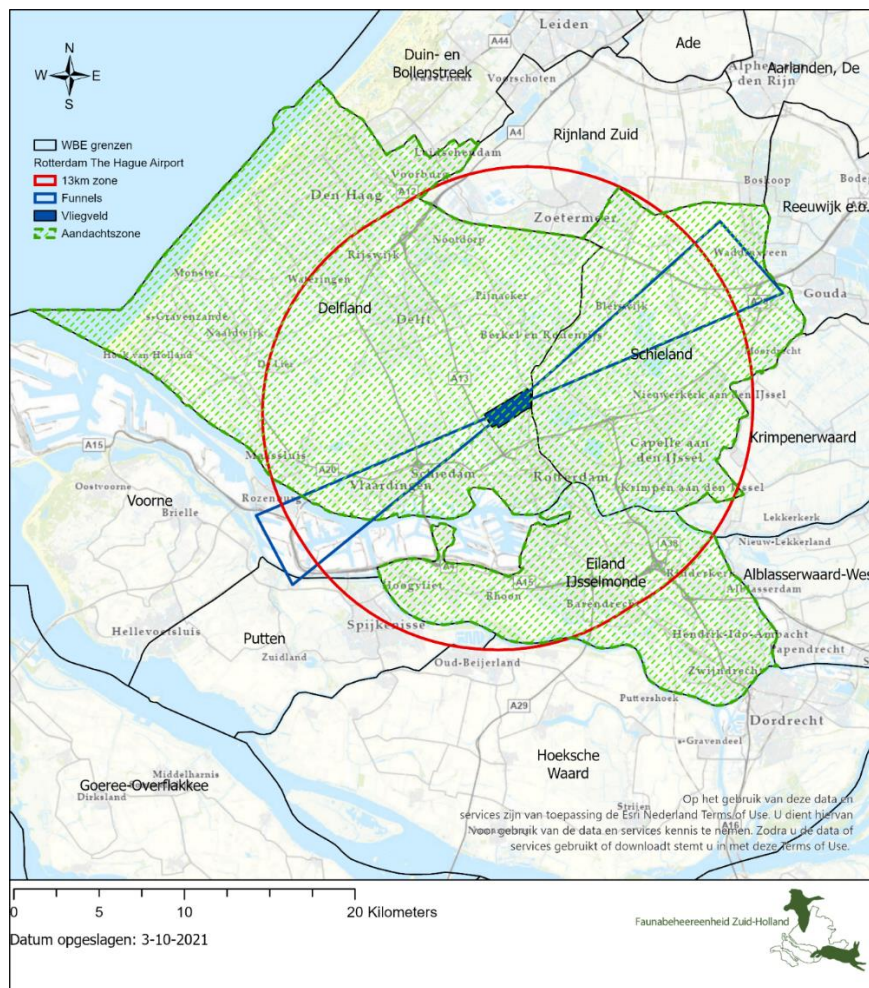

Afbeelding 49: Aandachtszone Schiphol - Zuid-Holland

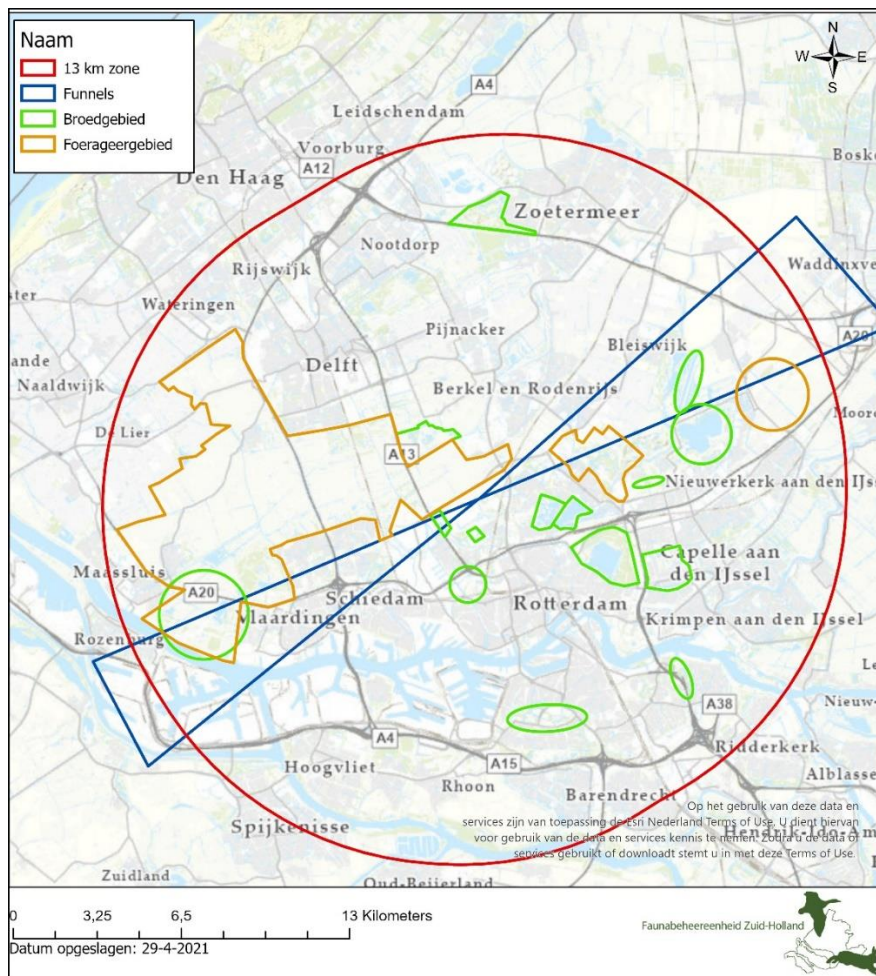
Rotterdam The Hague Airport (RTHA)

RTHA ligt ten noorden van Rotterdam in het midden van provincie Zuid-Holland. De 13 km zone rondom het vliegveld ligt in zes WBE's. Het grootste deel van de 13 km zone ligt in de WBE's Delfland en Schieland. Maar ook de WBE's Eiland IJsselmonde, Voorne, Rijnland-Zuid en de Hoeksche Waard bevatten delen van de zone. (Afbeelding 50) Bij de uitvoering van het ganzenbeheer zal er extra aandacht zijn voor het beheer in de 13 km zone (aandachtszone). Hierover worden in de regiogroepen afspraken gemaakt.

Het voornaamste foerageergebied ligt ten noordwesten van het vliegveld, in WBE Delfland. Hier worden jaarrond veel ganzen waargenomen. In de zomerperiode zijn dit voornamelijk grauwe ganzen met in mindere mate Canadese ganzen en nijlganzen. In de winterperiode wordt de standganzenpopulatie aangevuld met grote aantallen overwinterende ganzen. In deze periode zijn er veel kolganzen (wintergasten) aanwezig in het gebied. Rondom het vliegveld liggen ook verschillende broedlocaties waar ganzen in het voorjaar gebruik van maken. Zowel een belangrijk deel van de broedlocaties als de foerageergebieden liggen binnen, of aangrenzend aan, de aangegeven funnels. Ganzen die onderweg zijn naar de broedlocaties, en/of naar hun foerageergebieden, komen tijdens hun vlucht door, of vlak langs, de aanvliegroutes van de vliegtuigen. In de funnels vliegen zowel vliegtuigen als ganzen op dezelfde hoogtes wat aanvaringen tot gevolg kan hebben. (Afbeelding 51)

Afbeelding 50: Ligging van de WBE's ten opzichte van Rotterdam The Hague Airport, de funnels en de 13 km zone/ de aandachtszone

Afbeelding 51: Ligging van de broed- en foerageergebieden ten opzichte van de funnels en de 13km zone van Rotterdam The Hague Airport

5.4 Volksgezondheid en openbare veiligheid

Volksgezondheid

Ganzen en andere watervogels zijn dragers van verschillende pathogenen (ziekteverwekkers) die schadelijk kunnen zijn voor mensen. Blootstelling aan deze pathogenen kunnen bij de mens leiden tot onder andere diarree en voedselvergiftiging. Ganzen zouden ook een rol kunnen spelen bij de verspreiding van vogelgriep, waarvan hoogpathogene varianten, zoals H5N1 (2005-2006) en H5N8 (2014-2015), zeer besmettelijk voor pluimvee en watervogels zijn. De verspreiding van vogelgriep door ganzen op pluimvee is echter tot op heden niet wetenschappelijk vastgesteld (Steiof, et al., 2015). Gezondheidsgevaaren door watervogels ontstaan o.a. door de overbemesting van open water door watervogelconcentraties, waardoor gunstige omstandigheden voor de ontwikkeling van cyanobacteriën (blauwalgen of blauwwieren) ontstaan. Ook intestinale enterokokken en *Escherichia coli* uit de darmen van warmbloedige organismen (mens, zoogdier, vogels) komen voor en kunnen voor de menselijke gezondheid gevaarlijk worden. De overbemesting en het voorkomen van cyanobacteriën, enterokokken en *Escherichia* zijn in de meeste gevallen het gevolg van het (diffuse) inleiden van drijfmest, dierfecaliën en gereinigd rioolwater in grond- en open water. Toch waren bij 12 van de 37 onderzochte officiële zwemlocaties in Noord-Holland vogels zeker of waarschijnlijk oorzaak van een slechte bacteriologische kwaliteit (De Swart & Leenen, 2016). Het ging hier, in bijna alle gevallen, om ganzen. Zuid-Hollandse voorbeelden zijn: de zwemwaterlocatie Natuurbad de Donk waar grote aantallen ganzen problemen veroorzaken door uitwerpselen en kaalvreten van de ligweide (RPS advies- en ingenieursbureau bv, 2020); in 2016 is de zwemlocatie Plas Wilhelminapark gesloten geweest, de gemeente Rijswijk laat hier sinds 2008 legselreductie uitvoeren en bestrijdt wekelijks door

onderharken de uitwerpselen van de ganzen; in Natuurbad Put te Werve (Rijswijk) leven populaties Canadese ganzen en nijlganzen die in 2017 hebben bijgedragen aan de vorming van blauwalg met een tijdelijk negatief zwemadvies/zwemwaarschuwing tot gevolg (Severijns, 2017); op de zwemwaterlocatie Delftse Hout zijn in 2017 140 Canadese ganzen weggevangen vanwege vervuiling door uitwerpselen, ook nijlganzen zijn hier een probleem (Hoogheemraadschap van Delfland, 2017).

Openbare veiligheid

In de afgelopen jaren hebben zich op de openbare weg verschillende ongevallen voorgedaan waarbij ganzen de aanleiding of oorzaak waren. Langs snelwegen en in klaverbladen broeden steeds meer ganzen, doordat er vaak een passende habitat aanwezig is. Laagvliegende ganzen vormen een gevaar voor het verkeer. Automobilisten verwachten geen laagvliegende of wandelende ganzen op de rijbaan en voeren onveilige manoeuvres uit om een aanrijding te voorkomen. Jaarlijks worden meerdere snelwegen (deels) afgesloten door de aanwezigheid van ganzen en hun kuikens op de rijbaan. In 2018 en 2019 zijn ganzen landelijk minimaal veertien keer in het nieuws geweest als oorzaak voor ongevallen en baanafsluitingen, hierbij is meerdere malen een ambulance noodzakelijk geweest.

Overige schade

Ganzen kunnen voor overlast zorgen omdat ze parken, recreatiegebieden en golfbanen met hun uitwerpselen vervuilen, agressie vertonen of doordat ze zich bevinden op de openbare weg. In Zuid-Holland veroorzaken grauwe ganzen in de zomer overlast bij o.a. recreatieplassen en binnen de bebouwde kommen. Met name in parken waar recreanten ook gebruik van maken, kan er conflict ontstaan door agressieve ganzen. In waterrijke parken en rond recreatieplassen zijn de voet- en fietspaden, en soms ook de ontsluitingswegen voor aanwonenden, een veelgebruikte rustplaats voor ganzen. Ganzen gebruiken in toenemende mate wegen en paden van asfalt om te overnachten, zeker als deze langs water lopen. De warmte die het asfalt tot ver in de nacht afgeeft, bespaart de vogels energie. Een fietser in de ochtendschemer of een auto in de nacht kan een gans aanrijden. Ook uitwerpselen veroorzaken gevaarlijke situaties, doordat wegen, aanleg- en vissteigers glad worden. Binnen de bebouwde kom zijn Canadese ganzen, grauwe ganzen, verwilderde ganzen en hybride ganzen in toenemende mate een bedreiging voor de veiligheid van het wegverkeer, zo worden er steeds vaker waarschuwborden geplaatst voor ganzen op de rijbaan.

5.5 Concluderend

Door hun gedrag en de aantallen waarin ganzen samenkomen (bijvoorbeeld in rui-groepen) hebben ze directe effecten op hun (natuurlijke) leefomgeving. Zo zorgen grauwe ganzen door overbegrazing van riet voor een afname van de broedbiotopen van de grote karekiet, woudaap, roerdomp en purperreiger. Verder zijn ganzen een bedreiging voor de broedende zwarte sterns. De ecologische schade lijkt door het cumulatieve effect van meerdere jaren hoge graasdruk alleen maar toe te nemen. De aanwezigheid van ganzen in het verkeer en op recreatieterreinen zorgen voor risico's voor de volksgezondheid en openbare veiligheid. Daarnaast vormen (vliegende) ganzen risico's voor vertrekkende en landende vliegtuigen in de omgeving van Schiphol en Rotterdam The Hague Airport. Ook de landbouwschade door de grote populatie ganzen is substantieel.

6. Schade verminderen: effectiviteit van de beschikbare maatregelen

6.1 Inzetten van werende en verjagende middelen (preventieve maatregelen)

Hoewel de huidige beschikbare werende en verjagende middelen (preventieve maatregelen) slechts van korte duur of helemaal niet effectief zijn, begint voorkoming en beperking van schade met preventieve maatregelen genomen door de grondgebruiker. Preventieve maatregelen bestaan uit het afschermen van gewassen en de inzet van middelen die ganzen afschrikken. Weren en opzettelijk storen van de in dit faunabeheerplan besproken ganzensoorten is niet verboden. Mogelijke preventieve maatregelen tegen ganzen zijn visuele middelen zoals vogelverschrikkers, linten, vlaggen, ballonnen, het nabootsen van roofvogels etc. Andere middelen zijn gericht op akoestische afschrikkingsmethodes zoals knallen, ratels, vogelafweerpistool, schriklint, elektronische geluidsgolven etc.

In de Faunaschade Preventie Kit Ganzen geeft BIJ12-Faunazaken aan hoe en welke preventieve middelen kunnen worden ingezet om te trachten ganzenschade te voorkomen. Voor alle in te zetten passieve middelen geldt dat de reikwijdte beperkt is en dat gewenning snel optreedt, vaak binnen veertien dagen (Oord, 2009) (Taakgroep Gereedschapskist, 2013) (Buij, et al., 2018). Preventieve maatregelen zoals vlaggen, linten en dergelijke, knalapparaat en ultrasoon geluid zijn op zichzelf gebruikt niet effectief (Melman, et al., 2011). Afwisseling in tijd en ruimte (bijvoorbeeld verplaatsen) en tussen verschillende middelen kan de effectiviteit vergroten, maar vraagt om een buitenproportionele inspanning met beperkt resultaat. Een voorwaarde voor de inzet van werende en verjagende middelen is verder dat er voldoende foerageeralternatieven elders zijn.

Het effectief verjagen van ganzen vraagt om innovatie en ontwikkeling. Zo worden momenteel verjagingsmethodes zoals het gebruik van drones en lasers op kleine schaal toegepast. Hierbij wordt de technologie steeds verder ontwikkeld zodat er autonome verjaging kan plaatsvinden zonder veiligheidsrisico's voor andere natuurwaarden en/of mensen. Deze nieuwe methoden kunnen, wanneer er voldoende foerageeralternatieven elders zijn en het duidelijk is dat ze veilig kunnen worden ingezet, schade aan landbouwpercelen verminderen.

Toelichting preventieve maatregelen

Van de meeste preventieve maatregelen die worden genoemd is de effectiviteit in de meeste gevallen getest op ganzen, soms op kraaiachtigen en kleine zangvogels (mezen). Wetenschappelijke uitspraken over de effectiviteit van preventieve middelen voor andere soorten zijn schaars of ontbreken. De adviezen verwoord in de Faunaschade Preventie Kits van BIJ12-Faunazaken voor de inzet van preventieve middelen vormen de meest uitgewerkte informatie over preventieve middelen.

Rust- en foerageergebieden

Er zijn in Zuid-Holland winterrustgebieden aangewezen bij Reeuwijk en in de Alblasserwaard ([zie afbeelding 4 in hoofdstuk 2.2](#) van dit faunabeheerplan). Daarnaast zijn de Zuid-Hollandse Natura 2000-gebieden die zijn aangewezen voor ganzen en/of smienten, rust- en foerageergebied voor trekganzen. Een nadeel van rust- en foerageergebieden is een verhoging van het overlevingspercentage van de standganzenpopulatie, wat kan leiden tot sterkere populatiegroei.

6.2 Habitatbeheer

De populatieomvang van en het terreingebruik door ganzen kunnen worden beïnvloed door inrichtingsmaatregelen die de draagkracht van een leefgebied veranderen of de oppervlakte of aantrekkelijkheid ervan verlagen. Een mogelijke beheermaatregel is een aangepast maairegime om met name in ganzenrustgebieden de aantrekkelijkheid van graslandpercelen als foerageergebied op

cruciale momenten te verhogen (kort gras). Gelijktijdig kan een aangepast maairegime de aantrekkelijkheid van andere graslandpercelen verlagen (lang gras en ruigte). Voor agrarische graslanden betekent dit echter wel een afname in kwaliteit en kwantiteit van het gras. Ook het aanleggen van waterplassen en het toevoegen van nutriënten aan lokgewassen kan de aantrekkelijkheid van ganzenrustgebieden verhogen (Fox, et al., 2017).

De gewaskeuze in gebieden nabij broedplaatsen van ganzen kan tevens de mate van schade reduceren. Voor zover het teeltplan het toelaat, zou telen van schadegevoelige en dure gewassen direct naast broedplaatsen ontmoedigd kunnen worden. Het terreingebruik van ganzen is net als bij andere soorten een afweging tussen predatiedruk en foerageerkwaliteit. Hierdoor kan men de aantrekkelijkheid van agrarische graslandpercelen als foerageergebied verlagen door het predatierisico te verhogen (Buij, et al., 2018). Een voorbeeld hiervan is het aanleggen van houtwallen, roofvogel-zit-palen en bosjes die door predatoren gebruikt kunnen worden als dekking (Voslamber, et al., 2012). Het verhogen van de predatiedruk dient echter zeer zorgvuldig te gebeuren, omdat dergelijke beheermaatregelen de overlevingskansen van weidevogels, waaronder de bedreigde grutto, negatief beïnvloeden (Buij, et al., 2018).

Predatie

Vossen en marterachtigen worden vanzelfsprekend niet als maatregel in gezet in een beheerplan, maar kunnen met hun aanwezigheid bepaalde doelen wel ondersteunen, waarbij het opportunisme van bijvoorbeeld de vos niet onderschat moet worden bij de menukeuze als gevolg waarvan de vos zelf ook beheerd moet worden. Vossen kunnen in zekere zin de broedplaatskeus van ganzen beïnvloeden, de vogels gaan vooral op voor predatoren onbereikbare locaties broeden (bijv. eilandjes; (Van der Jeugd, et al., 2006)). Recentelijk is gebleken dat ook vossen vatbaar zijn voor (hoogpathogene varianten van) de vogelgriep (DWHC, 2021).

De zeearenden en andere roofvogels worden evenals vossen vanzelfsprekend ook niet als maatregel in gezet in een beheerplan, maar kunnen met hun aanwezigheid bepaalde doelen wel ondersteunen. Zo zal de zeearend als (top)predator haar prooien op twee manieren beïnvloeden. Ten eerste door het doden van de dieren: ze verwijderen aldus individuen uit de populatie. Ten tweede doordat alleen al de aanwezigheid van een predator het gedrag van potentiële prooien beïnvloedt. Deze kunnen hun habitatgebruik, activiteitspatroon of gedrag veranderen ten gevolge van predatierisico. De zeearend is redelijk succesvol als het om predatie van ganzen op individuniveau gaat. Zeearenden maken voor c.a. 59% van hun voeding gebruik van watervogels. Predatie van ganzen door zeearenden die zich in het gebied vestigen, is zonder meer te verwachten, de grauwe gans (38%) is samen met de meerkoet (34%) onder de watervogel-prooien gewild. Het is echter niet te verwachten dat de vestiging van zeearenden in de Noordelijke Delta de populatiegroei van standganzen significant helpt afnemen. De ganzen zullen naar verwachting wel hun broed- en foerageergedrag op dit type predator aanpassen.

6.3 Faunabeheer

Nestbehandeling

Bij nestbehandeling worden de eieren weggenomen of behandeld met olie, geschud of geprikt, waardoor het embryo niet langer levensvatbaar is. Bij beide nestbehandelingsmethodes is geconstateerd dat in de praktijk een klein aantal eieren toch uitkomt (Van der Jeugd, et al., 2006). In Zuid-Holland wordt geadviseerd het ei- bewerkingsprotocol van de FBE te volgen. Dit protocol is opgesteld in samenwerking met de TBO's en behelst een uniforme werkwijze bij het bewerken van ganzennesten. Het weghalen van eieren en er een laten liggen bleek vooralsnog de meeste geschikte methode. De effectiviteit van deze methode valt echter volledig in het niet bij de verwijdering van volwassen broedvogels. Meerdere studies tonen aan dat de effectiviteit voor nestreductie zeer beperkt is (Van der Jeugd, et al., 2006) (Kleijn, et al., 2012) (van Manen & Voslamber, 2013). Onderzoek op Texel heeft aangetoond dat nestreductie het aantal vliegvlugge jongen kan verminderen. Om

hetzelfde effect te bereiken als het verwijderen van een volwassen broedvogel, dienen alle eieren van een gans gedurende zijn hele leven (vier tot elf jaar) te worden behandeld (Van der Jeugd, et al., 2006). Om een reducerend effect te hebben in aanwas van een ganzenpopulatie, is een buitenproportionele inspanning vereist, waarbij minimaal 80% van alle bestaande nesten 100% wordt behandeld. Dit is praktisch niet haalbaar, omdat nesten zich vaak in rietkragen bevinden. Hierdoor worden bij betreding ook andere natuurwaardes verstoord en vernield en niet alle nesten zullen worden gevonden. Hoewel nestreductie de totale populatie standganzen niet reduceert, kan dit wel lokaal de toename van het aantal vogels beperken.

Verjaging met ondersteunend afschot

Verjaging met ondersteunend afschot heeft als doel enkele dieren te doden om zo grote groepen dieren langdurig te verjagen. Experts wijzen erop dat verjaging met ondersteunend afschot een effectieve manier van verjagen is, waarbij langdurige gedragsverandering optreedt. Dit is effectiever dan andere vormen van verjaging/wering, omdat het lerend vermogen van ganzen ervoor zorgt dat ze landbouwpercelen gaan vermijden. Bij verjaging met ondersteunend afschot treedt geen gewenning op (Guldemond, et al., 2016). Bij het 'Sommergänse-Projekt' van de Kreisjägerschaft Wesel (Noordrijn-Westfalen) werd in 2019 met wildcamera's vastgesteld dat bij ganzenverjaging (grauwe gans) zonder afschot, vijf tot tien uur later weer ganzen op het perceel invielen. Bij verjaging met ondersteunend afschot werden in de volgende achttien dagen geen ganzen op het perceel en de buurpercelen meer aangetroffen. Dit onderzoek loopt nog tot december 2023.

Volgens experts leggen vogels en zoogdieren de relatie tussen een schot en een soortgenoot die wordt gedood waardoor het effect van verjaging met afschot sterker is dan bij alleen in de lucht schieten. Dit werkt logischerwijs het beste bij sociaal georganiseerde diersoorten die in groepsverband foerageren (zoals ganzen, wilde zwijnen, eenden, kraaiachtigen). Het gevolg is dat de bewuste groep niet of minder snel terugkomt naar de plek waar is geschoten. Publicaties die dit onderschrijven zijn onder andere Madsen (1998a en b)⁴¹ en Rey & Liechti (2015)⁴². In deze publicaties wordt ook aangegeven dat afschot andere verjagings- en weringstechnieken effectiever maakt. Soorten die in deze onderzoeken specifiek worden genoemd zijn de smient, knobbelzwaan, meerkoet, Canadese gans, meeuwen en kraaiachtigen, zoals de zwarte kraai en ekster. Het betreft studies in o.a. Denemarken, Verenigde Staten en Australië. Indien gericht op het voorkomen van schade, dient afschot plaats te vinden waar schade dreigt. Verjaging met ondersteund afschot is het meest effectief wanneer ganzen vroeg in de ochtend dan wel in de avond landen op landbouwpercelen. Daarom dient de mogelijkheid te bestaan voor verjaging met ondersteunend afschot voor zonsopkomst en na zonsondergang. De verjaagprikkelers moeten daarbij frequent en consequent zijn en over een zo groot mogelijke oppervlakte met gelijktijdige toepassing voorkomen.

Afschot (populatiereductie)

Bij afschot, dat niet is gericht op een specifiek (reproductief) deel van de populatie, moet een groot deel van de aanwezige ganzen worden geschoten om een reductie van de populatie te bewerkstelligen. Afschot met populatiereductie tot doel, dient zo veel mogelijk onregelmatig en onvoorspelbaar te worden uitgevoerd om te voorkomen dat ganzen door alertheid buiten schootsafstand blijven.

Gebruik van een geluiddemper of een luchtdrukgeweer leidt tot minder verstoring van ganzen en daardoor tot efficiënter afschot. Hiermee wordt bovendien bereikt dat overige natuurwaarden minder worden verstoord. Over het algemeen zijn verstoringen die vroeg optreden, wanneer ganzen nog niet in een dagelijkse routine van foerageren zitten, het effectiefst (Radtke & Dieter, 2011). Mede hierom is

⁴¹ (Madsen, 1998a) (Madsen, 1998b) (Madsen, 1998a) (Madsen, 1998b)

⁴² (Rey & Liechti, 2015)

het van belang dat bij populatiereducerend afschot mogelijk is op de momenten dat standganzen zich van en naar hun foerageergebied bewegen, dus ook voor zonsopkomst en na zonsondergang. Voor effectief beheer dienen uitvoerders de mogelijkheid te hebben om onregelmatig en onvoorspelbaar afschot toe te passen, afgestemd op de aanwezigheid van standganzen in of nabij schadegevoelige percelen of natuurgebieden. Hiervoor dienen zij middelen tot hun beschikking te hebben om ganzen binnen schootsafstand te krijgen, zoals lokganzen, lokvoer en elektronische akoestische middelen. Hierdoor kunnen niet alleen meer ganzen worden geschoten, maar wordt ook voorkomen dat ganzen buiten de gewenste schootsafstand blijven. Aangeschoten ganzen mogen niet door cervicale dislocatie (nek omdraaien) worden gedood. De uitvoerders dienen aangeschoten gewonde ganzen zo snel mogelijk met het geweer te doden. Indien dit te gevaarlijk is of niet mogelijk, dient de uitvoerder snel en effectief te doden door het vakkundig gebruik van een slag- of steekwapen.

Broedvogelreductie

Het broedsucces (aanwas) van een populatie wordt bepaald door de gemiddelde legselgrootte, het uitkomstsucces van de nesten en de kuikenoverleving. De ganzenpopulatie wordt het meest beïnvloed door de overlevingskansen van volwassen ganzen en in mindere mate door de overlevingskansen van nog niet broedende ganzen en van eieren. Afschot is het meest effectief wanneer het wordt uitgevoerd in het vroege voorjaar, met name vlak voor de broedperiode in februari-maart. In deze tijd vormen ganzen een broedpaar, en afschot van minstens één van de twee zal zowel de populatie terugbrengen als de aanwas in dat jaar verlagen. Door met name broedparen (koppelvormers) te verwijderen, kan een populatie in omvang relatief snel afnemen. De effectiviteit van afschot van broed(rijpe)vogels is groter dan van ongericht afschot, er hoeven minder dieren te worden verwijderd voor hetzelfde effect. Daarmee wordt het totale aantal te doden dieren in de opvolgende jaren beperkt.

Vangen en doden van ruiende ganzen

Door de jaarlijkse rui van de slagpennen kunnen ganzen drie tot vijf weken niet vliegen (Kahlert, 2006). Rui van broedende en niet-broedende vogels vindt plaats op verschillende locaties (Madsen, et al., 1999). Broedende vogels bevinden zich ten tijde van de rui samen met hun nog niet vliegvlugge kuikens op geschikte opgroeilocaties nabij de broedplekken. Niet-broedende ganzen zoeken optimale ruilocaties uit waarbij veiligheid van groter belang is dan het voedselaanbod. In de maanden mei, juni en juli ruien standganzen (ieder in hun eigen ritme) en ze kunnen dan worden gevangen om vervolgens met behulp van CO₂ te worden gedood. Dit is een zeer dure maar wel efficiënte manier van populatiereductie door de relatief geringe inzet die nodig is tegenover de hoge aantallen ganzen die per actie uit de populatie kunnen worden onttrokken. De resultaten van de ganzenvangacties in de verschillende provincies laten zien dat men in staat is om met een vangactie gemiddeld 400 dieren weg te nemen uit de populatie. Het doden van ruiende ganzen is een methode waarbij met een eenmalige inspanning een groot aantal standganzen uit de populatie kan worden weggenomen (Van der Jeugd, et al., 2006) (Kleijn, et al., 2012). De effectiviteit heeft zich in de praktijk bewezen, zowel in binnen- als buitenland (Stahl, et al., 2013). Tijdens de rui zijn ganzen relatief eenvoudig en met minimale verstoring van overige natuurwaarden te vangen met een vangkraal. Voor de uitvoering van deze beheermaatregel wordt een hierin gespecialiseerd bedrijf ingeschakeld.

Wageningen Livestock Research en de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) hebben het doden van ganzen met CO₂ in de ruiperiode onderzocht (Gerritzen, 2010). Het onderzoek toonde aan dat ganzen binnen één minuut bewusteloos raken. Men concludeerde dat het doden van groepen ruiende ganzen met oplopende CO₂-concentraties vanuit dierenwelzijn acceptabel is wanneer het Richtsnoer Ganzendoden (Raad voor Dierenaangelegenheden, 2012) wordt gevolgd. In het richtsnoer staan concrete randvoorwaarden over wanneer en hoe het middel kan worden ingezet. Zo worden er eisen gesteld aan de apparatuur (o.a. opbouw van concentraties, meetapparatuur) en het gebruik ervan (o.a. aantallen dieren, tijdsduur, expertise). Wel is uit onderzoek gebleken dat het doden met

oplopende CO₂-concentraties meer stress veroorzaakt bij een individuele gans dan een goed geplaatst schot en daarmee minder diervriendelijk is (Sharp & Saunders, 2011).

6.4 Concluderend

Er zijn verschillende methodes voorhanden waarmee ganzen kunnen worden beheerd. Preventieve maatregelen alleen zijn niet voldoende effectief bij een grote populatieomvang. Legselreductie (nestbewerking) is een alternatief voor het doden van ganzen, maar vraagt een onrealistisch grote inspanning om de populatie te laten afnemen. Bij maatregelen zoals koppelreductie en afschot waarbij broed(rijpe)vogels worden onttrokken aan de populatie, is er sprake van een direct en indirect effect. Naast de directe afname van het aantal ganzen, wordt indirect voorkomen dat de populatie middels aanwas toeneemt. De noodzakelijke beheerinspanning voor de daaropvolgende jaren wordt hiermee gelijktijdig beperkt. Met het vangen en doden van ruiende ganzen kan met een eenmalige inspanning een groot aantal dieren uit de populatie worden weggenomen. Het vangen en de nestbewerking kunnen jaarlijks slechts korte tijd worden ingezet waarmee de uiteindelijke bijdrage relatief gering is. Er zijn ook meer duurzame oplossingen zoals inrichtingsmaatregelen, waarbij terreinen exclusief rustgebieden minder geschikt worden gemaakt voor ganzen. Deze oplossingen zijn in Zuid-Holland echter zeer beperkt inzetbaar. Het inzetten van alle mogelijkheden van verjagen tot afschot zullen gezien de grote populaties de komende beheerperiode noodzakelijk zijn.

Literatuur

- Anon., 2020. *Convenant reduceren risico vogelaanvaringen Schiphol 2020-2024*, s.l.: s.n.
- Bakker, E., 2010. Effect van zomerbegrazing door Grauwe ganzen op de uitbreiding van waterriet. *De Levende Natuur*, Volume 112 (1), pp. 57-59.
- Bakker, E. et al., 2018. High Grazing Pressure of Geese Threatens Conservation and Restoration of Reed Belts. *Frontiers in Plant Science*, Issue 9, p. 1649.
- Beintema, A. & Groot Bruinderink, G., 2004. *Verstoring door jacht en andere handelingen binnen foerageergebieden voor Ganzen en Smienten, gezien in de context van het beleidskader faunabeheer*, Wageningen: Alterra.
- Bekhuis, J. et al., 1987. *Atlas van de Nederlandse vogels*. Beek-Ubbergen: SOVON.
- Bijlsma, R. et al., 2019. *Defining and applying the concept of Favourable Reference Values for species and habitats under the EU Birds and Habitats Directives*, Wageningen: Wageningen Environmental Research.
- Bos, D. et al., 2014. Utilisation of a coastal grassland by geese after managed re-alignment. *Journal of Coastal Conservation*, Issue 18, pp. 471-479.
- Brouwer, E. & van den Broek, T., 2010. Ganzen brengen landbouw naar het ven. *De Levende Natuur*, Issue 111 (1), pp. 60-62.
- Buij, R. & Koffijberg, K., 2019. *Ganzen en ganzenschade in Nederland. Overzicht van kennis en kennishiaten voor effectief beleid*, Wageningen: Wageningen Environmental Research.
- Buij, R., Lammertsma, D. & Melman, T., 2018. *Overzicht onderzoek schadesoorten in Nederland en Leidraad beoordeling onderzoek wildschade*, Wageningen: Wageningen Environmental Research.
- Cramp, K. & Simmons, S., 1977. *The birds of the Western palearctic. Volume 1: Ostrich to Ducks*. Oxford: Oxford University Press.
- de Boer, V. & van der Jeugd, H., 2007. *Zomerganzen in het Deltagebied in 2007*, Beek-Ubbergen: SOVON.
- De Fouw, J. & Van der Hut, R., 2017. *Effecten van ganzen in Friese Natuurgebieden*, Feanwâlden: Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek.
- De Swart, E. & Leenen, I., 2016. *Hoe bereiken we een goede zwemwaterkwaliteit op alle Noord-Hollandse zwemlocaties? Resultaten van het quickscan-onderzoek 'Verbeteren kwaliteit zwemwateren'*, Houten: Sweco.
- Dessborn, L., Hessel, R. & Elmborg, J., 2016. Geese as vectors of nitrogen and phosphorus to freshwater systems. *Inland Waters*, Volume 6, p. 111-122.
- DWHC, 2021. *Vogelgriep bij jonge vossen*. [Online] Available at: <https://www.dwhc.nl/vogelgriep-gevonden-bij-jonge-vossen/>
- Ebbing, B. S. & van der Grinten-van Rossum, J. G. M., 2004. *Advies over de vraag hoeveel hectaren ganzen- en smientenopvanggebied in Nederland nodig zijn om de huidige aantallen ganzen en smienten op te vangen*, Wageningen: Alterra.
- Faunabeheereenheid Noord-Holland, 2018. *Ganzenbeheerplan Omgeving Schiphol 2018-2024*, Haarlem: Faunabeheereenheid Zuid-Holland.
- Fox, A. et al., 2010. Current estimates of goose population sizes in western Europe, a gap analysis and an assessment of trends. *Ornis svecica*, pp. 115-127.
- Fox, A., Elmborg, J., Tombre, I. & Hessel, R., 2017. Agricultural and herbivorous waterfowls: A review of the scientific basis for improved management. *Biological Reviews*, Issue 92(2), pp. 854-877.
- Gerritzen, M., 2010. *Het doden van ganzen met CO2 en argon*, Lelystad: Wageningen UR Livestock Research.
- Gommer, R. & Keuper, D., 2020. *Integrale telling standganzen Zuid-Holland 2020*, Culemborg: CLM Onderzoek en Advies.
- Guldmond, J., den Hollander, H., van Well, E. & Keuper, D., 2016. *Kosten en baten voor de landbouw van schadesoorten*, Culemborg: CLM Onderzoek en Advies.

Hoogheemraadschap van Delfland, 2017. *Zwemwaterprofiel Delftse Hout*, s.l.: Hoogheemraadschap van Delfland.

Hornman, M. et al., 2013. *Watervogels in Nederland 2001/2012*, Nijmegen: Sovon Vogelonderzoek.

Hornman, M. et al., 2021. *Watervogels in Nederland in 2018/2019*. , RWS-rapport BM 21.08. , Nijmegen: Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Kahlert, J., 2006. Effects of feeding patterns on body mass loss in moulting Greylag Geese Anser. *Bird Study*, pp. 20-31.

Kleijn, D. & Bos, D., 2010. Een pilotstudie naar de interactie tussen broedende weidevogels en Brandganzen. *De Levende Natuur*, Issue 111, pp. 64-67.

Kleijn, D. et al., 2012. *In Nederland broedende Grauwe ganzen - Ontwikkelingen in landbouwkundige schade en factoren die hun ruimtegebruik beïnvloeden*, Wageningen: Alterra.

Kleijn, D., van Winden, E., Goedhart, P. & Teunissen, W., 2009. *Evaluatie opvangbeleid 2005-2008 overwinterende ganzen en smienten. Deelrapport 10. Hebben overwinterende ganzen invloed op de weidevogelstand?*, Wageningen: Alterra.

Landelijke technische werkgroep zomertelling ganzen, 2012. *Protocol zomertelling ganzen*, s.l.: s.n.

Lensink, R., 1996. De opkomst van exoten in de Nederlandse Avifauna: verleden, heden en toekomst. *Limosa*, Issue 69, pp. 103-130.

Lensink, R., 1996. Vreemde vogels in de Nederlandse Avifauna: verleden, heden en wat voor een toekomst. *Vogeljaar*, Issue 44, pp. 145-164.

Lensink, R., van den Bergh, L. & Voslamber, B., 2013. De geschiedenis van de Grauwe Gans als Nederlandse broedvogel in de 20e eeuw. *Limosa*, Issue 86, pp. 1-11.

Lensink, R., van Horssen, P. & de Fouw, J., 2010. *Faunabeheerplan zomerganzen Zuid-Holland*, Culemborg: Bureau Waardenburg.

Madsen, J., 1998a. Changing trade-offs between predation risk and food intake: gaining access to feeding patches during spring-fattening in pink-footed geese Anser brachyrhynchus. *Skrifter-Norsk Polarinstittut*, pp. 305-312.

Madsen, J., 1998b. Experimental refuges for migratory waterfowl in Danish wetlands. I. Baseline assessment of the disturbance effects of recreational activities. *Journal of Applied Ecology*, pp. 386-397.

Madsen, J., Fox, T. & Cracknell, J., 1999. *Goose populations of the Western Palearctic*, Wageningen: Wetlands international Publication Nr. 49.

Meininger, P. L. & van Swelm, N. D., 1994. Brandganzen Branta leucopsis als broedvogel in het Deltagebied. *Limosa*, Issue 67, pp. 1-1.

Melman, T., de Lange, H. & Clerkx, A., 2011. *QuickScan effectiviteit van het weren en verjagen van ganzen*, Wageningen: Alterra.

Mowbray, T., Sedinger, J. & Trost, R., 2002. *Canada goose (Branta canadensis)*. *The Birds of North America*, s.l.: The Birds of North America Online.

Olson, M., Hage, M., Binkley, M. & Binder, J., 2005. Impact of migratory snow geese on nitrogen and phosphorus dynamics in a freshwater reservoir. *Freshwater Biology*, Issue 50, p. 882–890.

Oord, G., 2009. *Handreiking faunaschade*, Dordrecht: Faunafonds.

Raad voor Dierenaangelegenheden, 2012. *Richtsnoer ganzendoden*, 's-Gravenhage: Raad voor Dierenaangelegenheden.

Radtke, T. & Dieter, C., 2011. Canada Goose Crop Damage Abatement in South Dakota. *Human–Wildlife Interactions*, 5(2), p. 315–320.

Rey, L. & Liechti, F., 2015. *Overview of the aims and the extent of birdstrike prevention by lethal control on international airports. A literature review on behalf of the Federal Office of Civil Aviation (FOCA)*, Sempach: Swiss Ornithological Institute.

Roodbergen, M., Kleyheeg, E., Alefs, P. & Teunissen, W., 2019. *Effecten van ganzen op weidevogels in Zuid-Holland*, Nijmegen: Sovon Vogelonderzoek Nederland.

RPS advies- en ingenieursbureau bv, 2020. *Zwemwaterprofiel Natuurbad De Donk*, Tiel: Waterschap Rivierenland.

Sarneel, J., Huig, N., Veen, G. & Rip, W. B. E., 2014. Herbivores enforce sharp boundaries between terrestrial and aquatic ecosystems. *Ecosystems*, Issue 17, pp. 1426-1438.

Schekkerman, H., 2012. *Aantalsschattingen van broedende ganzen in Nederland: een evaluatie en kwantificering van de onderzoeksmarges.*, Nijmegen: Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Schekkerman, H. et al., 2000. *Overzomerende grauwe ganzen in het noordelijk Deltagebied; een modelmatige benadering van de aantalontwikkeling bij verschillende beheersscenario's*, Wageningen: Alterra, Research instituut voor de groene ruimte.

Schekkerman, H., van den Bremer, L., Koffijberg, K. & Stahl, J., 2020. *Evaluatie van het Ganzenbeheerplan 2015-2020 Zuid-Holland*, Nijmegen: Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Severijns, R., 2017. *Ganzenbeheerplan gemeente Rijswijk*, s.l.: Gemeente Rijswijk.

Sharp, T. & Saunders, G., 2011. *A model for assessing the relative humaneness of pest animal control methods Second edition*, Canberra: Australian Government Department of Agriculture, Fisheries and Forestry.

Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018. *Vogelatlas van Nederland*, Utrecht/Antwerpen: Kosmos.

Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021. *Brandgans*. [Online]
Available at: <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1670>

Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021. *Broed- en watervogelrapporten*. [Online]
Available at: <https://www.sovon.nl/nl/monitoringrapporten>

Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021. *Canadese gans*. [Online]
Available at: <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1661>

Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021. *Grauwe gans*. [Online]
Available at: <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1610>

Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2021. *Kolgans*. [Online]
Available at: <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1590>

Stahl, J. et al., 2013. *Beheer van zomerganzen in de Provincie Utrecht*, Nijmegen: Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Steiof, K., Mooij, J. & Petermann, P., 2015. Die "Wildvogelthese" zum Auftreten hoch pathogener Vogelgriepviren - aktueller Stand und kritische Prüfung der Position des Friedrich-Loeffler-Instituts (Stand: Juni 2015). *Vogelwelt*, Issue 135, pp. 131-145.

Taakgroep Gereedschapskist, 2013. *Ganzenakkoord. Product: Gereedschapskist. Maatregelen voor het verminderen van schade door ganzen in de zomerperiode*, Utrecht: IPO.

Teixeira, R., 1979. *Atlas van de Nederlandse broedvogels*. 's Graveland: Natuurmonumenten.

van den Wyngaert, I. et al., 2003. Long-term effects of yearly grazing by moulting Greylag geese (*Anser anser*) on reed (*Phragmites australis*) growth and nutrient dynamics. *Aquatic botany*, Issue 75, pp. 229-248.

van der Hut, R., Brongers, M., Bijkerk, W. & de Fouw, J., 2018. *Jonge moerassen in Groningen. Successie en perspectieven*, Feanwâlden: Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek.

van der Jeugd, H., 2012. *Populatiodynamische parameters van brandganzen in Nederland*, Wageningen: Vogeltrekstation.

Van der Jeugd, H. et al., 2006. *Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei?*, Beek-Ubbergen: Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Van der Winden, J., 2010. De effecten van Grauwe Ganzen op broedkolonies van Zwarte Sterns. *De Levende Natuur*, Issue 111, pp. 130-133.

Van der Winden, J. & Dreef, C., 2019. *Effecten van ganzen op moerasvogelhabitat in de Oostelijke Vechtplassen. Literatuurstudie in verband met instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen.*, Utrecht: Jan van der Winden Ecology.

Van der Winden, J. & van Beusekom, R., 2015. *Riet en ruimte voor de roerdomp*, s.l.: Vogelbescherming Nederland.

van Manen, Y. & Voslamber, B., 2013. *Quick scan grauwe ganzen zomergebieden Groningen; Gansvriendelijke maatregelen om schade door overzomerende ganzen te voorkomen*, Wirdum & Nijmege: Ingenieursbureau de Overlaat & Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Veen, G. et al., 2013. Aquatic grazers reduce the establishment and growth of riparian plants along an environmental gradient. *Freshwater Biology*, Issue 58, pp. 1794-1803.

Visbeen, F. et al., 2012. *Onderzoek effect ganzen op Natura 2000 doelstellingen in Laag Nederland*, Heiloo: Landschap Noord-Holland.

Visser, A., Keuper, D., Huber, M. & Guldemon, A., 2015. *Faunabeheerplan ganzen Zuid-Holland 2015-2020*, Culemborg: CLM Onderzoek en Advies & Faunabeheereenheid Zuid-Holland.

Visser, D. & Keuper, D., 2013. *Integrale telling Zomerganzen in Zuid-Holland 2011: Resultaten en aanbevelingen*, Culemborg: CLM.

Voslammer, B., 2002. Grauwe Gans Anser anser. Pp 98-99. In: *SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002: Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5*. Leiden: s.n.

Voslammer, B., 2005. *Aantal broedende ganzen in de provincie Zuid-Holland in 2005*, Beek-Ubbergen: SOVON.

Voslammer, B., 2011. Grauwe gans van rode lijst tot straatschoffie. *SOVON nieuws*, 24(4).

Voslammer, B., Mulder, J. & van den Bremer, L., 2012. *Invloed van de vos op het broedsucces van Grauwe Ganzen; een pilotstudie in de Gelderse Poort*, Nijmegen, de Bilt, Nijmegen: Sovon Vogelonderzoek Nederland, Mulder-Natuurlijk, de Zoogdiervereeniging.

Voslammer, B., van der Jeugd, H. & Koffijberg, K., 2010. Broedende ganzen in Nederland. *De levende natuur*, januari.

Bijlage 1: Wettelijk kader ⁴³

Wettelijke bescherming van in het wild levende ganzen

De bescherming van alle van nature voorkomende dier- en plantensoorten in Nederland is geregeld in de op 1 januari 2017 van kracht geworden Wet natuurbescherming (Wnb). De Wnb legt de meeste taken en bevoegdheden bij de provincies. In dit kader hebben Provinciale Staten van Zuid-Holland de Omgevingsverordening Zuid-Holland en Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland de Beleidsregel uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland (besluit van 6 december 2016 met kenmerk PZH-2016-572390356) vastgesteld. De grauwe gans, brandgans, kolgans en Canadese gans zijn allen beschermd onder de Wet natuurbescherming.

Wet Natuurbescherming

Een belangrijke basis voor de Nederlandse Wnb is de Europese Vogelrichtlijn. De Wet natuurbescherming (artikel 3.1 Wnb) beschermt alle in het wild levende vogelsoorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn. De wet verbiedt:

- 1 Het opzettelijk doden of vangen van vogels (artikel 3.1 lid 1).
- 2 Het opzettelijk vernielen of beschadigen van nesten, rustplaatsen en eieren van vogels, of het wegnemen van nesten (artikel 3.1 lid 2).
- 3 Het rapen en onder zich hebben van eieren van vogels (artikel 3.1 lid 3).
- 4 Het opzettelijk storen van vogels voor zover dat wezenlijke invloed heeft op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort (artikel 3.1 leden 4 en 5).
- 5 Het bezit, het vervoer en de handel in vogels, dood of levend, dan wel delen of producten daarvan (artikel 3.2).

Europese Vogelrichtlijn

De kolgans en grauwe gans zijn soorten als bedoeld in artikel 4 lid 2 van de Vogelrichtlijn, waarvoor als geregeld voorkomende trekvogels, beschermingsmaatregelen moeten worden getroffen. De brandgans is geplaatst op Bijlage I van de Vogelrichtlijn, en valt onder artikel 4 lid 1 van de Vogelrichtlijn. Voor de brandgans moeten ook beschermingsmaatregelen worden getroffen, zoals het aanwijzen van speciale beschermingszones. De kolgans, grauwe gans en Canadese gans vallen ook onder artikel 7 lid 2 van de Vogelrichtlijn, Bijlage II/B, als ganzensoorten waarop mag worden gejaagd in de lidstaten waarbij deze soort is vermeld. Hierbij dienen de lidstaten erop toe te zien dat de jacht op deze soorten de pogingen tot instandhouding die in hun verspreidingsgebied worden ondernomen, niet in gevaar brengt. Nederland kent in tegenstelling tot andere lidstaten, zoals België, Duitsland, Denemarken, Frankrijk, Finland, Noorwegen, Spanje en Zweden, geen jacht op ganzen.

Verder is zowel de kolgans als grauwe gans geplaatst op Bijlage III/B van de Vogelrichtlijn. Verder staan de kolgans en de grauwe gans in Bijlage III/B van de Vogelrichtlijn. Deze bijlage maakt het mogelijk dat lidstaten het volgende toestaan:

1. de verkoop, het vervoer voor verkoop en het in bezit hebben voor verkoop;
2. het aanbieden van levende en dode vogels ter verkoop;
3. producten van gemakkelijk herkenbare delen van de vogels of uit de vogels verkregen producten.

Dit kan op grond van artikel 6, lid 3 van de Vogelrichtlijn: alleen als de vogels op geoorloofde wijze zijn gedood of gevangen, of op een andere toegestane manier zijn verkregen.

Bern-conventie & het Verdrag van Bonn

De Bern-conventie (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats) is een verdrag van de Raad van Europa dat in 1979 in Bern werd gesloten. Het doel is het behoud van (met

⁴³ Onderdelen van dit wettelijk kader zijn overgenomen uit het Faunabeheerplan ganzen Noord-Holland 2021 - 2024

name bedreigde) wilde dier- en plantensoorten. Het verdrag is verwerkt in de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn, en in de Wet natuurbescherming. Op grond van de Conventie van Bern zijn de grauwe gans, kolgans en Canadese gans aangewezen in appendix III en de brandgans in appendix II. Diersoorten opgenomen in appendix III zijn de te beschermen diersoorten. Diersoorten van appendix II zijn strikt te beschermen diersoorten. Voor deze soorten gelden strengere verboden voor het opzettelijk doden en vangen dan bij de diersoorten opgenomen in appendix III. In Nederland is deze bescherming geïmplementeerd via de Vogelrichtlijn.

In het 'Verdrag inzake de bescherming van trekkende wilde diersoorten' (het Verdrag van Bonn) zijn zowel de kolgans, grauwe gans, Canadese gans als de brandgans opgenomen in appendix II. Het Verdrag bevat richtlijnen voor het sluiten van overeenkomsten tussen partijen en niet-partijen ter bescherming van trekkende soorten, de zogenaamde 'Bonn-overeenkomsten' ten behoeve van de bescherming van op appendix II opgenomen soorten.

African Eurasian Waterbird Agreement (AEWA)

AEWA is een overeenkomst die is aangenomen in het kader van het Verdrag van Bonn ('Overeenkomst in de zin van artikel IV lid 3, van het Verdrag van Bonn'). Het trad in 1999 in werking en is gericht op de instandhouding van trekkende watervogels. De insteek van het verdrag zijn de trekroutes (flyways) die watervogels gebruiken. AEWA heeft betrekking op zogenaamde Range States. Dat zijn landen in Afrika, het Midden-Oosten, Europa, Centraal-Azië, Groenland en de Canadese archipel. Om te kunnen rusten en foerageren tijdens de trek zijn de watervogels aangewezen op de wetlands in deze landen. Onder de AEWA fungeren een aantal werkgroepen. Voor de trekkende ganzen is er de AEWA European Goose Management International Working Group. Deze werkgroep fungeert als het belangrijkste coördinatie- en besluitvormingsorgaan van het AEWA European Goose Management Platform (EGMP). Het doel van de EGMP is om op lange termijn een gunstige staat van instandhouding te waarborgen voor alle ganzen en hun populaties die onder hun bevoegdheid vallen, door te zorgen voor duurzaam gebruik en beheer op flyway-niveau.

AEWA-managementplan

Sinds begin 2018 werkt de AEWA aan managementplannen voor een gestructureerd en geïntegreerd beheer, inclusief duurzaam gebruik van ganzenpopulaties van de grauwe gans, brandgans en kolgans in Europa. Dit is uitgewerkt in Annex 3 van de AEWA-overeenkomst. In Annex 3, tabel 1, kolom C is bepaald dat voor de kolgans, grauwe gans en brandgans in de regio Noordwest Europa geen bijzondere (extra) beschermingsmaatregelen nodig worden geacht. De Canadese gans is niet opgenomen in de AEWA.

De managementplannen voor grauwe gans en brandgans zijn gebaseerd op artikel 4.3.3. en 4.3.4. van het Actieplan bij de AEWA-overeenkomst (Annex 3). In artikel 4.3.3 is gesteld dat de partijen zullen samenwerken om geschikte technieken te vinden om de schade zo veel mogelijk te beperken of de effecten van de schade, in het bijzonder aan gewassen, aangericht door de in Tabel 1 opgenomen populaties, te verzachten, daarbij gebruikmakend van de ervaring die elders in de wereld is opgedaan. Artikel 4.3.4. stelt vervolgens dat de partijen zullen samenwerken om actieplannen (managementplannen) voor individuele soorten te ontwikkelen voor populaties die belangrijke schade aanrichten, in het bijzonder aan gewassen. In de werkgroep voor de Nederlandse landelijke AEWA-aanpak (WAG) hebben vertegenwoordigers van de provincies, de faunabeheereenheden, BIJ12-Faunazaken en het ministerie van LNV zitting.

Verwilderde en hybride soorten

Voor zowel hybride ganzen als verwilderde exemplaren van gedomesticeerde ganzen geldt dat deze niet worden beschermd door specifieke wettelijke verboden zowel nationaal, Europees of internationaal. Wel geldt er een bescherming op grond van de zorgplicht (artikel 1.11 Wnb) en geldt

dat deze ganzen slechts kunnen worden bestreden met het geweer op basis van een opdracht op basis van artikel 3.18 Wnb. Bovendien moet worden voorkomen dat ganzen onnodig lijden indien ze worden gevangen, of gedood (artikel 3.24 lid 1 Wnb). Conform artikel 3.25 van de Wnb worden bij de opdracht op grond van artikel 3.18 van de Wnb ook de middelen aangewezen die voor het vangen en doden van dieren mogen worden gebruikt. Binnen het AEWA-verdrag, Annex 3, is ook een verplichting opgenomen dat deelnemende partijen gehouden zijn om introducties tegen te gaan van soorten die een bedreiging kunnen vormen voor de 'van nature voorkomende vogelsoorten'. In dat verband verwijzen wij korthedshalve naar de artikelen 2.5.1 t/m 2.5.3 van het AEWA-verdrag, waarin is opgenomen dat deelnemende partijen maatregelen nemen om introducties en ontsnappingen tegen te gaan. Maar ook dat zo nodig maatregelen genomen moeten worden om aanwezige 'non-native' soorten als verwilderde en hybride ganzensoorten uit de vrije natuur te verwijderen.

Natura 2000

De Wet natuurbescherming ziet toe op de bescherming van de Natura 2000-natuurgebieden. Natura 2000-gebieden zijn van internationaal belang, bijvoorbeeld als overwinteringsplaats voor vogels. De daartoe bevoegde minister wijst Natura 2000-gebieden aan. In Nederland zijn 161 Natura 2000-gebieden aangewezen. Daarvan liggen er 21 (gedeeltelijk) in de provincie Zuid-Holland (afbeelding 52). Bij het aanwijzen van een Natura 2000-gebied worden instandhoudingsdoelstellingen (IHD) voor het betreffende gebied beschreven. Daarbij kan het gaan om instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van de leefgebieden van vogels, voor zover nodig ter uitvoering van de Vogelrichtlijn. Gedeputeerde Staten zijn verplicht zorg te dragen voor het treffen van instandhoudingsmaatregelen ten aanzien van de in de provincie gelegen Natura 2000-gebieden en moeten ook, indien daar aanleiding voor bestaat, passende maatregelen nemen om verslechtering van de kwaliteit van Natura 2000-gebieden te voorkomen. Daarnaast moet er voor ieder aangewezen Natura 2000-gebied een beheerplan worden opgesteld.

Voor activiteiten in het kader van faunabeheer waarvan kan worden uitgesloten dat ze significante gevolgen kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied, is geen vergunning op grond van de Wet natuurbescherming nodig (artikel 2.7 Wnb). Voor alle andere gevallen geldt dat moet worden onderzocht wat de gevolgen kunnen zijn. Dat gebeurt voor een deel in de Natura 2000-beheerplannen. In het beheerplan kan worden opgenomen onder welke voorwaarden bestaande activiteiten met mogelijk significante gevolgen zoals faunabeheer vergunningsvrij mogen worden uitgevoerd. Uitgangspunt is dat de activiteiten geen significant negatieve invloed hebben op de gunstige staat van instandhouding van de beschermde natuurwaarden. In Zuid-Holland is faunabeheer niet of beperkt opgenomen in de Natura 2000-beheerplannen. Faunabeheer kan ook nodig zijn om de natuurwaarden te beschermen, in bijvoorbeeld het Natura 2000-gebied Boezems Kinderdijk hangt het ganzenbeheer samen het Natura 2000-beheer.

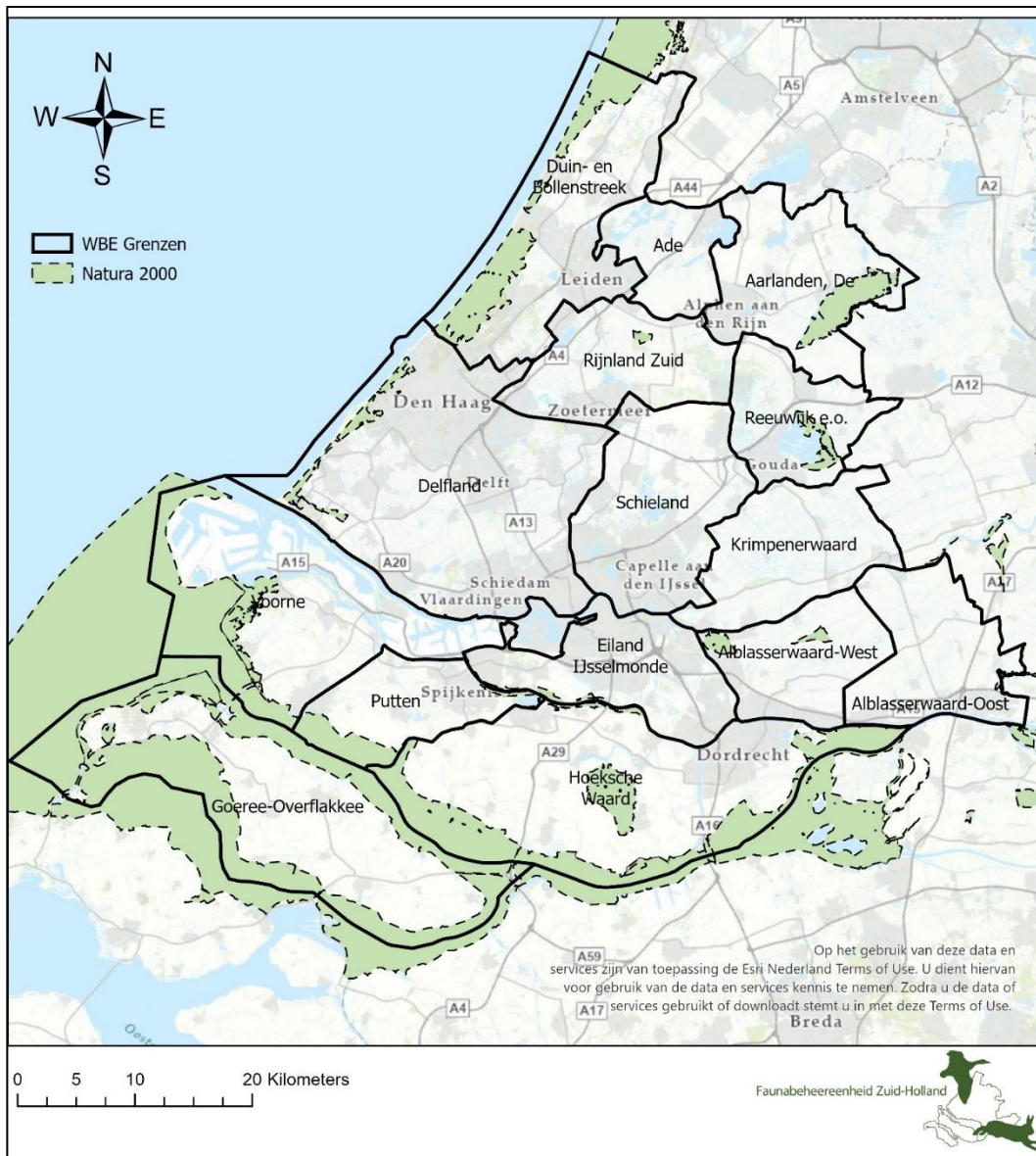
Kaderrichtlijn Water

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is in 2000 van kracht geworden en heeft als doel onder meer de bescherming en verbetering van aquatische ecosystemen en duurzaam gebruik van water. Oppervlaktewateren dienen daarom een 'goede ecologische toestand' (GET) te bereiken. Bij het voorbereiden van de eerste generatie stroomgebiedbeheerplannen (2009-2015) zijn de 'goede ecologische toestand' en de overige kwaliteitsklassen uitgewerkt in KRW-maatlatten voor natuurlijke watertypen. De provincies zijn verantwoordelijk voor het afleiden van het GET voor regionale wateren. Dit gebeurt in regionale waterplannen. Hoewel de provincie formeel het GET moet vaststellen in het regionaal waterplan, levert het waterschap vanwege de kennis over watersystemen meestal het GET aan, als beheerder van het regionaal oppervlaktewaterlichaam. De KRW schrijft voor dat lidstaten een monitoringprogramma opstellen dat vanaf 2006 operationeel is. Het monitoringprogramma heeft als doel een samenhangend totaalbeeld te krijgen van de watertoestand binnen elk stroomgebiedsdistrict.

In het bijzonder om inzicht te krijgen in de ecologische en chemische toestand en het ecologisch potentieel (artikel 8 en Bijlage V, KRW).

Vrijstelling, ontheffing of opdracht

De Wnb geeft het Rijk (artikel 3.3 lid 3, Wnb) en provincies (artikel 3.3 lid 2, Wnb) de mogelijkheid vogelsoorten in bepaalde gevallen vrij te stellen van bescherming ten behoeve van het faunabeheer. Daarnaast kunnen Gedeputeerde Staten een ontheffing verlenen (artikel 3.17 Wnb) of opdracht geven (artikel 3.18 Wnb) voor het faunabeheer. In tabel 9 is weergegeven welke vrijstellingen, ontheffingen en opdrachten ten grondslag hebben gelegen aan de uitvoering van het ganzenbeheer in de periode 2015 – 2020.

Afbeelding 52: Natura 2000-gebieden gelegen in Zuid-Holland

Tabel 9: De vrijstellingen en ontheffingen op basis waarvan het ganzenbeheer is uitgevoerd in 2015 - 2020. Periode geeft weer in welke tijd van het jaar de soorten worden beheerd.

Soort besluit	Looptijd	Diersoort	Maatregel	Periode	Werkgebied
Ontheffing	19-11-2015 t/m 29-02-2020	Grauwe gans, kolgans	Aan verjaging ondersteunend afschot/ schadebestrijding	1 november t/m 29 februari	Zuid-Holland boven de rivieren
Ontheffing	19-11-2015 t/m 29-02-2020	Grauwe gans, kolgans	Aan verjaging ondersteunend afschot/ schadebestrijding	1 november t/m 14 februari	Zuid-Holland onder de rivieren
Ontheffing	28-01-2016 t/m 31-10-2020	Grauwe gans, brandgans, kolgans, Canadese gans	Koppelvormer- afschot/ populatiebeheer	1 februari t/m 29 februari	Zuid-Holland boven de rivieren
Ontheffing	28-01-2016 t/m 31-10-2020	Grauwe gans, brandgans, kolgans, Canadese gans	Koppelvormer- afschot/ populatiebeheer	1 februari t/m 14 oktober	Zuid-Holland onder de rivieren
Ontheffing	28-01-2016 t/m 31-10-2020	Grauwe gans, brandgans, kolgans, Canadese gans	Afschot/ populatiebeheer	1 maart t/m 31 oktober	Zuid-Holland boven de rivieren
Ontheffing	28-01-2016 t/m 31-10-2020	Grauwe gans, brandgans, kolgans, Canadese gans	Afschot/ populatiebeheer	15 februari t/m 31 oktober	Zuid-Holland onder de rivieren
Ontheffing	28-01-2016 t/m 31-10-2020	Grauwe gans, brandgans, kolgans, Canadese gans	Nestbehandeling	1 februari t/m 30 juni	Zuid-Holland
Opdracht	20-04-2017 t/m 31-07-2020	Grauwe gans, brandgans, Canadese gans	Ruivangsten	15 mei t/m 31 juli	Zuid-Holland
Ontheffing	09-02-2018 t/m 31-01-2024	Grauwe gans, brandgans, kolgans, Canadese gans, gedomesticeerde grauwe gans, Indische gans, nijlgans	Gebruik geweer binnen de afpalingskring	1 januari t/m 31 december	Eendenkooien
Provinciale aanwijzing	Vanaf 03-09-2012	Gedomesticeerde grauwe gans, Indische gans, nijlgans	Populatiebeheer	1 januari t/m 31 december	Zuid-Holland
Provinciale vrijstelling	Vanaf inwerkingtreding Wnb 1 januari 2017	Grauwe gans, brandgans, kolgans, Canadese gans	Afschot half uur voor zonsopkomst tot zonsopkomst en zonsondergang tot half uur na zonsondergang	1 januari t/m 31 december	Zuid-Holland
Landelijke vrijstelling	Vanaf inwerkingtreding Wnb 1 januari 2017	Canadese gans	Doden, vangen en opzettelijk verstoren t.b.v. Gewasschade, actueel en dreigend	1 januari t/m 31 december	Zuid-Holland

Staat van instandhouding

Volgens nationale en internationale wetgeving mag de staat van instandhouding niet verslechteren door het uitvoeren van de maatregelen van het faunabeheer. Om de staat van instandhouding te bepalen heeft de Europese Commissie voor soorten van de Habitatrichtlijn een methode ontwikkeld. Hoewel de Vogelrichtlijn de term 'gunstige staat van instandhouding' niet kent, kan uit artikel 2 van de Vogelrichtlijn wel een verplichting van algemene aard worden afgeleid. In een richtsnoer ('guidance document') uit 2008 over de toepassing van de Vogelrichtlijn stelt de Europese Commissie dat het begrip 'gunstige staat van instandhouding' impliciet vervat is in de vereisten van artikel 2 van de Vogelrichtlijn. Het is dan ook aannemelijk dat voor ganzen beschermd onder artikel 1 van de Vogelrichtlijn de borging van de gunstige staat van instandhouding een juridische verplichting is, die ook wordt geborgd door de Wet natuurbescherming. In dit faunabeheerplan wordt dan ook de wettelijke definitie van de staat van instandhouding aangehouden zoals beschreven in de Wnb.

Wettelijke definitie

Een soort bevindt zich volgens de Wnb in een 'gunstige staat van instandhouding' (artikel 1.1) wanneer:

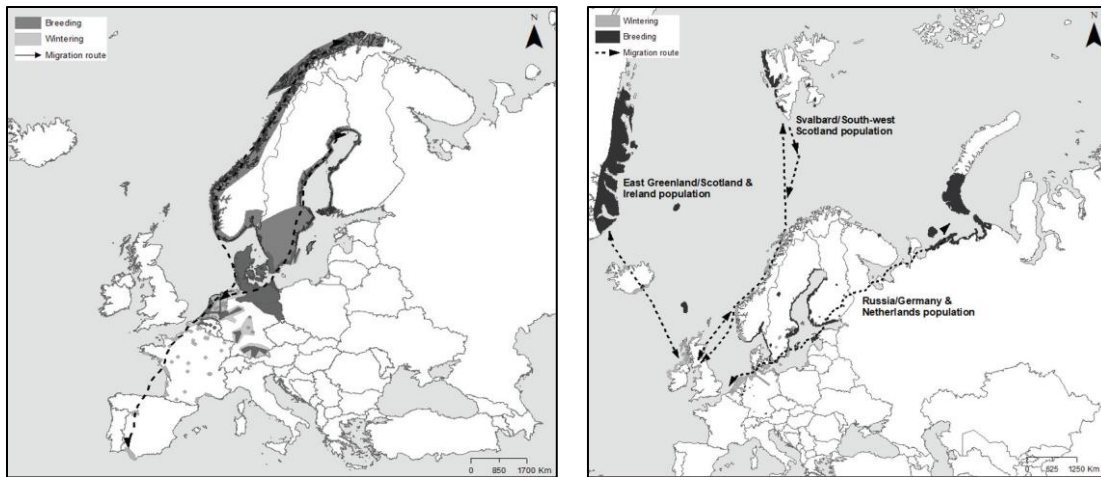
1. uit gegevens over de populatiedynamiek blijkt dat de soort nog steeds levensvatbaar is in zijn natuurlijke habitat, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en
2. het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en
3. er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

Schaal van gunstige staat instandhouding

Cruciaal is op welk schaalniveau de staat van instandhouding als randvoorwaarde voor vrijstelling, ontheffing of opdracht gehanteerd moet worden. Dit schaalniveau is op Europees niveau niet gedefinieerd. In een handreiking stelt de Europese Commissie voor om bij afwijking van het beschermingsregime rekening te houden met de staat van instandhouding op het niveau van de betreffende netwerkpopulatie (metapopulatie), met de beperking dat dit niet landsgrensoverschrijdend geldt. Dat betekent dat voor de ganzen (voor zover het gaat om soorten die worden genoemd in Bijlage 1 van de Vogelrichtlijn) een beeld moet worden verkregen van de staat van instandhouding op landelijk niveau.

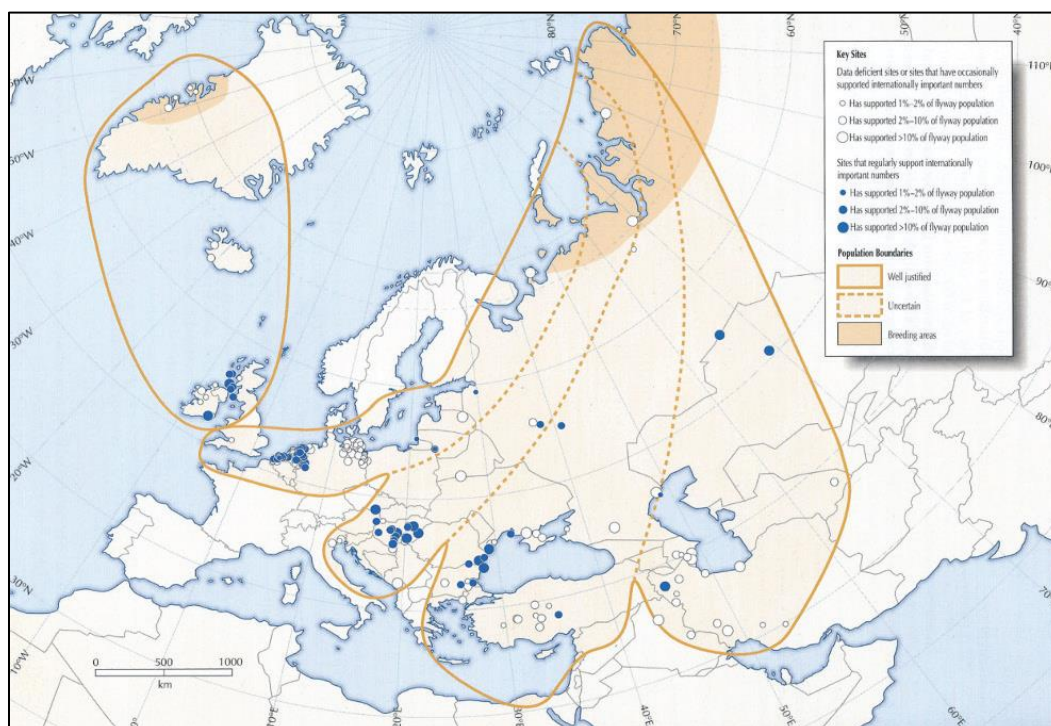
Trekganzen

Nederland is een belangrijk overwinteringsgebied voor ganzen. Bijna nergens in Europa komen 's winters zoveel ganzen bijeen als in Nederland. De trekvogelpopulatie van de grauwe gans is verspreid over heel Europa. Nederland is samen met Noorwegen, Zweden, Finland, Denemarken, Duitsland, België, Frankrijk en Spanje onderdeel van de migratieroute van de grauwe gans (afbeelding 53 links). De drie trekvogelpopulaties van de brandgans zijn verspreid over zowel Europa als Groenland, Svalbard en Rusland (afbeelding 53 rechts). De overwinteringsgebieden van de brandgans bevinden zich met name in IJsland, Noorwegen, Denemarken, Nederland en Noord-Duitsland.

Afbeelding 53: Jaarlijkse verspreiding en de belangrijkste migratieroutes van de trekvogelpopulatie grauwe gans (links) en brandgans (rechts) inclusief broeden (grijs) en overwinterende (lichtgrijs) gebieden, evenals gebieden die beide worden gebruikt tijdens de broed- en overwinteringsperiode (donkergrijs).

De kolgans heeft ten opzichte van de grauwe gans en de brandgans een significant groter leefgebied (afbeelding 54). Zo komt de kolgans voor in grote delen van het noordelijk halfrond, in zowel Europa, Azië en Noord-Amerika. De Groenlandse populatie die op de Britse eilanden overwintert, is gescheiden van de overwinteringspopulaties van de andere flyways. Tussen de flyways op het Europese en Aziatische continent wordt enige uitwisseling verondersteld (afbeelding 54, weergegeven met gestippelde lijn).

Afbeelding 54: Jaarlijkse verspreiding en de belangrijkste migratieroutes van de kolgans.

Bescherming trekganzen

Sinds de invoering van de Wnb is het verontrusten van vogels niet meer verboden als dit geen wezenlijke invloed heeft op de staat van instandhouding. De grensoverschrijdende leefgebieden van trekganzen maken dat ganzen ook internationaal beschermd zijn en vallen naast nationale wetgeving ook onder Europese bescherming. Dit betekent dat de populaties trekvogels op een bevredigend

niveau moeten worden gehouden zoals omschreven staat in de vereisten van artikel II, lid 1 van de AEWA, artikel 2 van het Verdrag van Bern en artikel 2 van de Vogelrichtlijn. De Vogelrichtlijn biedt trekvogels bescherming tijdens de trek naar hun broedgebieden en tijdens het broedseizoen. In Bijlage II van de Vogelrichtlijn staan de soorten ganzen genoemd waarop alle lidstaten waaronder Nederland de jacht kunnen openen, hieronder valt o.a. de grauwe gans en de Canadese gans.

Invloed van beheer op staat van instandhouding

De landelijke staat van instandhouding van de brandgans, grauwe gans, Canadese gans en kolgans is gunstig.

De vraag is of de maatregelen ertoe kunnen leiden dat de ganzenpopulaties in een ongunstige staat van instandhouding terechtkomen. Voor de ganzenpopulaties is dat volgens richtlijnen van de Europese Commissie het geval zodra:

- 1) de populatieomvang kleiner is dan de gunstige referentiewaarde **en** met meer dan 1% per jaar afneemt of
- 2) de populatieomvang meer dan 25% kleiner is dan de gunstige referentiewaarde (Bijlsma, et al., 2019). Het AEWA European Goose Management Platform (2019) noemt als ondergrens voor de gunstige referentiewaarde voor de broedpopulatie van de grauwe gans voor heel Nederland 21.000 paar.

De Zuid-Hollandse ganzenrust- en Natura 2000-gebieden zijn qua ligging en oppervlakte voldoende om te voldoen aan de internationale verantwoordelijkheid voor trekvogels (overweging 4 van de Vogelrichtlijn, Bonn-conventie, AEWA). Hiermee kan worden geconcludeerd dat het voorgestelde beheer geen invloed heeft op de gunstige staat van instandhouding t.a.v. de trekvogelpopulatie. Immers wordt voor deze populaties voldaan aan de wettelijke definitie van een 'gunstige staat van instandhouding'.

De standvogelpopulaties zullen worden teruggebracht naar de streefstanden. Van belang is dat ondanks deze afname de staat van instandhouding niet negatief wordt beïnvloed en in een gunstige staat blijft. De staat van instandhouding wordt bij ganzen getoetst op basis van vier aspecten: populatie, verspreiding, leefgebied en toekomst. Verspreiding, leefgebied en toekomst blijven gelijk of zullen toenemen door nieuwe natuurontwikkelingsprojecten en de aanleg van openwaterlichamen zoals vijvers, plassen en waterpartijen in klaverbladen.

De Zuid-Hollandse standvogelpopulaties zullen wel afnemen. Er wordt beoogd de standvogelpopulaties terug te brengen naar de streefstanden. Om te beoordelen of de populatie nog steeds in een gunstige staat verkeert, kan er worden gekeken naar de referentiewaarden. Deze referentiewaarden zijn de drempelwaarden voor een landelijk gunstige staat van instandhouding. Het AEWA⁴⁴ European Goose Management Platform (2019) noemt als ondergrens voor de gunstige referentiewaarde voor de broedpopulatie van de grauwe gans voor heel Nederland 21.000 paar. Voor de brandgans is de referentiewaarde neergezet op 11.000 broedparen (AEWA, in press). De landelijk afgesproken streefstanden zijn 18.000 broedparen brandgansen en 27.500 broedparen grauwe ganzen (Ganzenakkoord 2012). De landelijke streefstanden, ook wel doelstanden genoemd, zijn afgeleiden van de landelijke maatschappelijk vastgestelde streefwaarden. Deze streefwaarden, die voortvloeien uit het Ganzenakkoord, zijn per provincie vastgesteld en in eerdere faunabeheerplannen door de FBE's vertaald naar provinciale streefstanden. De ganzenpopulaties zijn niet provinciaal gebonden, waardoor de referentiewaarden op landelijk niveau dienen te worden vastgesteld. De resulterende toetsing aan de stand van instandhouding dient dan ook op landelijk niveau plaats te vinden. Aangezien de landelijke streefstanden van de standgansen zich ver boven de

⁴⁴ African-Eurasian Migratory Waterbird Agreement: internationale overeenkomst om trekkende watervogels te beschermen.

referentiewaarden bevinden (31% boven de referentiewaarde voor grauwe gans en 63% boven de referentiewaarde voor brandgans), blijft de gunstige staat van instandhouding ook op het onderdeel populaties voor de standganzenpopulaties gewaarborgd. Immers: een populatiereductie van meer dan 31% in één beheerjaar is gezien de omvang van de reductieopgave niet een realistische mogelijkheid. De jaarlijkse monitoring gedurende de juli-telling zorgt ervoor dat populatiebeheer voor het opvolgende jaar stop wordt gezet wanneer de streefstand is bereikt. De streefstand, niet te verwarren met de gunstige referentiewaarde, is afgeleid van de maatschappelijk streefwaarde vastgesteld op basis van het aantal waargenomen ganzen gedurende de juli-telling van het betreffende schadejaar.

Streefstanden en populatie- en schadeontwikkeling

De streefstanden zijn gebaseerd op aanvaardbare landbouwschade. De streefstanden moeten ook worden bereikt ter bescherming van de overige belangen (vliegveiligheid, volksgezondheid, flora en fauna) maar het is zeer waarschijnlijk (op basis van historische gegevens) dat deze belangen afdoende worden beschermd bij de streefstanden die op basis van de landbouwschade zijn vastgesteld. Om de streefstanden te bepalen zijn de gegevens over de getaxeerde landbouwschade per soort en de gegevens over de aantallen per soort vanaf 2001 naast elkaar gezet. Deze twee langjarige reeksen (de omvang van de populatie per jaar naast de schade per jaar) laten duidelijk zien dat met het toenemen van de populatie de schade toeneemt. Van jaar op jaar kan de schade aanzienlijk fluctueren door bijvoorbeeld weersomstandigheden of wijziging van de regels voor een tegemoetkoming in de schade maar over een langjarige tijdsperiode is het verband tussen populatie en schade duidelijk. Hiermee is het ook zeer waarschijnlijk dat met het afnemen van de populatie de schade zal afnemen. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft deze onderbouwing voor het standganzenbeheer (het is aannemelijk dat er een oorzakelijke relatie is in de verhouding tussen de populatie en de getaxeerde schade) in een uitspraak van 15 mei 2019 (ECLI:NL:RVS:2019:1535) aanvaard.

De streefstanden zijn destijds vastgesteld op basis van historische gegevens van de getaxeerde aan de standganzen toegeschreven schade. In tabel 6.1 van het voorgaande faunabeheerplan (hieronder opgenomen als tabel 10) is deze schade opgenomen voor de periode 2001 – 2013.

Tabel 10: Getaxeerde schade (in euro's) in Zuid-Holland die volgens berekening kan worden toegeschreven aan de standganzenpopulatie in de periode 2001 t/m 2013. Voor 2001-2006 is de toeschrijving van schade aan de standganzen in de winterperiode gebaseerd op geïnterpoleerde populatieschattingen.

Soort	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Grauwe gans	32.069	37.294	120.528	30.882	56.379	75.226	165.322
Brandgans	5.728	5.738	5.084	5.567	18.790	27.162	40.023
Kolgans	4.588	3.255	3.987	2.551	3.434	2.300	4.953
Totaal	42.385	46.287	129.599	39.001	78.604	104.688	210.298

Soort	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Grauwe gans	249.102	262.203	299.421	462.243	503.608	444.116
Brandgans	54.829	52.455	80.645	151.675	134.565	113.263
Kolgans	4.514	6.037	8.576	8.734	8.561	9.071
Totaal	308.444	320.694	388.643	622.653	646.734	566.450

In de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak staat onder 7.1: “Het college erkent dat uit tabel 6.1 volgt dat de getaxeerde gewasschade door standganzen is toegenomen van ongeveer € 40.000,- in 2001 tot ongeveer € 645.000,- in 2012 en daarna is gedaald tot € 560.000,- in 2013. In het nader stuk van 22 januari 2019 is het college ingegaan op de vaststelling van de rechtbank dat de populatie van de grauwe gans en van de brandgans tussen 2012-2013 is toegenomen, maar de getaxeerde schade daarentegen is afgenomen. Daarin zijn twee grafieken opgenomen waarin de hoogte van de

getaxeerde schade over de periode 1995-2020 wordt weergegeven voor de grauwe gans en de brandgans. Daarbij is toegelicht dat te zien is dat de schade van 2000-2012 steeds hoger wordt en tussen 2012-2014 is gedaald. Na 2014 zet de trend van stijgende schade zich voort. Als verklaring voor de daling tussen 2012-2014 voert het college aan dat het Faunafonds heeft besloten om vanaf 2013 geen tegemoetkoming meer te geven voor schade in de maand oktober en om vanaf 1 oktober 2014 per aanvraag om een tegemoetkoming een behandelbedrag van € 300,- in rekening te brengen. De Afdeling ziet geen grond voor het oordeel dat deze verklaring voor de tijdelijke daling van de hoogte van de getaxeerde schade onvoldoende is. Dat er sprake is van een stijgende trend heeft het college bovendien in het in hoger beroep overgelegde nader stuk opgenomen grafieken aangetoond. Daarin is de verhouding tussen de populatie grauwe gans en brandgans en de getaxeerde schade over de jaren 2000-2017 weergegeven. Hoewel daarin fluctuaties te zien zijn is het algemene beeld dat de schade stijgt met de omvang van de populatie. De in die grafiek afgebeelde stippen, die per jaar de populatie ganzen en de daarbij behorende schade weergeven, liggen immers alle dicht in de buurt van een rechte stijgende lijn. Ook daarmee heeft het college nader aannemelijk gemaakt dat er een oorzakelijke relatie is in de verhouding tussen de populatie en de getaxeerde schade. Gelet op het vorenstaande is de Afdeling van oordeel dat het college nauwkeurig en treffend heeft gemotiveerd dat zich een concrete dreiging van belangrijke schade voordoet.”

Preventieve maatregelen

In de afgelopen beheerperiode zijn verschillende preventieve maatregelen genomen om schade te verminderen of te voorkomen. Voordat er in de winterperiode grauwe ganzen en kolganzen met ondersteunend afschot mochten worden verjaagd van percelen met kwetsbare gewassen, diende de grondgebruiker eerst preventieve maatregelen te nemen, namelijk tenminste zowel visuele als akoestische middelen in voldoende mate. Deze verplichting gold ook voor het verkrijgen van een tegemoetkoming in de faunaschade. In de zomerperiode was de inzet van preventieve middelen niet verplicht. De registratie van preventieve maatregelen is niet verplicht. BIJ12-Faunazaken controleert de inzet van deze middelen wel in het kader van de regeling voor de tegemoetkoming in de faunaschade. Hieronder is hun inschatting⁴⁵ van de inzet van de verschillende middelen in Zuid-Holland opgenomen. (Tabel 11 & 12)

Tabel 11: Globale inschatting in percentages van de inzet van preventieve maatregelen in de winter bij grondgebruikers die met ganzenschade te maken hebben. Grondgebruikers kunnen meerdere maatregelen treffen dus het totaal kan meer dan 100% zijn. (Afschot op bestaand gras is de laatste jaren niet meer toegestaan maar in het verleden wel)

Preventieve maatregel	Kwetsbare gewassen	Bestaand gras
Visueel (bijv. vlaggen en linten en roefvogelvlieger)	100 % (anders geen afschot mogelijk)	0%
Akoestisch (bijv. knalapparaat, ansia pistool en geweer)	20%	0%
Combinatie (bijv. ritsselfolie)	25%	0%
Laser	20%	15%
Actieve verjaging (bijv. door menselijke aanwezigheid, honden)	100%	50%

⁴⁵ BIJ12-Faunazaken, Correspondent K. Maasbach, 2021

Tabel 12: Globale inschatting in percentages van de inzet van preventieve maatregelen in de zomer bij grondgebruikers die met ganzenschade te maken hebben. Grondgebruikers kunnen meerdere maatregelen treffen dus het totaal kan meer dan 100% zijn.

Preventieve maatregel	Algemeen
Visueel (bijv. vlaggen en linten + vogelverschrikker)	80 % (kwetsbare gewassen)
Akoestisch (bijv. knalapparaat, ansia pistool en geweer)	30%
Combinatie (bijv. ritsselfolie)	50%
Laser ('s zomers weinig effect vanwege te veel licht)	10%
Actieve verjaging (door menselijke aanwezigheid, honden)	100%

Eisen aan het faunabeheerplan volgens Omgevingsverordening Zuid-Holland

Artikel 6.3 Algemene eisen

1. Een faunabeheerplan bevat een kaart waarop de begrenzing van het werkingsgebied van het faunabeheerplan is aangegeven. > paragraaf 1.5
2. Een faunabeheerplan bevat de voorwaarden waaronder het mogelijk is gebruik te maken van de aan de faunabeheereenheid verleende ontheffing. > paragraaf 2.8
3. Een faunabeheerplan beschrijft de voorwaarden voor het verlenen of intrekken van de toestemming, bedoeld in artikel 3.17, derde lid, van de Wet natuurbescherming. > paragraaf 2.8
4. Een faunabeheerplan beschrijft aan welke voorwaarden moet worden voldaan voordat de handelingen ter voorkoming of bestrijding van schade kunnen worden uitgevoerd waarvoor een grondgebruiker krachtens artikel 3.15, tweede of vierde lid, van de Wet natuurbescherming toestemming heeft gekregen. > paragraaf 2.8
5. Een faunabeheerplan geeft inzicht in het verband tussen de jacht, het beheer van populaties en het bestrijden van schadeveroorzakende soorten. > Het uitgevoerde en het voorgenomen beheer dat bestaat uit (populatie)beheer en schadebestrijding staat beschreven in de hoofdstuk 2. Jacht is niet van toepassing
6. Een faunabeheerplan beschrijft op welke wijze rekening wordt gehouden met de Natura 2000-gebieden en de door gedeputeerde staten aan te wijzen rustgebieden voor de trekganzen. > paragraaf 2.8
7. Bij het opstellen van een faunabeheerplan wordt een vertegenwoordiger vanuit de wetenschap betrokken. > zie paragraaf 1.6
8. Een faunabeheerplan bevat op basis van gevalideerde gegevens en de daaruit voortvloeiende inzichten, een onderbouwing waaruit blijkt dat de gunstige staat van instandhouding niet significant negatief wordt beïnvloed door de uitvoering van het faunabeheerplan. > Hoofdstuk 4 en bijlage 1
9. Een faunabeheerplan beschrijft op welke wijze invulling is gegeven aan de escalatieladder, bedoeld in artikel 3.57. > paragraaf 2.7

Artikel 6.4 Eisen duurzaam beheer van populaties

- a. een beschrijving van het planmatige, gecoördineerde en duurzame beheer dat zal worden uitgevoerd. > paragrafen 2.4 tot en met 2.8 en hoofdstuk 6
- b. kwantitatieve gegevens over de aanwezigheid van de populatie in het betrokken gebied gedurende het jaar. > hoofdstuk 4 en paragraaf 2.5
- c. een onderbouwing van de noodzaak van een duurzaam beheer, waaronder een onderbouwing van de schade aan de belangen, bedoeld in artikel 3.17, eerste lid, van de Wet natuurbescherming in de periode voorafgaand aan het ter goedkeuring indienen van het faunabeheerplan. > Hoofdstuk 5 en paragrafen 2.4 en 2.5
- d. de gewenste stand, inclusief de onderbouwing daarvan. > paragraaf 2.4

- e. per gebied een beschrijving van de handelingen die in de periode voorafgaand aan het ter goedkeuring indienen van het faunabeheerplan zijn verricht om schade aan de onder c bedoelde belangen te voorkomen, en voor zover die kwantitatieve gegevens redelijkerwijs kunnen worden verkregen, een beschrijving van de effectiviteit van die handelingen. > paragrafen 2.5 tot en met 2.7
- f. een beschrijving van de locatie, periode, aard, omvang en noodzaak van de activiteiten die zullen worden verricht om de gewenste stand, bedoeld onder d, te bereiken. > paragraaf 2.7 en hoofdstuk 6

Artikel 6.5 Eisen schadebestrijding

- a. een beschrijving van de wijze van planmatige en gecoördineerde bestrijding, inclusief een onderbouwde inschatting van de verwachte effectiviteit van deze bestrijding, voor zover daarover gegevens beschikbaar zijn; > paragrafen 2.4 tot en met 2.8 en hoofdstuk 6
- b. kwantitatieve gegevens over de aanwezigheid van de populatie binnen de provincie Zuid-Holland gedurende het jaar; > hoofdstuk 4 en paragraaf 2.5
- c. een beschrijving van de schade, bedoeld in artikel 3.15, zesde lid, dan wel 3.17, eerste lid, van de Wet natuurbescherming, in de periode voorafgaand aan het ter goedkeuring indienen van het faunabeheerplan; > Hoofdstuk 5 en paragraaf 2.5
- d. per gebied een beschrijving van de handelingen die in de periode voorafgaand aan het ter goedkeuring indienen van het faunabeheerplan, zijn verricht om schade als bedoeld onder c te voorkomen, en voor zover die kwantitatieve gegevens redelijkerwijs kunnen worden verkregen, een beschrijving van de effectiviteit van die handelingen; > paragrafen 2.5 tot en met 2.7
- e. een beschrijving van de locatie, periode, aard, omvang en noodzaak van de bestrijding van schadeveroorzakende dieren; > paragraaf 2.7 en hoofdstuk 6
- f. een omschrijving van passende en doeltreffende preventieve maatregelen en de mate waarin deze maatregelen moeten worden ingezet alvorens mag worden overgegaan tot schadebestrijding; > paragrafen 6.1, 6.2 en 2.7
- g. voorzover daarover gegevens beschikbaar zijn, een onderbouwde inschatting van de verwachte effectiviteit van de bestrijding als bedoeld onder a. > paragraaf 2.5